A PROJECT OF
BAIS HAVAAD
HALACHA CENTER

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

קובץ מראי מקומות

עומקא דדינא

הלכות בית דין חלק א

PART 2

THIS VOLUME HAS BEEN DEDICATED BY:

ר' שמואל ברוך הייט ומשפחתו עמו"ש

FAR ROCKAWAY, NY

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

קובץ מראי מקומות

עומקא דדינא

Prepared by Rabbi Yosef Dovid Josilowsky

Dayan at the Bais Havaad

Rav Dovid Grossman
Rosh Bais HaVaad

Rav Baruch Fried
Dayan and Yorucha Project Editor

Rabbi Chaim Belsky
Head of Yorucha Development

Rav Ariel Ovadia
Dayan and Editor

Rabbi Yaakov Tescher
Director of Torah Projects

A project of BAIS HAVAAD HALACHA CENTER

1.888.485.VAAD(8223) | 732.232.1412

WWW.BAISHAVAAD.ORG/YORUCHA

YORUCHA@BAISHAVAAD.ORG

105 RIVER AVENUE, SUITE #301, LAKEWOOD, NJ 08701

BAIS HAVAAD DIVISIONS

- Business Halacha Services
- Bais Din & Dispute Resolution
- Zichron Gershon Kollel for Dayanus
- Medical Halacha Center
- Kehilla & Bais Din Primacy Initiative
- Halachic Awareness & Education

תוכן הענינים

חלק א' - הזמנה לדין

- פירוט התביעה 8
- מנין ההזמנות..... 14
- הזמנה בזמן הזה 18
- ענייה לב"ד וסירוב 23

חלק ב' – בחירת בית דין

- ברירת ב"ד 34
- דין הלך אחר הנתבע 37
- דין זבל"א..... 41
- דיני עיקול..... 51

חלק ג' – סדר הטענות

- שטר בירורין..... 64
- שמיעה מפי הבע"ד..... 72
- טוענים – מורשה..... 76
- מתערב על ריב..... 82

חלק ד' – הנהגת דין תורה

- השוויית בעלי דינים..... 92
- איסור שמיעת דברי בע"ד שלא בפני חבירו 96
- זכות גילוי מסמכים (Discovery)..... 101
- נימוקים 105
- ערעורים (Appeals)..... 110

YORUCHA CORPORATE SPONSORS:

THE SPRINGS ARKANSAS

SILVER CARE FAMILY THERAPY AGENCY

ALLURE HEALTHCARE SERVICES
BY MR. AND MRS. MICHAEL NUDELL

worldesk
SEND MONEY ABROAD WITH WORLDESK, SAVE WHILE YOU SUPPORT THE BAIS HAVAAD
https://worldesk.com/bais-havaad
Shiko@worldesk.com | 646.772.7000

FASTRAD MOBILE RADIOLOGY

FOUNDERS & BUILDERS

לע"נ ר' אברהם נחמן ב"ר זאב וולפסון זצ"ל

In memory of
HARAV YOSEF GROSSMAN ZT"L
לע"נ הרב יוסף ישראל ב"ר משה גרוסמן זצ"ל

LOWINGER FAMILY
ר' מאיר משה בן בן ציון הלוי ז"ל • מינקא בת משה שמואל ע"ה • ר' דוד בן ברוך בענדיט ז"ל • גאלדא בת משה דוד ע"ה • ר' יונה בן יצחק ז"ל • מרים בת חיים ע"ה

BARRY LEBOVITS & FAMILY

לע"נ ישראל ליב בן מרדכי ז"ל,
ברכה לאה בת אריה לייב ע"ה

MR. HOWARD ZUCKERMAN Z"L לז"נ
ר' צבי יעקב בן פסח יהודה ז"ל
By his wife Mrs. Rosalyn Zuckerman

ARYEH WEISS & FAMILY

MAAREH MEKOMOS DEDICATIONS

DINA DMALCHUSA & MINHAG BMAMMON
Dedication available

MISHPITEI HAMAMMON & HILCHOS GEZEL
Dedication available

GEZEL AKUM & GENEIVAS DA'AS
Dedication available

HALACHOS OF EMPLOYMENT
לע"נ ר' שלמה בן ר' אביגדור משה ז"ל | האשה מלכה בת ר' משה ע"ה | ר' יצחק יעקב בן ר' אליהו ז"ל | האשה רבקה בת ר' גבריאל חיים ע"ה
Dedicated by Mr. & Mrs. Avigdor Fried

HALACHIC DEALS & DOCUMENTS
Dedication available

BUSINESS & EMPLOYMENT ON CHOL HAMOED
Dedication available

CORPORATE CHAMETZ
Dedication available
Distribution sponsored by Reb Shimshon Bienstock & Family
in honor of the Yorucha Chabura at the Kollel Los Angeles and its Rosh Chabura - Rabbi Zalman Frager

PARTNERSHIPS & CORPORATIONS
Dedication available
Distribution sponsored by Mr. & Mrs. Meir Futersak
לזכות רפואה שלמה לכל חולי ישראל

INFRINGEMENT & COMPETITION
Dedicated in memory of
Rav Yehuda Kelemer זצ"ל
Young Israel W. Hempstead
Led by R' David Felt,
R' Aaron Gershonowitz
Eitz Chayim Dogwood Park
Led by Rabbi Dov Greer

COMMITMENTS & KINYANIM
Dedicated
לזכר ולע"נ ר' אברהם דוב ב"ר יצחק מנחם הכהן וועגראוו ז"ל
נפטר י"ב סיון תשמ"ז ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י משפחתו

ONAAH & MEKACH TAOS
Sponsored by
Frankel Rubin Klein, Attorneys at Law
Mayer S. Klein, Managing Partner
Solving serious business problems. בעז"ה

TZEDAKAH & MA'ASER I
Dedicated by the Yorucha Chabura at
Khal Zichron Moshe Dov - Far Rockaway, NY
in honor of their Mara D'asra and Rosh Chabura
Rav Aaron Eliezer Stein Shlit"a
בזכות ר' שמואל ברוך הייט ומשפחתו עמו"ש

TZEDAKAH & MA'ASER II
Dedicated by the Yorucha Chabura at
Kollel Zichron Sheneur
Monsey, NY
in honor of their
Rosh Chabura
הרב מיכאל איללעש שליט"א

SHEMITAH & PRUZBUL
Dedicated
לע"נ ר' אברהם נחמן ב"ר זאב וולפסון זצ"ל

LOANS, GUARANTORS, & BANKRUPTCY
Dedicated by the Yorucha Chabura at
Lido Beach, NY in honor of their
Rosh Chaburah, Rabbi Yakov Lowinger

RIBBIS FUNDAMENTALS
This volume has been sponsored by
STEINMETZ | LLC
ATTORNEYS AT LAW
לע"נ ר' אברהם ברוך בן יעקב יצחק ז"ל
ולע"נ פריידא נעבא בת ר' מאיר הערץ ע"ה

RIBBIS IN COMMERCE
לע"נ ר' שלמה בן ר' אביגדור משה ז"ל
האשה מלכה בת ר' משה ע"ה | ר' יצחק יעקב בן ר' אליהו ז"ל
האשה רבקה בת ר' גבריאל חיים ע"ה
Dedicated by Mr. and Mrs. Avigdor Fried

PROFESSIONAL ADVICE AND MALPRACTICE
Dedication available

BROKERAGE AND LASHON HARAH IN BUSINESS
Sponsored by Mordechai & Chaya Klein
One Real Estate
commercial & residential

YICHUD AND GENDER-RELATED ISSUES
Dedication available

AVODAH ZARAH AND ISSUREI HANA'AH
Dedication available

YORUCHA IS MADE AVAILABLE TO THE PUBLIC FREE OF CHARGE THROUGH THE GENEROSITY OF VISIONARIES WHO HAVE FORESEEN THE COLLECTIVE IMPACT IT WILL HAVE ON COMMUNITIES AND INDIVIDUALS ALIKE.
CONTACT THE BAIS HAVAAD (INFO ON BACK COVER) TO DEDICATE A SIGNIFICANT CHELEK OF YORUCHA, AND HELP THOUSANDS NATION-WIDE GAIN A WORKING KNOWLEDGE OF BUSINESS HALACHA!

THE BAIS DIN PROCESS

Sugya Introduction

Concepts that will be discussed in this topic

INTRODUCTION

שופטים ושוטרים תתן לך. The importance of maintaining a system of Mishpat, justice, is well established in the Torah and throughout Chazal. In a perfect world, the Mitzva of appointing judges would fall upon the shoulders of the Kehilla, the general Jewish community (See Sefer Hachinuch 491). Nowadays, we lack both the cohesive Kehilla that once existed, as well as the legal authority needed to appoint a functional and comprehensive justice system.

Thankfully, we do still have a Bais Din system, that can help adjudicate civil disputes in a manner that is consistent with Choshen Mishpat. The effectiveness of our Batei Din in being able to adjudicate properly (B'tzedek), is dependent on their acceptance by the community as a whole, and the individual litigants as well. In this booklet, we will explore many of the halachos and practices that apply when dealing with a Bais Din, beginning with the original hazmana, summons to Bais Din, through the psak din, the ruling of the Dayanim.

The first segment deals with the process of initiating a Din torah, and how one is to conduct himself when receiving a hazmana. This includes: does a litigant have a right to know the nature of the claim before coming to Bais Din? Is he allowed time to prepare or does he have to show up immediately? What happens if one does not respond? What does it mean to be a "mesarev L'din": does Bais Din actually issue an excommunication?

Next, we look at the process of choosing a Bais Din. If the defendant is only willing to go before a specific Bais Din of his choice, who has the upper hand? What if the litigants are in two different cities? The idea of a Zabla Bais Din versus an established Bais Din is clarified, and the way to choose between the two. There is also the topic of Ikul, an injunction that a Bais Din will issue at times, and how that could affect the choosing of a Bais Din.

In the third segment we delve into the Shtar Beirurin, the halachic and legal arbitration agreement, and whether there is a requirement to sign such an agreement. We also learn how Bais Din accepts arguments from the parties. Can a litigant offer his claims or defense in writing? Can he require that all claims be put into writing? Included in this topic , is the issue of Toanim - can Bais Din accept arguments from a hired counsel? Is this a proper thing to do?

Finally, we discuss how the actual Din Torah is conducted. The overall focus is ensuring B'tzedek tishpot amisecha- a fair and righteous judicial process. The first step is to create a level playing field. One litigant may not be treated with more or less respect than another. This may include practical or even psychological items, such as one party bringing along more moral support than the other. The next thing is the issue of ex-parte communication. We will see just how important it is to avoid this, and the requirement to avoid even anthe appearance of such practices. The topic concludes with the rights of litigants to know the reasoning of the Bais Din's ruling, as well as possibilities of appeal.

BUSINESS HALACHA daily

BAIS HAVAAD HALACHA CENTER

QUESTIONS ON
The Bais Din Process

Below are some practical scenarios that will apply to the material

1. I received a Hazmana from Bais Din and I don't think that there is any reason for me to come in to Bais Din. I spoke to my Rav and he agrees with me. What is the Bais Din going to do if I just ignore them?

2. Is there a system of appeals if I am unhappy with the psak of Bais Din? What if everybody I talk to about the Din torah agrees that the ruling of Bais Din was incorrect?

3. Do I have a right to ask Bais Din to explain their psak? Can I say I am not coming to Bais Din unless I will get the psak with reasons?

4. Do I need to hire a toen? Can I hire two toanim, or a toen and a lawyer?

Join BHD and receive a 3-5 minute video post derived from the current Yorucha topic.

JOIN "BUSINESS HALACHA DAILY" TODAY!

For answers to these questions, and for more Q&A topics like these, visit baishavaad.org/daily
To sign up to the Business Halacha Daily WhatsApp group messages 732.232.1412

חלק ב'

בחירת בית דין

תוכן הענינים

- ברירת ב"ד 34
- דין הלך אחר הנתבע 37
- דין זבל"א 41
- דיני עיקול 51

For the Halacha Shiur on Choosing a Bais Din, see pages 60-61

אוצר התכמה

וכתב המרדכי בב"ב דף רמ"ט ע"ג [פ"ק סימן תפ"ד] דאין רשאין בני העיר לקייס שום דבר היכא שיש דיין מומחה או אדם חשוב בעיר, וכ"כ רבינו [הטור] והמחבר לקמן בס"ס רל"א, וי"א דוקא בדבר שהוא קנס, וכ"ז הביא ד"מ ע"ש: [מו] יתן ארבעים זהובים. ומהר"ם מירזבורק [בנימוקיו הנדפסים בסוף שו"ת מהר"י ויל] כתב מאן דאתקנס מנה בדינא סופג ארבעים, במאתים, שמונים, על כל מנה ארבעים, עכ"ל. והביאו בד"מ [סעיף ב'] על דברי מהרי"ו הנ"ל [עיין ציונים אות ו'] [דאמר דמ' זהובים הוא במקום מלקות] בלשון פלוגתא, וגם בשו"ע לא כתב אלא דברי מהרי"ו [קש"כ], ועיין מ"ש בהגהת ד"מ, ועיין לקמן סימן ת"ך סמ"א מ"ש שם [בסמ"ע סקנ"ט]: [מז] אבל ביד הב"ד להלקותו כו'. כתב בהגהות מיימוניות פי"ז דסנהדרין [אות א'], מעשה באחד שישב לארץ להלקותו ולא בא הממונה להלקותו, ופטרו והביא ראיה לדבר, ע"ש מ"ש עוד מדיני מלקות:

סימן ג סעיף א' [א] אין ב"ד פחות משלשה. היינו מדברי סופרים, אבל מדין תורה בדיני ממונות בחד סגי, וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"ב דסנהדרין [ה"י], דפסק כרב אחא*, וכן משמע באשר"י ברפ"ק דסנהדרין [סימן א'], ודלא☆ כמ"ש בעיר שושן [סעיף א'], ע"ש [קש"כ]: [ב] דא"א דלית בהו חד דיודע סברות כו'. לשון הטור [סעיף א'], אי אפשר דלית בהו חד דגמיר,

אחיות 1234567

סימן ג סעיף א' [א] אין ב"ד פחות משלשה כו'. כתב הסמ"ע [סק"א] היינו מדברי סופרים אבל מדין התורה בחד סגי, וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"ב מהלכות סנהדרין [ה"י] דפסק כרב אחא, וכן משמע באשרי ברפ"ק דסנהדרין [סימן א'], ודלא כמ"ש בעיר שושן ע"ש, עכ"ל. *ולפע"ד דברי העיר שושן נכונים, דהא אמרינן בש"ס פרק קמא דסנהדרין [ג' ע"א] מאי איכא בין רבא לרב אחא, לרבא לית ליה דשמואל דשנים שדנו דיניהם דין לרב אחא אית ליה דשמואל. וכיון דקי"ל דלא כשמואל וכדלקמן ריש סעיף ב', א"כ ע"כ קי"ל כרבא דמדאורייתא בעינן ג' מומחים מדכתיב ג' אלהים, אלא שחז"ל תיקנו דסגי בג' הדיוטות משום שלא תנעול דלת בפני לוין. וגם דעת הרא"ש מוכח כן לפי מה שכתבתי, דהא פסק כר' אבהו ודלא כשמואל, ומ"ש בתחילת הפרק גם דברי רב אחא, אינו אלא להורות דבעינן חד דגמיר, ולאורויי דבהא לא פליג רבא ארב אחא, דאי פליג ה"ל לש"ס למימר הך איכא ביניהו. כן נ"ל לדעת הרא"ש ודלא כהסמ"ע ובית חדש [סעיף א' ד"ה אין] לדעתו. וכ"כ עוד הרא"ש להדיא דהלכה כרבי אבהו, מדקיימא לן דמאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי ואמרינן בגמ' דרבא לית ליה דשמואל, עכ"ל, ומביאו ב"י [ד"ה ופחות מג']. ומכאן גם כן קושיא גדולה על הסמ"ע וב"ח לדעת הרא"ש. וזה מדוקדק בדעת העיר שושן, דלקמן סעיף ב' כתב וכיון דמקראי ילפינן שצריכים להיות ג' מג' אלהים, לפיכך פחות מג' אין דיניהם דין כו' [קש"כ], והיינו ממש כפי סוגיית הש"ס שהזכרתי:

ואדרבה על הרמב"ם קשה לי, כיון דפסק [בפ"ב מסנהדרין ה"י] דפחות מג' אין דיניהם דין, היאך כתב [שם הי"א] כדברי רב אחא, הא אמרינן בש"ס דלרב אחא איתא דשמואל, וכן קשה לי על הסמ"ג [עשין צ"ז]. ועוד קשה לי על דבריהם, דהא בש"ס [ב"ק] פרק החובל דף פ"ד [ע"ב] ובפרק המגרש [גיטין] דף פ"ח ע"ב איתא להדיא טעמא דדיינין בהודאות והלואות משום דשליחותייהו (דאלהים) [דקמאי] עבדינן, וכן כתב הרמב"ם גופיה (בפ"ג) [בפ"ה] מה' סנהדרין [ה"ח] והסמ"ג [שם] וז"ל, לפיכך דנין בהודאות והלואות וכיוצא בהן בחוצה לארץ, אף על פי שאין ב"ד של חו"ל אלהים, שליחות של בית דין של ארץ ישראל עושין, ע"כ לשונם. אלמא דמדאורייתא לא דיינין הודאות והלואות אלא ע"פ מומחים, והיינו כרבא, דלרב אחא מדאורייתא ביחיד הדיוט סגי, כדמוכח להדיא בש"ס, וכן הוא באשרי. ואולי יש ליישב דברי הרמב"ם והסמ"ג בדוחק. אך העיקר נראה דקי"ל כרבא ודלא כשמואל וכדמשמע בפרק החובל

תומים סק"א משה"א סק"א

תומים סק"א משה"א סק"א

מלקות [מו]יתן ארבעים זהובים במקום מלקות ולאו דינא קאמר אלא שהם פסקו כך לפי שעה [מז]אבל [ז]ביד הבית דין להלקותו או ליטול ממון כפי ראות עיניהם לפי הענין למגדר מלתא וע"ל סימן תכ"ה [1](ריש הסימן בהגה):

סימן ג

בכמה דיינין דנין

וכו ד' סעיפים

א [א]אין בית דין פחות משלשה וכל שלשה נקראים בית דין ואפילו הדיוטות ([ב]ב)[ג]דאי אפשר

ציונים ומקורות ז) טור שם ס"ב בשם הרמב"ם פכ"ד מסנהדרין ה"ד.
סימן ג א) טור ס"א בשם אביו הרא"ש ריש סנהדרין סימן א'.
סימן ב 1) ממהדורת הסמ"ע.

Any three Dayanim that include one who is experienced with monetary Halacha, can assume the status of a Bais Din and judge monetary cases. However, either party can reject their authority and demand that other Dayanim be chosen to judge them, with the exception of the established Bais Din of the city.

ברירת ב"ד, ודין הלך אחר הנתבע
שו"ע חושן משפט סימן ג' סעיף א'
מעיקר הדין כל שלשה דיינים שיש ביניהם אחד שיודע סברות בדינים נקראים "בית דין" ויכולים לדון. אך אם אין הצדדים מרוצים בהם יכולים לומר שרוצים לדון בפני אחרים, כל שאינם הדיינים הקבועים בעיר

שפתי כהן

שעהמ"ש סק"ב כלומר שירצה כן לכתחלה אבל אינו מוכרח כ"כ*. וכן משמע דעת הר"ר זרחיה הלוי [י' ע"ב מדפי הרי"ף] והרמב"ן [שם] ושאר פוסקים שהבאתי לקמן סי' כ"ה [ס"ק י"ד אות ז'] דסגי בדאית בהו חד דגמיר, ע"ש ועיקר: ג) **אבל אי לית בהו** כו'. מיהו אם הבע"ד רוצים עליהם אפי' ג' יושבי קרנות כשרים, כדלקמן ריש סימן ח' וסימן כ"ב סוף סעיף א':

ד) **או שאינו רוצה לדון עם התובע בעירו** כו'. עיין לקמן סי' י"ד [סק"ג] מ"ש בזה: **סעיף ב'** ה) **אין דיניהם דין** כו'. כתב הב"ח [ריש הסימן ד"ה אין] דלענין קדושין יש להחמיר כשמואל דדיניהם דין*. ולפע"ד נראה עיקר דלא קי"ל כשמואל, וכמו שפסקו הרי"ף [ריש פ"ק דסנהדרין] והרמב"ם [פ"ב הי"א] והרא"ש [פ"ק סימן ג'] וטור [סעיף ג'] ושאר הרבה פוסקים, וכדמוכח בש"ס [ב"ק] פרק החובל דף פ"ד [ע"ב] וגיטין פרק המגרש דף פ"ח [ע"ב] וכמ"ש לעיל ס"ק א'. וכן משמע בש"ס פ"ב דכתובות [כ"ב ע"א] גבי קיום, ופרק זה בורר [סנהדרין ל' ע"א] גבי אודיתא, דקאמר התם ודילמא רבנן דבי רב אשי [טעי] כשמואל סבירא להו כו'. ומ"ש התוס' שם [בסנהדרין ד"ה ודילמא] תומים סק"ג

שולחן ערוך

דלית בהו חד דיודע סברות בדינים [ג]אבל אי לית בהו חד דידע פסילי לדין [ב](ומכל מקום יכולים לקבל הטענות ולשלחם לפני מורה) [ג]והם דנים את האדם בעל כרחו אם הנתבע מסרב לירד לדין [ד]או [ג]שאינו רוצה לדון עם התובע בעירו אבל אם רוצה לדון עמו [1]בעיר אלא שאינו חפץ בשלשה [2]שביאר התובע אז זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד.

הגה כדלקמן סימן י"ג ונ"ל דווקא בדיינים שאינם קבועים אבל אם דיינים קבועים בעיר לא יוכל לומר לא אדון לפניהם אלא בזה בורר וכן נוהגין בעירנו וע"ל סימן כ"ב [3](סוף) סעיף א'.

ב [ד]פחות משלשה [ה][ג]אין דיניהם דין אפילו

ציונים ומקורות ב) מהר"ס פאדוה סימן מ"ג. ד"מ א'.
סימן ג 1) בד"א: **בעירו**. 2) במהדורות שאחרי שכ"ו: **שבירר**. 3) מהדורת הסמ"ע.

מאירת עינים

ששמע או שקרא בספרים ויודע סברות בדינים, עכ"ל. ואין זה גמיר וסביר הנזכר בגמרא ופוסקים, דההוא מומחה מיקרי, ויכול לדון יחידי, ועיין פרישה [סעיף א']: ג) **שאינו רוצה לדון עם התובע**. בסי' (י"ג) [י"ד בסמ"ע סק"א] יתבאר דדוקא הנתבע אינו יכול לדחותו מלדון עמו בעירו, אבל התובע יכול לכופו לילך עמו לבית הועד. ולב"ד הגדול גם הנתבע יכול לדחותו, ע"ש: **סעיף ב'** ד) **פחות משלשה אין** כו'. וכ"כ הרמב"ם פ"ב דסנהדרין [ה"י], ולאפוקי [מ]המרדכי פ"ק דסנהדרין [סימן תרע"ה] והג"מ שם [אות ג']. וברמב"ם שם [הי"א] ובטור [סעיף ז'] כתבו עוד, דאי נקט רשות מריש גלותא או מנשיא שבא"י מותר לדון יחידי אפילו אי גמיר ולא סביר. אלא משום דאין לנו עתה לא נשיא ולא ריש גלותא ליטול רשות מהם, וכמ"ש הטור, מש"ה לא רצה המחבר להאריך בפרטי דין זה, וסמך אמ"ש בס"ם זה דמי שאינו מומחה כו' אע"פ שנטל כו', דנלמד מיניה הא למומחה מהני נטילת רשות, וק"ל:

טורי זהב

יושבי קרנות, ומשני בג' אי אפשר דלית בהו חד דגמיר, וא"כ היאך מפרש הרמ"ה הגמרא. וא"ל דהרמ"ה פוסק כרבא דמתרץ שם דמן התורה בעינן שלשה מומחים וכו', זה אי אפשר לומר, חדא דאפילו לרבא אין הכרח לומר דלא ס"ל הך סברא דאי אפשר דלית בהו חד דגמיר, ובחד מינייהו גמיר סגי ג"כ משום שלא תנעול דלת וכו'. ותו דבגמרא אמרינן איכא בינייהו בין רבא לרב אחא הא דשמואל דאמר שנים שדנו דיניהם דין, אלא וכו' לרבא לית ליה דשמואל לרב אחא אית ליה, ולמה לא אמר איכא בינייהו אי בעינן שלשתן גמירי, ולכל הפחות היה לו לומר גם איכא בינייהו הזה להודיענו דלרבא בעינן שלשתן גמירי דווקא, דזהו חידוש, אלא פשוט שאינו מוכח כלל

ביאור הגר"א

ד. **אבל אי לית בהו**. שם [ג' ע"א] ודף כ"ג [ע"א]: ה. **והם דנין**. שם ה' [ע"א] ותוס' שם ד"ה דן, דאי בשקיבלו אפילו אחד נמי, כמ"ש שם ו' א' ועיין תוס' שם [הנ"ל]: ו. **אם הנתבע**. שם [סנהדרין ה' ע"א ותוס' ד"ה דן]: ז. **או שאינו כו'**. [שם] ל"א ב': ח. **אבל אם רוצה**. [שם] כ"ג א' בערכאות כו' דלר"מ יכול לפוסלן ואף לרבנן משום דנתמנו ע"פ ציבור, וכמש"ל סימן ח' סעיף א' בהג"ה, [ועיין] בתוס' ג' א' ד"ה [אי] אפשר כו':

באר הגולה

הכסף משנה שם בשם הרשב"א, וכתב הב"ח ☜ ולכתחילה בעינן ג' דגמירי. ודין עיירות שכולן עמי הארץ עיין לקמן ריש סימן ח' בהג"ה. ב. טור [סעיף ב'] וכ"כ תוס' שם [ד"ה דן] אברייתא ואם היה מומחה וכו' שם [סנהדרין] ריש דף ה'. ג. כרבי אבהו שם [סנהדרין] דף ג' ע"ב, וכן פסק הרי"ף [י"ב ע"ב מדפי הרי"ף] והרא"ש [סימן ג'] והרמב"ם בפ"ב [מסנהדרין דין י'].

סעיף ב' ט. **פחות משלשה**. שם [עיין באה"ג אות ג'] כנ"ל: (ליקוט) **פחות כו'**. דסתמא דגמ' בכמה מקומות כר' אבהו, שם [סנהדרין כ"ט ע"ב] ההוא אודיתא כו', ובפ"ב דכתובות [כ"ב ע"א], *ושם ופרק גט פשוט [ב"ב קס"ה ע"ב] במותב תלתא וחד ליתוהי, ובפ"ב דב"מ [ל"א ע"ב] זיל אייתי תלתא כו'. וכן רבא בריש

פתחי תשובה

סימן ג סעיף א' א. **אבל אי לית בהו חד**. עיין בתשובת שבו"י ח"א סי' קל"ז שכתב וז"ל, ואי כולהו תלתא לא גמירי כלל פסילי לדון כמו שפסק בהגה ר"ס ג', ואסור להו למידן אא"כ שקיבלו עלייהו, והיינו שצריך שיקבלו עליהם בפירוש כדין קרוב או פסול כמבואר בסי' כ"ב. ובכנה"ג אות ט"ו כתב דהכא נמי סגי בבאו לפניו לדון לבד. ולא דק, דראייתו מירושלמי בר' אבהו דדן ביחידי ואמר כיון דאתו לקמיה כמאן דקיבלוהו עלייהו, זה קאי דוקא איחיד מומחה דמותר לדון ביחידי אלא שמצות חכמים שיושיב עמו אחרים, מ"מ כל שבאו לפניו מיקרי קבלה, משא"כ בשנים או אחד שאינם מומחים או תלתא דלא גמירי כלל דפסילי לדון מדינא, צריך קבלה בפירוש כמו בקיבל עליו קרוב או פסול, וכן משמעות לשון הפוסקים, עכ"ל. ועמ"ש לקמן סי' ה' ס"ב ס"ק ו': ב. **והם דנים את האדם בע"כ**. בגליון שו"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל נכתב בצדו, בתשובת מגן גבורים סי' ה' כתב בשם הרש"ך ח"ב סי' רכ"ט, על מחלוקת שנפל בין תובע לנתבע, שאחד מהם אומר שרוצה להתדיין בד"ת, והאחד אומר שאין לו להתדיין רק בדיני סוחרים שכך הוא המנהג במקום שנעשה העסק. הדין עם השני, כיון דבמקום שעשה העסק יש מנהג להתדיין כפי דרך הסוחרים ולא כפי ד"ת, מנהג מבטל הלכה כו', ע"ש: ג. **אבל אם דיינים קבועים כו'**. עיין בתשובת שב יעקב חחו"מ סי' א' שכתב, דלפי הכלל שכתב רמ"א לקמן סי' י"ג ס"ב דכל מקום שאינו יכול לחזור לא יוכל ג"כ לומר שיוסיפו הדיינים, א"כ ה"ה הכא בדיינים קבועים אף קודם שטענו דפסק הרמ"א כאן דאינו יכול לומר לא אדון לפניהם רק בזה בורר, ג"כ אינו יכול לומר להוסיף דיינים. וכ"כ בתשובת הגאון מו"ה ברוך כהנא אב"ד דק"ק פיורדא הנדפס שם בראש דבריו, אלא שמחלק דהא דמשוה הרמ"א הוספה לחזרה היינו בנתבע ולא בתובע, דהתובע יכול לטעון להוסיף דיינים אף בדיינים קבועים ואף אחר שהתחילו לטעון, והגאון המחבר חולק עליו בזה ודעתו דאין חילוק, ע"ש. אכן בתומים סי' י"ג סק"ב העלה דאפילו אם ב"ד קבוע בעיר דלא מצי לטעון לא אדון לפניהם, מ"מ אם טוען שרוצה להוסיף דיינים שומעין לו, ומסיים וזהו דלא כמ"ש בתשובת שב יעקב דבב"ד קבוע אינו יכול להוסיף בדיינים, וזה אינו כו', ע"ש. וכן העתיקו בספר נה"מ שם [משה"כ] סק"ו ע"ש: סעיף ב' ד. **פחות משלשה**. עיין בה"ט [סק"ד] עד

באר היטב

ב. **סברות**. ואין זה גמיר וסביר הנזכר בגמ' ופוסקים, דההוא מומחה מיקרי ויכול לדון יחידי, אלא פי' דלית בהו חד ששמע או שקרא בספרים ויודע סברות בדינים. סמ"ע [סק"ג]: ג. **בעירו**. ואם התובע יכול לכופו לילך עמו לבית הועד, עיין לקמן סי' י"ג כל פרטי דינים אלו: סעיף ב' ד. **פחות**. כתב הב"ח [ד"ה אין] דלענין קדושין יש להחמיר כשמואל

חידושי רעק"א

בשו"ע. **והם דנים**. נ"ב, בשו"ת מגן גבורים סי' ה' כתב בשם הרש"ך ח"ב סי' רכ"ט, על מחלוקת בין תובע לנתבע, א' אומר שרצונו להתדיין בד"ת וא' אומר שאין לו להתדיין אלא בפני סוחרים שכך הוא המנהג במקום שנעשה העסק, הדין עמו, כיון דבמקום שנעשה העסק יש מנהג להתדיין כפי דרך הסוחרים ולא כפי ד"ת, מנהג מבטל הלכה, והביא הראיה דאסיטומתא, עיי"ש: שם. **אם הנתבע מסרב**. נ"ב, אם יצא זכאי מב"ד ושוב חזר בע"ד ותבעו בפני ב"ד אחר, אינו זקוק לירד עמו, וגם אין ב"ד רשאי לשמוע דבריו כלל, ב"י לקמן סי' י"ב [סעיף ו' ד"ה הטוען שנתפשר] בשם תשובת חזה התנופה. וכתב המהריק"ש שם, נ"ל דאם אין עדים בדבר נאמן לומר שכבר דן עמו על אותה תביעה שבע"פ ויצא זכאי, ואפי' שבועה אינו חייב דכיון שאם יודה אינו חייב ממון כ"א לדון עמו. אמנם אפשר שמחרימים אותו שלא יטעון שקר ויודה אם לא דן עמו על תביעה זו, ובסמ"ע סי' י"ט סק"ב הביא דברי ב"י הנ"ל: סעיף ב'. **פחות משלשה אין דיניהם דין אפילו לא טעו**. נ"ב, ואם נתנו לו זמן בית דין אח"כ לדין לפני ג' ונתנו לו זמן ב"ד לא יחשבו הזמן בדין אלא מהשני ע"ז [בסוף סעיף ג' ד"ה ופחות מג' וכו'].

סעיף ג' (כא) כ) ואע"פ שהוא קטן ממנו. נ"ע למה לא הביא מור"ס דעת הטור [סעיף ג'] שחולק ע"ז, והנ"י פרק זה בורר [דף ג' ע"ב מדפי הרי"ף] וגם הרשב"א בתשובותיו [המיוחסות לרמב"ן סי' מ"ז, קש"כ] ס"ל כותיה וכמ"ש בדרישה [סעיף ג'] לשונם, וטעמם וימוקם מהגמרא כתבתי שם, ע"ש*: (כב) כא] ואם א' סילק כו'. פירוש אחד משני ת"ח הנ"ל, יכול ת"ח השני להזמין לבע"ד, וק"ל: סעיף ד' (כג) כב] שבעל דין חושדו כו'. ☜ודוקא במקום דאיכא לחשוד מודעינן ליה, אבל במקום דליכא לחשוד והוא מלגלג מנדינן ליה. נ"י פרק איזהו נשך [מ' ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה הכהו], ד"מ ד': (כד) כג] וכ"ש אם אומר כתבו מאיזה טעם דנתוני. לפי הנראה קשה דלא הוי ליה למימר בזה לשון כ"ש, דהא אינם שוים, דכשהוא חושד הדיין אז כדי לאפוקי נפשיה מהחשד צריך להודיע הפסק מילתא בטעמיה, ואילו כשאומר כתבו לי מאיזה טעם דנתוני, אין צריך להודיעו ולכתוב טעם הפסק אלא הטענות, וכמו שמסיק מור"ס ז"ל. וצ"ל דמשום הכי כתב וכ"ש, מפני שזה שאומר כתבו לי אינו מבקש טעמיהן, ואיירי גם כן במי שיודע כבר טעם הדיינין אלא שאינו נכנס באזניו ומתווכח עמהם שלא דנוהו דין אמת לאמיתו, ומבקש לשאול את פי בית דין הגדול מהן, ויציאת ידי שמים וחובת הבריות אהאי אינו אלא שיכתבו לו טענותיהן ופסקיהן, והוה ליה כל שכן, ומה זה שלא דיבר וביקש כלום צריך לצאת עמו ידי שמים לפי עניינו, כל שכן

בית דין לשאול מבית דין הגדול אלא הדיינים יעתיקו אותם (כא)ושניהם פורעים שכר הסופר).

ג ט)כב)י*יש אומרים שאם יש שני תלמידי חכמים בעיר אחת האחד גדול מחבירו יכול אחד מבעלי דינים לומר לא אדון בפני זה י**אלא בפני זה כ)ואע"פ שהוא קטן ממנו כיון ששניהם בעיר אחת.

הגה כא]כג)ואם אחד סילק עצמו מן הדין כמאן דליתא דמי. ואם הזמינו השני ולא בא מנדה אותו כד)וכל מקום שאינו צריך לבוא לפניו לדון אין צריך לחוש כלל להזמנתו ואין צריך לבוא כלל.

ד כה)כיש אומרים שאם רואה הדיין כב]שבעל דין חושדו שנוטה הדין כנגדו צריך להודיעו מאיזה טעם דנו אפילו אם לא שאל[ל].

הגה כג]כו)וכל שכן אם אומר כתבו לי מאיזה טעם דנתוני. כז)מיהו יש אומרים דווקא אם

סעיף ג' ט) י"א כו'. וכ"פ הב"ח [סעיף ג'] ע"ש. עיין בתשובת רשד"ם סימן ב' [קש"כ]:

ציונים ומקורות כא) הריב"ש סימן תע"ה. ד"מ ה'. כב) טור בשם ספר המצוות. כג) מהרי"ק שורש י"א וד"מ בסימן י"א ס"א. כד) ב"י וד"מ שם סימן י"א ס"א בשם בעל התרומות. כה) טור ס"ד. כו) טור שם. כז) מרדכי סנהדרין סימן תש"ט, ונמוקי יוסף סוף פרק זה בורר י' ע"א מדפי הרי"ף, ור"ת בתוס' ב"מ ס"ט ע"ב ד"ה כי, ור"ן פרק איזהו נשך חידושי הר"ן שם. ד"מ ד'.

באר הגולה

י*.☜טור [ס"ג] בשם סמ"ג מהא דאמר ליה מי קא טרחנא לך, נלך ונדון בפני רב חסדא וכו' סנהדרין דף כ"ג ע"א, אע"פ שאינו גדול כרב הונא.

י**.☜פירוש ויכול לעכב אחד על חבירו וצריכין לברור בית דין השוה לשניהם. כ.☜טור [ס"ד] מעובדא דהנהו כותאי ב"מ דף ס"ט ע"א, וכמ"ש התוספות [שם ע"ב ד"ה כי האי] והרא"ש שם [פ"ה סימן מ"ה]. ל. ודוקא במקום דאיכא לחשוד מודעין ליה, ☜אבל במקום דליכא לחשוד והוא מלגלג מנדינן ליה. נ"י פרק איזהו נשך [מ' ע"ב מדפי הרי"ף].

ביאור הגר"א

סעיף ב' כא. ושניהם. כנ"ל סעיף א': סעיף ג' כב. ואם אחד. עיין תוס' [סנהדרין] כ"ג א' ד"ה כגון: כג. וכל מקום. שם ח' א' הני בי תלתא כו': סעיף ד' כד. וכל שכן אם. שם ל"א ב': (ליקוט) י"א שאם כו' וכ"ש כו'. ר"ל אפילו אינו חושדו, והיינו לפמ"ש תוס' בסנהדרין שם בד"ה ואם [כו'] מיהא כו', אבל לסברא ראשונה היינו מ"ש מיהו י"א כו', ומ"מ אפשר דאף לסברתו זה מודה שאם חושדו צריך לכתוב לו אף אם לא שאל, אלא דתוס' לא נחת לחלק בהכי בתחלה (ע"כ): כה. מיהו יש אומרים. תוס' שם [סנהדרין ל"א ע"ב ד"ה ואם] מדקאמר כופין כו' ואם אמר כו': (ליקוט) יש אומרים כו' מיהו כו'. עיין יורה דעה סימן קע"ז סעיף כ"ג ששם כתב טוש"ע כפירוש י"מ [בתוס' ב"מ ס"ט ב' [ד"ה כי האי]. הרמי"ג] (ע"כ):

Even if there is one Dayan who is a greater expert, the parties can still reject his summons by opting to go before a different Dayan. However, if a Dayan recuses himself from a case, the parties are required to go before the one who is willing to take their case.

שו"ע חושן משפט סימן יד סעיף ג'
אפילו במקום שיש תלמיד חכם גדול בעיר, יכול אחד מהם לומר שרוצה דוקא לדון אצל מי שהוא קטן ממנו. אבל אם אחד מהם סילק את עצמו מן הדין, יכול השני להזמינם לפניו.

שתובע לבני העיר או ב' אכסנאים צריך לדון עמו מיד ולא יוכל לדחותו. [יז]וכן בן העיר שתובע לאכסנאי בכל מקום שימצאנו ויש שם בית דין מכריחו שם לדין. [טו]וכל זה כשיש בית דין בעירן אבל אם אין בית דין שם כל אחד יוכל להכריח חבירו שילך עמו לבית דין לדון עמו [טז]התובע צריך לילך אחר הנתבע אם הוא בעיר אחרת אף על פי שבעיר התובע הבית דין יותר גדול [יג]ואפילו היה לנתבע [יז]מעות בפקדון או בדרך אחר[5] (בעיר התובע או בעיר אחרת) [יד]אלא אם כן יכול לעכב מעותיו בעירו אז [טו][יח]צריך [ע]להודיע לנתבע [טז]ואז צריך לדון במקום שמעותיו שם ועיין לקמן סימן ע"ג כתבתי אימת יכול לעכב מעותיו. אב שיש לו תביעה על בנו צריך לילך הבן אע"פ שהוא הנתבע אחר אביו כמו שנתבאר [יז]ביו"ד סימן[6] ר"מ (סעיף ח') [יח][יט]עשיר מוחזק[7] ואלם בעירו

ציונים ומקורות יד) מהרי"ק שורש י"ד. ד"מ שם. טו) נמוקי יוסף ספ"ק דב"ק ו' ע"ב מדפי הרי"ף, מרדכי סוף פרק זה בורר, ופסקי מהרא"י סימן ס"ה. ד"מ א'. טז) מהרי"ק שורש א'. ד"מ ג'. יז) תרומת הדשן סימן ש"ה ופסקיו סימן ס"ד. ד"מ שם. יח) מהרי"ק שורש ק"ט. ד"מ שם. יט) בנימין זאב סימן תי"ח. ד"מ סימן י"ז ס"א.

5) תוספת הסמ"ע, ושם נכתב במקום המלים **או בדרך אחר**, עיין סמ"ע סקי"ד. 6) במהדורת של"ח: **רכ"ו**, והסמ"ע בסקי"ז תיקן **לר"מ ס"ח.**
7) במהדורת הסמ"ע: **לאלם.**

מאירת עינים

(יד) יג] **ואפילו היה מעות לנתבע כו'.** ע"ש [בתרומת הדשן המובא בציונים אות י"ז] בסימן ש"ה ותמלא דשם היתה השאלה שהנתבע שהיה לו מעות בפקדון בעיר אחרת, והשיב שם דאם בדין יכול לעקלם שם צריך לדון עמו שם [קש"כ]. ומש"ה נראה דה"ג בדברי מור"ם בהג"ה, ואפילו היה לנתבע מעות בפקדון בעיר התובע או בעיר אחרת, וכ"כ בד"מ, ע"ש וק"ל: (טו) יד] **אא"כ יכול לעכב מעותיו כו'.** פירוש אא"כ הדין נותן שקודם שירד עמו לדין יכול לעקל מעותיו, והיינו שידע התובע שאם לא יעקל מעות, הנתבע יפזרם ולא יפרע לו, או לא יוכל להביאו למשפט וכיוצא בדברים אלו, כמ"ש בסימן ע"ג, ולאחר שעיקלם שם בדין, אם ירצה הנתבע ליקח המעות צריך לירד עמו לדין שם במקום שנתעקלו, כ"ז שם בת"ה ס"ס ש"ה, וע"ש [קש"כ]: (טז) טו] **צריך להודיע כו'.** פירוש והתובע צריך לשלם השליחות. ב"י [סעיף ה'] בשם מהרי"ק [שורש י"א וקמ"ד, קש"כ]. ועיין לקמן סי' ק"ו [סעיף א'], ד"מ ה': (יז) טז] **ואז צריך לדון במקום שמעותיו שם.** מהרי"ק שורש ק"ט כתב דנשתרבב המנהג לעקל מעות הנתבע בכ"מ שהם [קש"כ], ולפ"ז היה נראה דצריך אז לדון עמו שם ג"כ בכל מקום שעיקלו, מיהו מדברי מור"ם לקמן בסימן ע"ג ס"י לא משמע הכי, ע"ש: (יח) יז] ה"ג ביו"ד סימן ר"מ ס"ח: (יט) יח] **עשיר מוחזק לאלם.** ועמ"ש בסמ"ע בסי' י"ג ס"ה בס"ק י"ח מדין אלם:

טורי זהב

דהגוזל בתרא [ב"ק קי"ב ע"ב], אבל הרא"ש ס"ל להלכה כתירוץ בתרא דיש חילוק בין מקום ועד לבית דין הגדול, ועכ"פ מביא סברא זאת לענין חילוק במקום הועד עצמו אם כופין אותו לדון בעירו או לילך לועד, וכך הם דברי רבינו: עוד שם. **וי"א לבי"ד הגדול אין שומעין אלא לנתבע.** יש לדקדק דהא גבי נתבע נמי יש חשש בזה שכל נתבע ישמיט עצמו מלשלם החוב שיאמר לבית דין הגדול אזילנא. וי"ל דבזה יש תקנה דכל אדם יוכל לזהר שלא יהיה לו עסק רק עם מי שהוא בטוח שלא יעשה לו עולה, משא"כ לגבי התובע, שא"א להיות נזהר מכל שיבוא עליו בעלילה לתבוע אותו. ואין להקשות א"כ גם במקום הועד נמי ניחוש שכל עני יזמין את העשיר לשם, וקודם שיוציא הוצאות יתן לו תביעתו שהרי אמרו גם בבית הועד שמא יוציא מנה על מנה. י"ל דלאו דוקא אמרו לשון זה, דמסתמא בית הועד אינו רחוק כ"כ כמו ב"ד הגדול, ולא חשו רק לטובת התובע שלא יצטרך לשום הוצאה: עוד שם. **אבל ר"ת דקדק מלשון הגאון.** פי' דה"ג כתב לשון לאשתמוטי גבי לוה, ומזה למד ר"ת, וכיון דלוה מצי טעין לאשתמוטי, בודאי נתכוין בעל ה"ג כדי ללמוד ממנו דכ"ש תובע: **עוד שם ס"ב. וע"ד זה כתב הרמב"ם כו'.** שגם הרמב"ם [פ"ו מסנהדרין ה"ט] כתב דין זה דיש מעלה לבית הועד גם בזמן הזה, והיינו בדרך זה שזכר הרא"ש יסדר טענותיו לפני ב"ד כו', שכ"כ שם הרמב"ם קודם לזה [בה"ח] שצריך שלא יהיו לו טענות ריקניות: בשם מהרר"י זללה"ה בטור [סעיף ג']. **ונראה שאינו יכול להסתלק מא' לחבירו כו'.** תימא דלעיל סי' ג' [סעיף ב'] כתב דאם אין הבע"ד רוצה לבוא לפני הדיין שבירר זה, זבל"א וחבל"א, אלמא דיכול להסתלק, וצ"ע ע"כ: בשם מורנו הרב שמואל קאידנובר בב"י [סעיף ג'] ד"ה כתב בס' המצות. **אם יש שני ת"ח בעיר אחת וכו' וכו' עד בלי סתירת ראייתו וכו'.** ול"ק מידי, דהטור מפרש לה כמ"ש בנ"י שם [סוף פרק זה בורר י' ע"א מדפי הרי"ף] בגמרא [ל"א ע"ב] הא דלוה מצי מעכב איירי אפילו במומחים, וכגון מרב חסדא לרב הונא שהיה גדול ממנו מי קא מטרחנא לך ולא איפכא, ודלא כפירוש הסמ"ג, ק"ל, וכך מבואר בתשובת הרשב"א שהביא ב"י מחודש (ב') [ד'], ע"כ:

באר הגולה

ע. פירוש שע"פ הדין יכול לעכב מעותיו כדרך שנתבאר בסימן ע"ג סעי' י'.

ביאור הגר"א

יז. **וכל זה כו' אבל.** שם [סנהדרין] כ"ג א' ואפילו לוה מצי מעכב כו' בערכאות שבסוריא: (ליקוט) **וכ"ז כו'.** כתב נ"י [ב"ק ו' ע"ב מדפי הרי"ף] דז"ש בספ"ק דב"ק ואי אמר קבעו לי זימנא כו' לפי שלדיני קנסות אין ב"ד בבבל ול"ע שהרי בתובע בכ"ע צריך לילך למקום הועד, ואפשר שלא ס"ל הא דרמב"ס הנ"ל [פ"ו מסנהדרין ה"ז] מ"ש (ש)כן בגזלה ונזקין אלא דוקא במלוה (ע"כ): יח. **התובע צריך כו' אא"כ יכול.** ב"ק מ"ו ב' מאן דכאיב כו': יט. **אב.** עיין יורה דעה סימן ר"מ [סעיף ח' בהגהה]: (ליקוט) **אב כו'.** דאפילו י"ל תביעה על אחר צריך לילך בעדו שלא יתבזה לעמוד בב"ד. ריב"ש שם. עיין תוס' דקדושין ל"א א' סד"ה וטורדו כו' (ע"כ): כ. **עשיר.** סנהדרין ל"א ב' ואי לא ציית השיאוהו כו':

Nowadays the rule of Bais Din Hagadol does not apply. Instead, litigants can be compelled to take their case before the established Bais Din of their city. If their city has none, they must go to a city that does. If the litigants are from different cities, the plaintiff must take his case to the city of the defendant, even if the Bais Din in the city of the plaintiff is of greater expertise.

רמ"א חושן משפט סימן יד סעיף א', ביאוה"ג סקי"ח
בזמן הזה אין דין "בית דין הגדול" או "בית הוועד", וכל שיש בית דין בעיר מחוייבין לבא לפניהם לדין. ואם אין ב"ד בעירם, יכול להכריחו לילך למקום שיש ב"ד. ואם הם בשני מקומות, צריך התובע לילך למקום הנתבע, אע"פ שהב"ד שבעיר התובע גדול יותר.
וע' בביאוה"ג שמציין ע"ז את סברת הגמרא "מאן דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא."

סי' ל"ח

ב"ה להרבנים הגדולים מו"ה אברהם יודא אורשיטלער ומו"ה פישל ווידנק מורים ודיינים דק"ק טארנאוו.

יקרתם הגיעני נכון וע"ד אשר דרשו מאתי לחווי"ד בדבר אברך א' דלא מיתדר ל"י עם אשתו ועפ"י טענותיו רשאי לגרשה בע"ב והבעל דר בעירכם והאשה במקום אחר כי נפרדו ומע"כ כתבו ג' הזמנות לאשה שתבוא לדין במקום הבעל כי נשענו על תשו' בר"א ס' ל"ב מבפ"ת אה"ע סי' ע"ה דהבעל מיקרי נתבע כיון דאינו רוצה להוציא ממנה דבר רק לנתק מעליו החדרגמ"ה והאשה טוענת כי אינה מחויבת לדין במקום הבעל ורוצה לדון במקומה אם יוכלו לדונה כמסרבת והביאו גם מהגהות מהרש"ק לחו"מ סי' י"ד שכתב דהבעל מיקרי נתבע. והנה הג' מהרש"ק דן כן גם לענין שדוכין דלד הממאן הוא הנתבע ובתשו' ד"ח חו"מ סי' כ"ח כתב להיפוך והדברים עתיקים והוא מחלוקת דרבני בתראי ומה כוחי להכריע. וכה ראיתי בפ"ת לחו"מ סי' י"ד הביא בשם הג' מהר"י אשכנזי שמטעם אחר מחויבת האשה לבוא למקום הבעל כיון דמחויבת בכבודו כמו בן למקום אביו יעו"ש. ולי ל"ע גם בבן שחייב לילך למקום אביו אם אומר שאין רצונו לדין רק בעירו כדין תובע הולך אחר הנתבע אם יכולים לדונו כמסרב כי יתכן מד"ז דבן מחויב לילך למקום אביו הוא מצד מצות כיבוד אבל אין ב"ד כופין ע"ז דהיא מ"ע שמתן שכרה בצדו ומכ"ש באשה לבעלה שאינה חייבת כ"כ בכבודו ובפרט בכ"ד דהבעל רוצה לגרשה ואינה קורא אותה לשלום דל"ש סברה הנ"ל דחייבת בכבודו דכיון דרוצה לגרשה ולא יהיה בעלה אין סברא שחייבת בכבודו לבוא למקומו כדי שיגרשה וכענין זה כ' מהרש"א בח"א קופ"ז דפסחים אהא דאמרו שם כל מה שיאמר בעה"ב עשה חוץ מלא יעו"ש:

ומע"כ כתבו עוד טעם לכוף האשה שתלך למקום הבעל כי הבעל כבר היה שם לדין והבטיחה לו לבוא למקומו. הנה בתשו' מהר"מ מינץ כ' על ענין כזה שהבטיח לדון אצל פלוני דאם חוזר בו מיקרי מחוסר אמנה יעו"ש דהוי כמו בהבטיח מתנה מועטת לחבירו. אבל א"א לכוף ע"ז דהא גם במתנה מועטת אין הב"ד כופין כמבואר בחו"מ סי' ר"ד ועו"ש במ"ע שם להשיג בזה על מנ"ח מ"ע רנ"ט שכ' דכופין ע"ז. וכה ראיתי בתשו' הרי בשמים סי' ל' שכ' על ד"ז דפליגי בתראי אם הלד הרוצה בביטול השדך מיקרי תובע או נתבע דכיון דבל הדין דהתובע הולך אחר הנתבע איננו מדינא אלא מתקנתא וכמ"ש רמ"א ס' י"ד וספק בתקנתא אוקמי' אדינא. ע"כ יש להורות דלד החפץ בקיום השדך מחויב לבא למקום הלד הממאן בשדך יעו"ש. וסברתי כיתן ליאמר גם לענין בעל ואשתו. אך עיקר דבריו בזה מתקנתא לענ"ד ליתא דגם מעיקר הדין אין התובע יכול לכוף לנתבע שיבוא לעיר התובע לא מבעיא כשאין הב"ד שבעיר התובע גדול מב"ד שבעיר הנתבע דאינו יכול לכופו אבל גם אם הב"ד שבעיר התובע גדול מב"ד שבעיר הנתבע אפ"ה אינו יכול לכוף אותו לבוא לעירו וכמ"ש מהרי"ק הובא בב"י דאף דמדינא כח התובע אלים לכוף לנתבע לילך לב"ד הגדול היינו כשהתובע ג"כ מוליא הוצאות לשם אבל לא כשים לו דרך לשם ובפרט כשהב"ד הגדול בעירו של התובע יעו"ש. ואם ש"ך השיג על מהרי"ק כבר הכריע התומים ונה"מ שם כמהרי"ק אך עכ"פ נראה כיון דמשורת הדין יכול התובע לכוף את הנתבע שיבוא לפני ב"ד הגדול וגם בזה"ז שאין לנו ב"ד הגדול כל שהוא גדול בחכמה יכול לכופו וכמבואר בס' י"ד סעי' א' והיינו כשגם התובע יש לו הולאה וא"כ כתי דמתקנתא גם בכה"ג אין מוליאין את הנתבע מעירו וכמ"ש רמ"א שם בהגה עכ"פ בספיקא כמו בתביעת בעל על אשתו דהוי קד"ד מי התובע שפיר יכול הבעל להזמינה ע"י הב"ד שבעירו שתבוא לדון למקומו או לפני ב"ד גדול בחכמה ומקוים שבאם הדרך דהא גם אם הבעל הוא התובע מדינא יכול לומר כן ורק מתקנתא א"י את הנתבע וכיון דדבר זה ספק הוא מי הנתבע אוקמא אדינא:

ואף דמבואר בחו"מ סי' י"ד דכל שא"ל לבוא לפניו אין הזמנתו כלום. וא"כ לכאורה א"א לב"ד שבעיר התובע ליתן הזמנה כלל כיון דאין האשה חייבת לבוא לפניהם מכ"מ נראה דבכה"ג שכותבין בהזמנה שתבוא לפניהם או לפני ב"ד הגדול ומקוים שבאם הדרך שפיר מיקרי הזמנה ואם תמאן לשמוע דבריהם ידינוה כמסרבת כנלענ"ד. —

סי' ל"ט

לכבוד הרב הגדול מו"ה יעקב דוב לעדניר ני' אבד"ק קוטירא ברוסיא.

יקרתו הגיעני נכון וע"ד שאלתו ששחטו תמשה אווזות והפשיטו את השומן מהם ונמכרו הבשר והשומן משמה אווזות מלחו בישלו ביחד ושומן מג' אווזות נשאר מונח בלי מליחה ואח"כ נתוודע שאווז א' היה טריפה וודאית. ודעת כת"ה להתיר כל השומן הן מהמשה אווזות הן מהשלשה דהא הסכימו האחרונים דבזה"ז שומן אווז אינו חהר"ל בזמננו וא"כ שומן ג' אווזות וודאי מותר ושומן משמה אווזות אע"ג דהסכים הש"ך דבלא נודע ל"ש ביטול וא"כ בעינן ס' מכ"מ שרי דהא מה"ת מב"מ ברובא בטיל ורק מדרבנן אסור ותו אמרינן באכי אומר דהטריפה היא בג' אווזות הנותרה שלא נמלחו כמו דמבואר ס' ק"א בשתי קדירות וגם יש להתיר מטעם ס"ס דהא לאב"א גם בלא נודע בטל והוי ס"ס דלמא גם בלא נודע בטל ודלמא הטריפה היא בין שומן השלשה אווזות שלא נמלחו עכת"ד. ולענ"ד ז"א דהא מבואר בזבחים ע"ד דפירשו ס' למק"א ונמנו לנק"א אסור דאיסורא ברובא איתא וכ' רש"י שם דכיון דאיסורא ברובא היא אין כאן ס"ס וכ"כ בטור יו"ד ס' ק"י והיא הלכה פסוקה ועי' פמ"ג ותוו"ד שם וא"כ שוב אין כאן ס"ס ולא סד"ר דאמרינן איסורא ברובא איתא דהיינו

בתוך

אפילו ב"ד שעל פי דין אינו יכול לכוף את הנתבע לדון בפניהם [וכגון בדאיכא ספק מי הוא הנתבע], יכולים להזמינו שילך אליהם או לב"ד אחר, ואם לא ישמע יכולים לדונו כמסרב.

Even a Bais Din that cannot require a litigant to come specifically before them can still issue a summons that the defendant must appear before them or another Bais Din. If the defendant does not do so, they can consider him a "mesarev".

יט. אם הבטיח הנתבע להתובע שיבוא למקומו וחוזר בו, יש בכך משום מחוסר אמנה[מב].

וצריך לומר שהוא מטעם דכתב הגר״א סי׳ י״ד ס״ק י״ח מהא דמאן דכאיב ליה כאיביה אזיל לבי אסיא ושמעינן מזה גם דין זה דהוא צריך למיזל להאסיא שיכול יותר לרפאות וכיון שהוא במקום אחר צריך לילך לאותו המקום שנמצא שם הנתבע שהם יוכלו יותר להביאו לדין לפניהם מב״ד שבמקום המלוה. ולכן לא שייך זה אלא בכל תובע ונתבע שליכא שום נידון קודם שאנו שומעין התביעה שלכן צריך התובע לבא למקום הנתבע שידעו שיש מה לידון ויביאוהו לפניהם לדון, אבל בדבר הידוע שיש נידון עוד קודם ששמעו טענות מהתובע וכו׳ לא שייך סברא זו אלא יש לדון כדין נתבע שצריך לילך לבית הועד כשרוצה התובע, לא מבעיא להסוברים דבכל תובע ונתבע הוא כמו לוה ומלוה שנחשב עבד לוה״.

וכן נראה בערוך השלחן סעיף ג׳ שכתב שאין להוציא הנתבע ממקומו שאולי יש לו עדים או ראיה שתובעו בחנם, ואיך נכוף לנתבע ללכת ממקומו למקום התובע.

מא. וארבעה טעמים בפוסקים למנהג זה. **בשו״ת** מהר״י בן לב חלק ג׳ סימן צ״ז כתב וז״ל ״מנהג קבוע בכל המקומות שיש קהלות מרובות שהתובע הולך אחר הנתבע ואינם מחלקי׳ בין שיהיה הנתבע עשיר או עני או אוהב או שונא לנתבע משום דכך הסכימו והוה ליה כאילו קבלוהו עליהם והתקנה הזאת נראה שתקנוה משום שהיחיד הוא מוכרח ונכנע לפני הב״ד של הקהל שלו מה שלא יכנע אם יגזרו עליו זולתם״ עכ״ל.

ובכנה״ג סימן י״ד בהגה״ט ס״ק כ״א הביא בזה גם דברי המהרשד״ם בסימן ז׳ והועתק לעיל גבי שני בתי דינים בעיר אחת, דזהו היה הנדון שם. ושם כתב הטעם בכדי שלא יתקוטטו התובע והנתבע שכל אחד יאמר שב״ס שלו יותר גדול. והוא כתב שנראה לו הטעם כדי שלא יבא איש רמאי ויתן עיניו באיש עשיר אחד שבעיר אחרת ויתבענו שיבא לעירו, והעשיר בכדי שלא לטרוח אחריו יתפשר עמו. משא״כ כשיצטרך הוא לבא לעיר הנתבע. וטעם זה כתבו גם הלבוש סימן צ״ד סעיף ה׳. ועוד האריך שם בכנה״ג בהגהות ב״י אות ו׳ לבאר שמנהגנו מיוסד ע״פ הסמ״ג והרשב״א יחד, דהא שיכול לוה לכוף למלוה הוא מהרשב״א, והא דאפילו מקטן לגדול סמכינן על הסמ״ג עי״ש. ושם בהגה״ט ס״ק כ״ב כתב בשם המהרשד״ם אבה״ע סימן כ״ז שגם בדבר הנוגע לאיסור הדין כן.

אמנם בביאור הגר״א ס״ק י״ח כתב הטעם כמ״ש בב״ק מ״ו: דכאיב ליה כאיבא וכו׳ והיינו דהמוציא מחבירו עליו הראיה. ועיין גם בביאור הגר״א סימן פ״ז סעיף כ״ג ס״ק ע״ט שהזכיר זה. **ובשו״ת** מנחת אלעזר ח״ב סימן ב׳ הקשה על זה דבשלמא לג׳ טעמים הראשונים י״ל דאף דבגמרא סנהדרין ל״א. מוכח דיפה כח התובע לגבי טענת נלך לב״ד הגדול, מ״מ עכשיו שאין לנו ב״ד הגדול עשו תקנה להטעמים הנ״ל. אבל על טעם הגר״א שציין לב״ק יקשה, דיותר יש ללמוד מסנהדרין דשם מיירי לענין ב״ד, ולא מב״ק שלא מיירי שם רק על מי להביא ראיה, ומסיק דגם הגר״א לא הביא טעמו רק בדרך טעם וסמך להמנהג.

אמנם באג״מ שהובא לעיל בהערה הקודמת נראה דלא אמר הגר״א זה רק לגבי שני מקומות שעל זה ליכא דינא דגמרא של עבד לוה, שזה נאמר רק לענין הליכה ממקומם לבית הועד. אבל לענין שני מקומות בזה יש את הסברה דמאן דכאיב וכו׳. אמנם גם לדבריו יש חילוק בין אם יש נידון קודם ששומעים התביעה או לא וכמבואר לעיל שם.

מב. אמרי יושר סימן ל״ח בשם מהר״ם מינץ. וכתב שם דאין כופין על זה, ודלא כמנ״ח מצוה רנ״ט שסובר דכופין.

ליתר עיון

יתר עיון: סדר הדין פרק ב' הערה מא
מפרט ארבעה טעמים למה מחייבים את התובע ללכת אחר התנבע.

Further Iyun: Seder Hadin enumerates four possible reasons why the defendant retains the right to choose the Bais Din.

כד. במקרים מסויימים השאירוהו על עיקר הדין ללכת אחר התובע, וכדלקמן. כשהנכסים של הנתבע בעיר התובע[נד]. או שהיה דר במקום התובע ועבר לגור במקום אחר[נה]. או שהעסק שדנין עליו במקום התובע[נו]. או שהנזק נעשה בנכס שבמקום התובע[נז]. או שהחזיק במקום התובע[נח] או שעבר הנתבע במקום התובע[נט]. או שנזדמנו שניהם לעיר אחד[ס].

נו. אף שהנתבע מעולם לא דר במקום העסק,

דברי מלכיאל ח"ג ס' קס"ז. ויש מדייקין כן במהרשד"ם סו"ס ק"ג, אולם שם לא כתב רק ברוצה לעכב סחורות שבמקום התובע. ואף שגם הדברי מלכיאל שם צירף עוד טעמים לזה שהיו בנדון דידיה. אמנם כך נהגו שמקום העסק קובע את מקום הדיון, הן מצד הסברה שכתב שם שודאי לא עשה העסק על דעת שיצטרך ללך לדון במקום אחר. וכן מצד שהבירורים וההוכחות בנדון או העדים כשישנם, נמצאים במקום העסק.

וכ"פ במשמיע שלום ס' ע"ז.

ומ"ש בשו"ת בעי חיי ח"א סימן קנ"ח היפך זה

אינו ענין, דשם איירי לגבי לדון ע"פ מנהג המקומות, ובזה כתב שאין הנתבע חייב לנהוג כפי מנהג מקום העסק כיון שלא דר כאן מעולם במקום זה.

ויש לעיין במה דשכיח ששוכרים דירה לימים מספר או לשבת וחג, וחוזר למקומו. ויש ביניהם דו"ד בענין השכירות, אי זה הוי כמקום עסק, לחייב השוכר כשהוא הנתבע לדון כאן. דמצד אחד הרי ברור היה שיחזור מיד, ומאידך אם יצטרך התובע לבוא אחריו בענין דמי השכירות הרי זה מוציא מנה על מנה.

נז. כגון שעבר במקום והזיק לדירה והמזיק אינו

דר כאן, או אורח שהזיק מטלטלין של אחד בעיר, דהגם שלא שייך הסברא כמו בעסק לומר שאדעתא דהכי נעשה העסק שידונו כאן, מ"מ מצד שההוכחות והשומות יותר קל לעשותם במקום הנזק ה"ז קובע את מקום הדיון.

ויש לעיין בדבר שאין שייך לשומת נזיקין רק בדיני הרחקת שכנים בלבד, אי שייך למקום התובע, כיון שלפעמים צריך לעמוד על הדבר בראיית המקום.

ומעשה באחד שנסע לעבודה ארעית בחו"ל וחזר תוך זמנו, ותבעוהו שם על עזיבתו שגרם היזק, ונראה דזה גם דינו שצריך לדון שם במקום ההיזק, ומה שטען שהוצאות הנסיעה יתרים על התביעה, יוכל לשלוח מורשה.

נח. שו"ת מהרש"ם חלק ד' סימן ט"ו "ועוד

נראה דבנ"ד שבא והוציאו מן הבית בלא ב"ד כיון שהוא עשה שלא כדין גם הוא יעשה עמו כן להציל א"ע ועכ"פ מחויב לבא לכאן לדין וכדאשכחן כה"ג בגיטין מ' ועיין תשו' כנסי"ח סי' צ"ז דאם חותנו הוציאו בערכאות והעבירו מנחלתו כל מה שעשה חתנו הוצאות להציל את עצמו כדין עשה גם בלא רשות ב"ד דדוקא אם בא לגבות מחבירו צריך רשות ב"ד אבל לבטל מה שעשה חבירו שלא כדין א"צ רשות ב"ד וא"צ התראה כלל ע"ש וא"כ שוב הוי הוא כנתבע ומחויב לבא לכאן לדין" עכ"ל.

נט. רמ"א סימן י"ד סעיף א'. כתב בשו"ת

הרמ"א סימן ע"ג וז"ל "דנהי דאין להם רשות להזמינם מ"מ אם מוצאין אותן בעירן למה לא יכופו אותן לידון שמה, דמי גרע מהא דהתובע צריך ללך אחר הנתבע מ"מ אם מוצא הנתבע בעירו יכול לכופו לדין, והוא מנהג פשוט בכל מקום".

וכתב במאזנים למשפט במשנה אחרונה ס"א

אות ח' שאם האכסנאי מברר הפסדו מן עיכוב הזמן כעת, והוא איש אמיד ובטוח לבוא אחר זמן, שומעין לו. ובמהרי"ל דיסקין דף מ"ו אות ט' נסתפק במי שתבע לאכסנאי כאן, והשיב האכסנאי שצריך זמן לטענותיו, הרי אם יסע לביתו לראות חשבונותיו איך יתחייב לחזור שנית. וסיים שאם יטעון כן הדין עמו.

ס. כן כתב הרמ"א שם שגם ב' אכסנאים שעברו

בעיר כופין זא"ז לדון שם. וכתב על זה באו"ז

סדר הדין פרק ב' אות כד, הערה נו – נז

הגם שהדין לילך בתר מקום הנתבע, מ"מ יש אופנים שדנים דוקא במקום התובע, וכגון שמקום העסק שביניהם היה במקום התובע, או שהנזק נעשה במקומו, ע"ש הטעם.

There are several scenarios in which the defendant cannot demand the Din Torah to be held in his location. For example, if the assets in dispute are located in the place of the plaintiff, or if the alleged damage happened there, the plaintiff will not be required to move the Din Torah elsewhere.

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [עי' תוס' לעיל ה. ד"ה דן], ב) [לקמן לא: ע"ש היטב], ג) [לקמן כד.], ד) לקמן כד. ב"ב קכח., ה) [ע"ש היטב], ו) לקמן לא:, ז) עי' לעיל יז:, ח) עי' עירובין שם סג ע"א.

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ז מהל' סנהדרין הלכה א' סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' יג סעיף א:
ב ב טוש"ע שם סעיף ד:
ג ג מיי' פי"ב מהל' עדות הלכה א סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לד סעיף כד כה:
ד ד ה ו מיי' פ"ז מהל' סנהדרין הלכה א סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' יג סעיף א:
ה ז ח מיי' פ"ב מהל' סנהדרין הלכה יד ופכ"ב הלכה יו"ד סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' ז סעיף י וסי' לד סעי' א טוש"ע א"ח סי' קע סעיף כ:
ו ט מיי' פ"א מהל' טוען הלכה א' ופ"ה מהל' עדות הלכה א סמג לאוין ריג טוש"ע ח"מ סי' כב סעיף יג:
ז י מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף א:

מתני' דיני ממונות בשלשה זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ושניהן בוררין להן עוד אחד דברי ר"מ וחכמים אומרים שני דייניו בוררין להן עוד אחד זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אימתי בזמן שמביא עליהן ראיה שהן קרובין או פסולין אבל אם היו כשרין או מומחין מפי בית דין אינו יכול לפוסלן זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אימתי בזמן שמביא עליהן ראיה שהן קרובין או פסולין אבל אם היו כשרין אינו יכול לפוסלן: **גמ'** מאי זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד בתלתא סגי הכי קאמר כשזה בורר לו ב"ד אחד וזה בורר לו ב"ד אחד שניהן בוררין להן עוד אחד ואפילו לוה מצי מעכב והאמר ר' אלעזר לא שנו אלא מלוה אבל לוה כופין אותו ודן בעירו כדאמר רבי יוחנן בערכאות שבסוריא שנו הכא נמי בערכאות שבסוריא שנו אבל מומחין לא רב פפא אמר אפילו תימא מומחין כגון בי דינא דרב הונא ודרב חסדא דקאמר ליה מי קא מטרחנא לך תנן וחכ"א שני דייניו בוררין להן עוד אחד ואי ס"ד כדקאמרינן ב"ד בית דין בתר דפסלי להו אזלו וברו להו בי דינא אחרינא ועוד מאי זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד אלא ה"ק כשזה בורר לו דיין אחד וזה בורר לו דיין אחד שניהן בוררין להן עוד אחד מאי שנא דעבדי הכי אמרי במערבא משמיה דר' זירא מתוך שזה בורר לו דיין אחד וזה בורר לו דיין אחד ושניהן בוררין להן עוד אחד יצא הדין לאמיתו: וחכמים אומרים כו': נימא בדרב יהודה אמר רב קמיפלגי דאמר רב יהודה אמר רב אין העדים חותמין על השטר אלא א"כ יודעין מי חותם עמהן רבי מאיר לית ליה דרב יהודה אמר רב ורבנן אית להו דרב יהודה אמר רב לא דכולי עלמא אית להו דרב יהודה אמר רב ודעת הדיינין כ"ע לא פליגי דבעינן כי פליגי דעת בעלי דינין ר"מ סבר דעת בעלי דינין נמי בעינן ורבנן סברי דעת הדיינין בעינן דעת בעלי דינין לא בעינן גופא אמר רב יהודה אמר רב אין העדים חותמין על השטר כו' תניא נמי הכי כך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין לא היו חותמין על השטר אלא א"כ יודעין מי חותם עמהן ולא היו יושבין בדין אלא א"כ יודעין מי יושב עמהן ולא היו נכנסין בסעודה אלא אם כן יודעין מי מיסב עמהן: זה פוסל דיינו כו': כל כמיניה דפסיל דייני א"ר יוחנן בערכאות שבסוריא שנו אבל מומחים לא והא מדקתני סיפא וחכ"א אימתי בזמן שמביא ראיה שהן קרובין או פסולין אבל אם היו כשרין או מומחין מפי ב"ד אינו יכול לפוסלן מכלל דר' מאיר מומחין נמי קאמר ה"ק אבל אם היו כשרין נעשו כמומחין מפי ב"ד ואינו יכול לפוסלן ת"ש אמרו לו לר"מ לא כל הימנו שפוסל דיין שמומחה לרבים אימא לא כל הימנו שפוסל דיין שהמחוהו רבים עליהם תניא נמי הכי לעולם פוסל והולך עד שיקבל עליו ב"ד שמומחה לרבים דברי ר"מ והא עדים כמומחין דמי ואמר ר"מ זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה הא איתמר עלה אמר ריש לקיש פה קדוש יאמר דבר זה תני עדו למאי אילימא לממון רחמנא פסליה אי לשבועה הימוני מהימן כבי תרי לעולם לממון לא צריכא דקבליה עליה כבי תרי מאי קמ"ל דמצי הדר ביה תנינא אמר לו נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי ג' רועי בקר ר"מ אומר יכול לחזור בו וחכ"א אינו יכול לחזור בו ואמר

רש"י

זה בורר לו אחד. משמע זה בורר לו ב"ד אחד שהן ג' וזה אחד הרי ששה ושניהם בוררין להם עוד אחד הרי ט' והיינו דקא מתמה מאי זה בורר כו' הא בתלתא סגי: **גמ'** הכי קאמר כשזה בורר לו ב"ד אחד וזה בורר לו ב"ד אחד. וכל אחד פוסל אותו ב"ד שבירר חבירו ואינו רוצה לדון לפניו: שניהן בוררין להם אחד. כלומר אין יכולין לכוף זה את זה אלא בוררין ב"ד שיתרצו בו שניהם: ואפי' לוה מצי מעכב. בתמיה: והאמר ר"א. לקמן בסוף פירקין (דף לא:): לא שנו. אחד אמר נידון כאן ואחד אמר נלך לבית הוועד כופין אותו והולך לבית הוועד: [אלא דקאמר מלוה נלך לבית הוועד]. דעבד לוה לאיש מלוה: כדאמר ר' יוחנן. לקמן בשמעתין: בערכאות שבסוריא. שלא היו בקיאין בדין תורה הלכך אפי' לוה מצי מעכב: בי דינא דרב הונא ורב חסדא. דתרווייהו בחד מקום: ועוד מאי זה בורר. דמשמע דהכי דינא: יצא דין אמת לאמיתו. דלייתי בעלי דינין דסבר החייב הרי אני בעצמי ביררתי האחד ואם היה יכול להפך בזכותי היה מהפך והדיינין בעצמן נוחה דעתן להפך בזכות שניהן מפני ששניהם בירר(ו)ם: אא"כ יודעין מי חותם עמהן. שמא יחתמו עמהם עד אחד פסול ומבטל עדות כולם ונמצאו אלו בושים: ורבנן אית להו דרב יהודה. הלכך דעת הדיינין בעינן שיבררו מי ישב עמהם אדם הגון: ואין נכנסין לסעודה כו'. שגנאי הוא לתלמידי חכמים ליסב אצל עם הארץ בסעודה: זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה. יכול לומר לו לא אדון לפניו. (ע"כ): הכי קאמר אבל אם היו כשרין. שאינם קרובין ולא פסולין אף ע"פ שהן יושבי קרנות נעשו כמומחין: עד שיקבל עליו בפני ב"ד מומחה. אלמא במומחין מודה ר"מ: והא עדים כמומחין דמו. אם אינם קרובים או פסולים: דקבלו עליו בתרי. בתחלת דבריהם קבלוהו עליהם בשנים: נאמן עלי וכו'. בדיינין קמיירי מדקתני ג' רועי בקר: אמר

תוספות

מאי זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד. פ"ה דמשמע דלהוו ט' כילד זה בורר לו ב"ד אחד הרי ג' וזה בורר לו ב"ד אחד הרי ששה ושניהם בוררים להם ב"ד אחר הרי ט' ולהכי מתמה בתלתא סגי ולא נהירא שהרי משמעות הלשון אינו כן דא"כ ה"ל להקשות בהדיא הא גופא קשיא רישא אסיפא אמרת דיני ממונות בשלשה אלמא בג' סגי והדר קאמר דצריך ט' ונ"ל דאף בתחילה היה יודע כמו שמפרש אח"כ שזה פוסל ב"ד של חבירו וזה פוסל ב"ד של חבירו ולא ישבו כ"א ג' אחרונים כדקאמר המתרץ ולא פריך אלא מלישנא דמתני' דקתני זה בורר ב"ד וחבירו כן ולהכי פריך מאי זה בורר לו אחד כלומר לא סגי בלאו הכי ומשני כשזה בורר כלומר אין חובה ודאי לעשות כן אלא מתני' מיירי אם אירע כך:

כגון בי דינא דרב הונא ורב חסדא דאמר ליה מאי קמטרחנא לך וכו'. פירש הקונטרס שהיו במקום אחד ולא נהירא דהא אמרי' (עירובין סג:) דרב חסדא לא היה מורה לפני רב הונא אפי' ביעתא בכותחא וכ"ש דדין לא היה עושה בפניו ונ"ל שהיו סמוכים זה לזה תוך לג' פרסאות:

כדי שיצא הדין לאמיתו. פירש הריב"ן שאפילו החייב יפרע ברצון ויאמר קושטא דייני שאני בעצמי ביררתי האחד ואם היה יכול להפך בזכותי היה מהפך לפום ריהטא משמע כך הפירוש שמתוך שבירר זה שלו וזה שלו (ד) השלישי יצא הדין לאמיתו בלא עוות שיהא הענין שקול ולא ירבו מהפכין לחובה על מהפכין לזכות ולא להפך:

ואמר

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא ה"ק זה כצ"ל ואות כש' נמחק: (ב) רש"י ד"ה ורבנן כו' הגון. נ"ב ס"א שאלו היו בעלי דינין בוררין שמא לא יהא הגון ולא יהיו השנים יכולין לומר אין אנו יושבין עם זה לפי שמביישין אותו אבל כשבורר לו זה אחד וזה אחד אם אחד מהן אמר איני יושב עם זה אין לחוש על כך דליכא כיסופא דאכתי לא איתקבעו דינא: (ג) ד"ה דקבלו עליו כבי תרי: (ד) תוס' ד"ה כדי וכו' וזה שלו ושניהם השלישי יצא:

גליון הש"ס

גמ' ל"צ דקבלי' עלי' כבי תרי. לפ"ז מדקתני זה פוסל וזה פוסל דיינו בין שהמומחה קיבל עליו חד כבי תרי בין שהנתבע קיבל עליו כן. א"כ מוכח דבין באמת ובין במחול פליגי לפ"ז מאי פרכינן מאי קמ"ל דמצי הדר ביה תנינא הא מהתם ה"א דפליגי רק במחול כדס"ל שמואל שם או רק באמת כדס"ל לרבא שם. לזה איצטריך מתני' דהכא דקתני זה פוסל וזה פוסל דמוכח דבתרווייהו פליגי:

הגהות וציונים

א] כת"י הדיינין, וכ"ה במשניות דפו"י: ב] "בתלתא סגי" אינו מעיקר לשון הגמ', שהרי לפי' התוס' והר"ן א"א לפרש כן, אלא הוספה היא מפי' רש"י (מרומי שדה) ובאמת ליתא בכת"י ובדפו"ר: ג] בכת"י נוסף וזה פוסל דיינו של זה, וכ"נ קצת מרש"י (דק"ס): ד] רש"א זה (גליון) ועי' גם הג' הב"ח. ולפ"ז צ"ל להלן ושניהן בוררין, וכלשון המשנה (רש"ש) וכ"ה בכת"י, אולם עיי' בתוס' ד"ה מאי: ה] בר"ח איתא בדעת וכ"ה בכת"י: ו] עליו בפני ב"ד, כצ"ל (גליון) וכ"ה בכת"י וראשונים. וכן הגיה מהרש"ל "עד שיקבל עליו בפני ב"ד", ועי' רש"ש, ועי' יד רמ"ה, ותוס' לעיל ה ע"א ד"ה מומחה ובתוס' הרא"ש שם: ז] שייך לעיל במשנה (גליון): ח] נדצ"ל כשנים: ט] וחבירו גם כן כצ"ל (גליון) ע"פ מהרש"ל: י] צ"ל ולפום (מהרש"ל):

רבינו חננאל

דיני ממונות בשלשה זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד כו'. אסיק' מתוך שזה בורר דיין אחד וזה בורר לו דיין אחד ושניהם בוררין להם [עוד] אחד יוצא הדין לאמיתו, והני מילי בב"ד אחד אבל בשתי בתי דינין לוה לא מצי מעכב כר' אלעזר דאמר לא שנו אלא מלוה אבל אם אמר לוה לב"ד הגדול אזילנא כופין אותו ודן בעירו, א"ר יוחנן ובערכאות שבסוריא אין כופין. **וחכ"א שני הדיינין בוררין להן עוד אחד.** אסיקנ' דעת הדיינין להתרצות מי ישב עמהן כולי עלמא לא פליגי דבעינן, כדתניא נקיי הדעת שבירושלים לא היו חותמין בשטר עד שידעו מי חותם עמהן, ואין יושבין בדין עד שידעו מי ישב עמהן, ואין נכנסין בסעודה עד שידעו מי נכנס עמהן, כי פליגי בדעת בעלי דינין [ר"מ סבר דעת בע"ד] בעינן ורבנן סברי לא בעינן דעת בעלי הדין: **זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה.** ואקשינן כל כמיניה למפסל דייני, ואוקמה ר' יוחנן למתניתין בערכאו' שבסוריא, אבל מומחין לא, והא מדקתני סיפא וחכ"א אימתי יכול לפוסלן בזמן שמביא ראיה שהן קרובין או פסולין אבל אם היו כשרין [או] מומחין אין יכול לפוסלן מכלל דר' מאיר אפילו במומחין פליגי וקתני יכול לפוסלן. **ושנינן הכי קתני אם היו כשרין נעשו כמומחין ואין יכול לפוסלן.** נמצאת חלוקתן בכשרין ולא במומחין אבל במומחין אפילו ר' מאיר מודה שאין יכול לפוסלן, תניא נמי הכי לעולם פוסל והולך עד שיקבל עליו בפני ב"ד מומחה לרבים דברי ר' מאיר ש"מ דבמומחה מודה ר' מאיר: **זה פוסל עדיו** של זה וזה פוסל עדיו של זה דברי ר' מאיר. אמר ריש לקיש פה קדוש יאמר דבר זה, תני עדו וכגון דקבליה עליה כבי

ליקוטי רש"י **אבל לוה כופין אותו.** היכא דקאמר לוה נלך למקום הוועד כופין אותו וידון כאן ולא יוליא זה מנה על מנה [לקמן לא:]. **אילימא לממון רחמנא פסליה אי לשבועה הימוני מהימן.** לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת, להיות חבירו נענש על עדותו לא עונש גוף ולא עונש ממון אבל קם הוא לשבועה אמר לחבירו תן לי מנה שהלויתיך אמר לו אין לך בידי כלום ועד אחד מעיד שיש לו חייב להשבע לו [דברים יט, טו]. **נאמן עלי.** להיות דיין. **אבא.** פסול מן התורה לדונו לא לזכות ולא לחובה כדנפקא לן בסנהדרין (כז:) מלא יומתו אבות וגו'. **שלשה רועי בקר.** שאינן בקיאין בדין ורועי כאן לא נקט משום דרשעים נינהו דסתם רועי בהמה דקה גזלנין נינהו ופסולין לכל דין שבעולם אלא אבא ואביך כשרין מיהא לדינין של אחרים. **יכול לחזור בו.** דדברים בעלמא בלא קנין הוא דקא"ל [רשב"ם ב"ב קכח.].

There is a form of Din Torah known as "Zabla", which is an acronym meaning that each side chooses one Dayan, and the two Dayanim together choose the third. This way justice will be best served, as Rashi explains, because each side is satisfied with the knowledge that their claim is being presented properly by their Borer, their chosen Dayan.

דין זבל"א (זה בורר לו אחד)

גמרא סנהדרין דף כג., רש"י ד"ה יצא הדין

יש אופן של דין תורה הנקרא "זבל"א – זה בורר לו אחד", ולדעת חכמים היינו שכל בעל דין בורר לעצמו דיין אחד, ושני הדיינים ביחד בוררים את השלישי. והטעם, שעי"ז יצא הדין לאמתו, ופירש רש"י שכל בעל דין סובר שהבורר שלו יהפך בזכותו כפי מה שאפשר.

[דף ח ע"א - כג ע"ב]

להם דוד לישראל אם אתם שומעין לי אתם אחי ואם לאו אתם עמי וארדה אתכם במקלי:

יב אמר רבא הני תלתא דייני דיתבי ואזל שליחא דבי דינא ואמר משמיה דחד מינייהו לא כתבינן עליו פתיחא עד דאמר משמיה דכולהו. וה"מ בלא יומא דדינא אבל ביומא דדינא מידע ידע דכנופי מכנופי ויתבי:

הדרן עלך דיני ממונות בשלשה

פרק שלישי

א [דף כג ע"א] * **זה** בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ושניהן בוררין להן עוד אחד ד"ר מאיר. וחכ"א שני הדיינין בוררין להן עוד אחד. *א) זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה *ב) ד"ר מאיר. וחכמים אומרים אימתי בזמן שמביא עליהם ראיה שהם קרובים או פסולים אבל אם היו כשרים או מומחין אינו יכול לפוסלן. זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה ד"ר מאיר וחכמים אומרים אימתי בזמן שמביא עליהן ראיה שהן קרובין או פסולים *ג) אבל אם היו כשירין אין יכול לפוסלן: **גמ'** מ"ש דעבדי הכי שכל אחד מבעלי הדינין בורר לו דיין אחד ולא אמר שיבררו בין שניהם שלשה. אמרי במערבא משום רבי זירא מתוך שזה בורר לו דיין אחד וזה בורר לו דיין אחד ושניהן בוררים להן עוד אחד יוצא דין לאמתו פרש"י דיוצא דין אמת לאמתו דלייתי בעלי דינין וסברי הרי אני ביררתי האחד ואם היה יכול להפך בזכותי היה מהפך והדיינין עצמם נוח להן להפך בזכות שניהם מפני ששניהם ביררום:

ב מפני שיש חסרי דעת טועין בדברי רש"י ולמדין ממנו שהדיין יש לו להפך בזכות אותו שבירר ועומד במקומו לחפות בדברים אשר לא כדין ונהגו כמה אנשים לברור להם בעל תחבולות ותלין בדברי רש"י שמשמע שיש לו להפך בזכותו. וחלילה וחס לא דקדקו בדבריו שכתב דסברי הרי אני ביררתי. כי הוא סובר כך שיהפך בזכותו יותר מבזכות האחר ומתוך זה ניית לדיניהן. אבל הדיין עצמו חלילה לו למצוא סברא לזכותו אם לא שיראה לו דין גמור אבל אם היה יכול להטעות את חבירו לקבל סברתו אע"פ שהוא מסופק בה הרי זה בכלל מטה משפט אבל מתוך שזה בררו מבין דבריו לאשורו ואם יש לו שום צד זכות נושא ונותן עם חברו וכן עושה הדיין א האחר לשני נמצא לא נשאר זכות (לא) נסתר ונעלם לשניהם והשלישי שומע משא ומתן של שניהם ומכריע ביניהם ויוצא הדין לאמתו. וחכמים אומרים שני הדיינים בוררים להן עוד אחד. א"ר יהודה אמר רב כך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין לא היו ב חותמין השטר אא"כ יודעין מי חותם עמהן *ד) ואין יושבין בדין אא"כ יודעים מי ישב עמהן אין נכנסין לסעודה אא"כ יודעין מי מיסב עמהן. הלכך בעינן דעת הדיינין שלא יבררו הבעלי דינין מי שאין הגון בעיניהם לישב עמו. ואם הדיינין לא יוכלו להשוות דעתם לברר שלישי זקני העיר ומנהיגיה יתנו להן שלישי ואם אין זקנים ומנהיגים בעיר ילך התובע בפני שלשה ויכופו הנתבע לבוא לדון לפניהם *ה) וכן אם הנתבע מערים לברור דיין שאינו הגון לשבת אבל דיין הגון כופין אותו לדון בפני שלשה או שיברור דיין הראוי:

ג [דף כג ע"ב] **זה** פוסל עדיו של זה וכו'. מוקי ר"א לפלוגתייהו בבא הוא ואחד לפסול את העד שמעיד עליו וקראו על המשפחה ערעור לפסולה. רבי מאיר סבר הני אמשפחה קמסהדי ואיהו ממילא איפסול ורבנן סברי סוף סוף נוגע בעדותו הוא *ו). וקי"ל כרבנן. אע"ג דאיכא אוקימתות אחריני הא נמי דהלכתא היא:

הגה"ה

הכא מיירי כששניהם מתרצים לב"ד ואז אין לנו לכופם לדון אלא לפני מי שמתרצה אבל מסרב ואין רוצה לדון כלל ג' הדיוטות או יחיד מומחה יכולין לדונו בע"כ. מא"ז:

הגה"ה

א) ואוקמא בגמרא דאותו שלישי לכ"ע דעת הדיינין בעינן כי פליגי בדעת בעלי דינין דרבי מאיר סבר דדעת בעלי דינין נמי בעינן ורבנן סברי דלא בעינן לדעת בעלי דינין והלכה כחכמים ויש ללמוד מכאן היכא דבררו את שני הדיינין וטענו לפניהם שאין בעלי דינין יכולין לומר לדיינין אל תשאלו דיני לפני פלוני ת"ח אלא בפני פלוני דהא הלכה כחכמים דלא בעי דעת בעלי דינין א) והיכא שזה בורר לו אחד אין אחד מהן יכול לחזור בו ולברור אחר כדמוכח באורך. מא"ז ע"כ:

הגה"ה

ב) ואוקמא רבי יוחנן בערכאות שבסוריא דהיינו יושבי קרנות שיש לכל אחד לומר לא אדון אלא לפני מומחה ורבנן סברי דהואיל שזה בירר לו אחד מיושבי קרנות גם הוא בורר לו אחד וקי"ל כרבנן הלכך לא שנא בירר לו מומחה לא שנא בירר לו אחד מיושבי קרנות לא מצי למימר לא אדון בפניו עד שיביא ראיה שהוא קרוב או פסול. מא"ז ע"כ: ודוקא ערכאות שבסוריא פירוש שנתמנו להיות דיינין אבל יושבי קרנות שלא נתמנו להיות דיינין אפילו לרבנן פסולין ב) כן פר"י בריש מכילתין בשמעתא קמייתא ג) ומדקאמר זה פוסל וזה פוסל משמע דאפילו לוה כה"ג מצי מעכב. מהרי"ח ע"כ:

הגה"ה

ג) אפי' מאה עדים בדבר אחד בין בדיני ממונות בין בדיני נפשות אפילו נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אי לאסהודי אתו מעיקרא ושטר שיש בו ג' עדים ושנים מהן קרובים זה לזה אם לא נודע בעדות ברורה שישבו שלשתן להעיד וכתב עדות זה בפני זה תתקיים העדות בשאר כתב כל נכסיו לשני בני אדם והעדים מעידים עליו כשרין לזה ופסולין לזה פסול. אי אחתומי אשטרא הוי וחד מינייהו פסול אי נמי הוי קרובים להדדי אפילו מסריה ניהליה באפי סהדי אחריני דכשרין לא מהני והוי מזויף מתוכו. וקרובי הנרצח מעידין על הרוצח וקרובי המוכה מעידין על המכה לגרשו מבית הכנסת. מא"ז:

הגה"ה

ד) משמע שהעדים אינם יכולין לחתום זה בלא זה מיהו בדיעבד אם חתמו זה בלא זה כשר אבל בגיטי נשים ושחרורי עבדים אם חתמו זה בלא זה אפילו בדיעבד פסולין. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

ה) אמר רב פפא אפילו תימא מומחין כגון בי דינא דרב הונא ורב חסדא כו' משמע להדיא היכא דלא מטריח ליה למלוה כגון שיש בתי דינין כשרים בעיר אפילו לוה יכול לומר לא אדון אלא בפני זה אף על פי שאחד גדול מחבירו דהא בי דינא דרב הונא גדול מבי דינא דרב חסדא ד) ואין להקשות דהא אמר אם הלוה רוצה לדון בעירו ה) ומלוה רוצה למקום הועד דהתם הלוה לא מטריח ליה מידי וגם לא יוציא מעותיו התם שאני שהמלוה רוצה למקום הועד ושם יכול לכופו יותר כי יתבייש מפני קבוץ התלמידים אבל היכא דאיכא שני בתי דינים שוין ולא מטריח ליה למלוה כגון שניהם בעיר לא: ולפר"י דלא היו שניהם בעיר אחת ו) אלא רב חסדא הוה חוץ לג' פרסאות מעירו דרב הונא וה"פ מי קמטרחנא לך כולי האי ולפירש אפילו אם הלוה רוצה חוץ לעיר אלא שאין רחוק לכל היותר אלא ג' פרסאות מצי מעכב כ"ל עכ"ה: ז) ולהאי לישנא דשילהי פירקין נמי דקאמר מי שנושה בחבירו מנה יוציא מנה על מנה כיון שהב"ד של לוה סמוך כל כך שלא יצטרך המלוה להוציא מעותיו יכול הלוה לעכב ואף על גב דפריך לאלתר אהא דשנינן כשזה בורר לו אחד וזה בורר לו ב"ד אחד וכו' ואז אין צריך שינויא דרב פפא מ"מ מילתיה דרב פפא יכול להיות אמת דאמילתיה לא פריך מידי אלא אשינויא דלעיל פריך ממתניתין ועוד אומר אני דאפי' אי בית דינו של לוה ברחוק דאיכא השתא טורח לילך שם והוצאת מעות אי קאמר לוה למלוה אני אטרח שם ולא אתה וכתוב כאן הטענות ואוליכם שם הדין עמו מיהו שמא יכול לומר לו המלוה כשתבוא שם איני רוצה שיתברר טענותיו לב"ד פה אל פה אחרי שאני איני מברר לו אלא על פי הכתב או שמא אפילו זה אין יכול לעכב עליו כי אומר מאי איכפת לך והלא טענות כתובין וחתומין מה שכתוב ותחום יוכל לדבר פה אל פה מיהו אם רוצה להוליך שם הטענות ולשתוק או רוצה הלוה לשלוח שם שלוחו להוליך שם הטענות נ"ל לפי סוגיא דשמעתא דלא מצי מלוה מעכב עליו וכן שמעתי שר' יעקב סבר וכתב כן מיהו ראיתי בשילהי פירקין בתוספות סנהדרין שלא היתה פרישה רבינו שמשון וזה לשונו עבד לוה לאיש מלוה אפילו אם יפרע לו הוצאות וטורחו אע"פ כן לא ילך עכ"ל ונ"ל שמדקדק מדאמר בשילהי פירקי א"ל אמימר לרב אשי ה"מ היכא דקאמר לוה למלוה אבל היכא דקאמר מלוה ללוה עבד לוה לאיש מלוה משמע אפילו אם יפרע לו טורחו והוצאתו אל ישמע לו. נראה לי הג"ה מהרי"ח:

הגה"ה

ו) וכ"ש להעיד עליו שהוא גזלן דהוי נוגע בעדות ואפי' לשאר עדות לא איפסיל ולא איתברר היכא דהוה רגיל למימר האי בעל דין דהוי גזלן קודם זה המעשה אי מהימן אי לא. מא"ז ע"כ:

הגהות הב"ח

א הדיין השני נמצא לא נשאר שום צד זכות נסתר ונעלם מעיני שניהם והשלישי שומע: **ב** חותמין על השטר:

פלפולא חריפתא

אומר וכו'. וכ"כ בס' הרי"ף וליתא בגמ' דהכא אלא בגמ' דסוטה פ"ז דף מ' ע"א: סליק פרק א'

קיצור פסקי הרא"ש

יב שליח בית דין שהזמין לאחד לבוא לבית דין ע"ש א' מן הדיינין ולא בא אין כותבין עליו נדוי ואם הוא ביום קבוע שב"ד יושבין כותבין עליו:

פרק ג **א** כל אחד מבעלי דינין בורר לו דיין אחד ושני הדיינין בוררין להן שלישי (א) שאין לדיין לישב בדין אא"כ יודע מי ישב עמו. ולא לחתום אא"כ יודע מי יחתום עמו: **ב** אין לדיין להפך בזכות מי שבירר אותו יותר מבזכות האחר ואם לא יוכלו הדיינין להשוות לברור שלישי זקני העיר ומנהיגיה בוררין אותו ואם אין זקנים בעיר או שמערים הבעל דין לברור דיין שאינו הגון לישב אבל דיין הגון ילך התובע לפני שלשה ויכופו לנתבע לדון בפניהם: **ג** אין אחד מבעלי דינין יכול לפסול דיינו

הגהות הגרי"ב (א) בפנים הוא בסי' ב':

רא"ש סהדרין פ"א סימן ב'

הרא"ש מזהיר שאין לטעות בדעת רש"י לומר שעל פי אמת יש לבורר לעשות תחבולות כדי שהצד שבירירו ינצח, ואם עושה כן הרי הוא בכלל מטה משפט. וכוונת רש"י היא רק שהבעל דין סובר שהוא יהפך בזכותו יותר וע"כ יציית לפסק, אבל הוא בעצמו צריך לכוון להוציא המשפט לאמיתו. וע"ש בהמשך שאם הנת־בע מערים לברור דיין שאינו הגון כופין אותו לדון בפני שלשה או שיברור אחר.

The Rosh warns against a prevalent misunderstanding of the words of Rashi that the chosen Dayan is intended to represent his litigant and even devise schemes to help him win. One who does so is guilty of injustice. Rather, Rashi means that the litigant is satisfied knowing that he chose someone whom he trusts will present his side properly and will therefore be inclined to accept the ruling of the Dayanim. Later, he adds that if the litigant purposely chooses a Dayan who is unworthy he can be forced to go to an established Bais Din or choose someone else.

סימן יג סעיף א' אן **אחד מבעלי דינים שאמר כו'.** הכסף משנה כתב אלשון הרמב"ם זה [המובא בציונים ציונים אות א'], **דלכך כתב אחד מבעלי** דינים שאמר כו', כלומר אם אירע הדבר שאמר כן אז שומעין לשניהן, ושני הבוררים בוררים להם שלישי והוא טוב, דבכן יצא הדין לאמיתו, וכן הוא לשון הגמרא ר"פ זה בורר [סנהדרין כ"ג ע"א] הכי קאמר כשזה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד אז יצא הדין לאמיתו, כלומר דהמשנה לא קתני בחיוב שיצטרכו לברור דיינים, עכ"ל. ובזה נתבאר ג"כ כוונת המחבר, שכבר כתב כמה פעמים דג' הדיוטות או יחיד מומחה דן את האדם בעל כרחו, ולא כתב דלכתחילה זבל"א כו' כלשון המשנה, אלא שהשתא בא ללמדנו דאם מעצמו זבל"א וזבל"א, שומעין להם בזה, והמבוררין בוררין להן שלישי, ולכך שומעין להם בזה בורר שהדין יצא לאמיתו. והיותר נראה דהכי קאמר, דמיד כשכל אחד בורר לו דיין אחד וכתבו כל אחד בורר שלו, הן בוררין להן מעצמן שלישי בע"כ ודנין אותן, וז"ש הרי אלו שני דיינים כו', וקאי אמה שכתב בוררין להן דיין שלישי, וכאילו אמר הרי אלו ב' דיינים בוררים כו' וק"ל: בן **בוררים להם דיין שלישי.** עיין פרישה [סעיף ב'] שם כתבתי לשון הגמרא, דהטעם הוא מהא דאמרו דאין העדים חותמין ולא הדיינים יושבים אלא א"כ יודעים מי חותם עמהם או מי ישב עמהם, שמא יצטרף עמהם מי שאינו הגון ויפסול עדותן או דינם, ועיין לעיל סוף סימן ג': (הן) גן **צייתין להם.** פירוש שאמר כל אחד מהם הרי אני בררתי את האחד, ובטוח אני בו שאם היה יכול ללמד בזכותי היה מלמד להטעים טענתי וזכותי לחבירו, ועומד במקומי כאילו אני עצמי הייתי יושב בדין, ומש"ה אינו מהרהר אחר פסק דינם: (וז) דן **וגם הדיינים כל אחד מהפך כו'.** כלומר אף שהדיינים המבוררים אין להם לעשות כמו שסברו הבעלי דינים, דהיינו שיעמדו במקומם לטעון עבורם בדבר שהן עצמם מסופקין בו, מ"מ נותן לב כדי להבין היטב דברי מי שבררו, ואם יש לו זכות מלד הדין אומרו, ונמלא שלא ישאר שום לד זכות נעלם

סימן יג

כיצד בוררים הדיינין כשאין בעלי דינין מסכימין יחד

ובו ז' סעיפים

א אן(א)(א) **אחד מבעלי דינים שאמר איש פלוני ידון לי ואמר בעל דינו פלוני ידון לי הרי אלו שני הדיינים שברר זה אחד וזה אחד** [ב]**בוררים להם דיין שלישי** [ג]**ואין צריך שיהיה הדיין השלישי ברצון הבעלי דינים** [ג]**ושלשתם דנים אותם** הגה [ג]שמתוך שזה [1]בורר לו אחד וזה בורר לו אחד הבעלי דינים [ג]צייתין להם [ד]וגם הדיינים כל אחד שמהפך בזכות אותו שברר

סימן יג סעיף א' א) **אחד מבעלי דינין כו'.** עיין ב"ח [סעיף כ'] שדקדק מלשון הטור דאם נתרצו בפשרה וזבל"א וזבל"א, אין הדיינים יכולים לברור להם שלישי בלא דעת הבעלי דינין וע"ש. ועיין* בתוספות יו"ט רפ"ג מסנהדרין. **עיין בתשובת מהר"י לבית לוי סימן ל"ט [צ"א, קש"כ]:

* ציון זה בכת"י נמצא על דברי הסמ"ע סק"א. ועי"ש בתיו"ט שהזכיר דברי הסמ"ע.

** ציון זה בכ"י צוין על דברי השו"ע: אפילו היה האחד.

ציונים ומקורות סימן יג א) רמב"ם פ"ז מסנהדרין הל' א'. ב) טור סעיף ז'.

1) במהדורת באה"ג: שזה בירר וכו' וזה בירר.

ביאור הגר"א

סימן יג סעיף א' א. **ואין צריך שיהיה.** גמ' שם [סנהדרין כ"ג ע"א] ודעת הדיינים כ"ע כו': ב. **ושלשתם.** ר"ל לא כמ"ד שם שהמבוררים שבררו הדיינים דנין אותם: (ליקוט) **ושלשתם כו'.** ר"ל לא כמ"ד שהן בוררין ב"ד אחר והן דנין אותם (ע"כ): ג. **שמתוך שזה.** רש"י [שם ד"ה יצא דין] ורא"ש שם [פ"ג סימן א'] והוא ירושלמי [סנהדרין] ריש פ"ג [ה"א] שמתוך שבררו מרדף זכותו: (ליקוט) **וגם הדיינים כל אחד כו'.** ירושלמי רפ"ג א"ר זירא מתוך שבררו מרדף זכותו (ע"כ):

באר הגולה

סימן יג א. לשון הרמב"ם ריש פ"ז מהל' סנהדרין [דין א'] כנוסחת הסמ"ג [עשין צ"ז], ושכן מלא הכסף משנה בספר ישן ממשנה [סנהדרין] דף כ"ג ע"א וכחכמים. ב. לשון הטור [סעיף ב']. ג. שם ברמב"ם.

פתחי תשובה

סימן יג סעיף א' א. **הרי אלו שני דיינים כו'.** בגליון שו"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל נכתב בצדו, ואם ב' הדיינים שנבחרו הם קרובים זל"ז יד הנתבע על העליונה, ויכול להכריח התובע לברור לו אחר. תשובת רמ"א סי' ק"ד, עכ"ל. ועיין בגליון המשניות [סנהדרין] ר"פ זה בורר בתוס' רע"ק אות ח', הביא שם ג"כ תשובת רמ"א הנ"ל קצת באורך: ב. **ברצון הבע"ד.** עיין בה"ט [סק"א]. ועיין בתשובת עבודת הגרשוני סי' ק"ח שכתב, מה שטען שמעון שאין לברר שליש עד שיבררו מקודם כ"א בורר שלו, וראובן אינו רוצה. פשוט ששמעון דינא קאמר, דהא איתא בר"פ זה בורר [סנהדרין כ"ג ע"א] דעת הדיינים כו"ע לא פליגי דבעינן, כי פליגי דעת בעלי דינין כו', א"כ איך אפשר שיבררו שליש קודם שיבררו כ"א בורר שלו, הלא בעינן שיסכימו הבוררים מי שיהיה השליש, וז"פ וברור. ומה שטען עוד שמעון שאף אם יסכים ראובן שיבררו בוררים קודם לשליש, מ"מ רצון ראובן שלא יבררו שליש כ"א מדעת השני בע"ד, ושמעון לא כן יחשוב כ"א שהשני בוררים יבחרו שליש בלי רצון הבע"ד, לכאורה הדין עם שמעון גם בזה, דהא קי"ל כחכמים דדעת בע"ד לא בעינן. אך באמת זה אינו, דמה דלא בעינן דעת בע"ד, היינו אם כבר בררו כל א' בורר סתם, אז יכולים הבוררים לברר שליש בלי ידיעת הבעל דין, אפילו עמדו וצווחו הבע"ד שלא יבררו השליש ההוא, אבל אם ירצה הנתבע לציית דינו בזבל"א והתנה מתחילה שהשליש יבורר על פי הבוררים וע"פ הבע"ד יחדיו ידובקו, הדין עמו, כי מעולם לא אמרו חכמים שלא יהיה השליש נבחר גם מדעת בע"ד. והגם דמלשון הרע"ב ר"פ זה בורר [ד"ה וחכמים] משמע דיש קפידא בדבר כי יש לחוש שיהא לבו של זה השליש נוטה אצל אחד מהם, אך כבר תמה עליו התוי"ט שם כו'. ואף שמדברי הלבוש [כאן סעיף א'] שכתב טעמא דא"צ שיהא השליש ברצון הבע"ד, דשמא לא יוכלו להשוות על האחד ויבוא לידי עינוי הדין לתובע, שהנתבע ידחה אותו לעולם כו'. משמע מזה דהנתבע אינו יכול להתנות על כך. אך עכ"פ גם לדבריו אם התובע יאמר כך שהוא רוצה שיבורר השליש מדעת הבע"ד שומעין לו, ובנ"ד לפי מה שבא בשאלה שכל אחד ואחד בדעתו הוא חובע, שומעין לראובן במה שרוצה שיבורר השליש מדעת הבעלי דינים. אבל לע"ד עיקר דברי הלבוש מ"ש להטעים דברי חכמים אינו עולה יפה ע"פ הסוגיא כו', וממילא גם הנתבע יוכל לומר כן, ולא נקרא סרבן אם רוצה לציית דין בזבל"א באופן שיהא השליש נבחר גם מדעת שני הבע"ד, עכ"ד, עיין שם. ועיין בתשובה שבו"י ח"א סי' קמ"ט שכתב להטעים דברי הרע"ב בפירוש המשנה הנ"ל להצילו מתמיהת התוי"ט ושגם דברי הלבוש י"ל שכוונתו על דרך זה, וכתב דבתשובת עבודת הגרשוני סי' ק"ח כתב בזה דברים שאינם מוכרחים, ע"ש. ועיין מ"ש לקמן ס"ו סק"ה, ומ"ש הבה"ט, והב"ח דקדק מלשון הטור דאם נתרצו בפשרה וכו', והוא מדברי הש"ך סק"א. בגליון שו"ע דהגר"ע איגר זצ"ל נ"ב, עיין בתשובת מהר"א ששון סי' ל"א, עכ"ל. ועיין בתשובת נו"ב [מהדו"ק חו"מ] סי' ב' שהביא דבב"ח מבואר הטעם משום דפשרה לא בעי ג' וסגי בב' או ביחיד, לכך אינם יכולים לברור שלישי בלא דעתם דלא נתרצו רק על אלו, משא"כ בדין. וכתב דלפ"ז גם בדין י"ל דוקא בזבל"א הוא דא"צ דעת הבע"ד לברור השלישי, אבל בזבל"ב ובזבל"ב אינם יכולים לברור החמישי בלי רצון הבע"ד, כיון שכבר יש להם (דין) [די צרכם] לדין, יכולין הבע"ד לומר לא קיבלנו כ"א לדעתכם. אך ז"א, דמ"מ לא דמי לפשרה, דשם אין הולכין אחר

באר היטב

סימן יג סעיף א' **א. ברצון.** כתב הסמ"ע [סק"א] אף שכבר כתב המחבר כמה פעמים דג' הדיוטות או יחיד מומחה דן את האדם בע"כ ולא כתב דלכתחילה זבל"א כו'. נראה דכאן ה"ק דמיד שכל א' בורר לו דיין א' וכתבו כ"א בורר שלו, הן בוררין מעצמן שלישי בע"כ ודנין, וז"ש הרי אלו שני דיינים כו', וקאי אמ"ש בוררין להם דיין שלישי, וכאילו אמר הרי אלו ב' דיינים בוררין כו'. והב"ח דקדק מלשון הטור דאם נתרצו בפשרה בזבל"א אין הדיינים יכולים לברר השלישי בלא דעת הבע"ד, ע"ש ובתוי"ט רפ"ג דסנהדרין ובתשובת מהר"י לבית לוי סי' ל"ט. [ש"ך סק"א]:

שו"ע חושן משפט סימן יג סעיף א', פ"ת סק"ג

אם בעלי הדין רוצים בזבל"א, כל אחד בורר לו דיין, ושני הדיינים בוררים להם השלישי. וע' ברמ"א שעי"ז הבעלי דין ישמעו לפסק, וגם שכל אחד מהם יהפך בזכות של הצד שבררו בכל מה שאפשר והשלישי ישמע את כל הטענות ויפסקו האמת. ואם הנתבע בירר דיין שאינו הגון לשבת אצל הבורר של התובע, כופין אותו לדון בב"ד של שלשה או יברור דיין אחר.

If the parties choose to go to a Zabla, each side chooses one Dayan, and the two Dayanim choose the third Dayan. Rema explains the benefits of Zabla, because the litigants will be inclined to accept their ruling, and also each chosen Dayan will do his best to present any relevant arguments that will benefit his "client", and the third one who hears both sides fully will be the final arbiter. If the defendant chooses a Dayan who isn't worthy, he can be required to use an established Bais Din or he must choose someone else.

ב) **אפילו היה האחד שבירר** כו׳. עיין בסמ״ע ס״ק (*ג׳) ה׳, ודבריו לא נהירין: ג) **אינו יכול לכוף** כו׳. עיין בתשובת רמ״א סימן י״ז דף מ״ה ע״ג ובתשובת רמ״א סי׳ ק״ד [קש״כ]: ד) **מי שירצה**. הן גדול הן קטן ממנו כיון שנחית לדין זה בורר ובלבד שיהא הגון, עכ״ל סמ״ע [סק״ז]. ועיין בב״י מחודש ג׳ בשם רבינו ירוחם [מישרים נ״א חי״ג], משמע דצריך שיהא גמיר או שהמחוהו רבים עליהם, דאל״כ יכול לעכב, ע״ש [קש״כ]:

[ד]שמתוך כך יצא הדין לאמיתו [ה]ב)[ה]אפילו היה האחד שבירר בעל הדין חכם גדול וסמוך [ג]אינו יכול לכוף את בעל [2]דינו שידון אצל זה אלא גם הוא בורר [ו]ד)[ו]מי שירצה.

אותו בכל מה שאפשר מצד הדין והג׳ שומע טענות שניהם ופוסקין האמת. [ג]אם אינם יכולים להשוות עצמם לברור להם שלישי מנהיגי העיר יתנו להם שלישי ואם אין מנהיגים בעיר ילך התובע לפני ג׳ ויכופו הנתבע לדון לפניהם [ד]וכן

ציונים ומקורות ג) טור סעיף ט׳. ד) בטור שם.

2) במהדורת של״ד: הדין.

מעיני שני המבוררים, ונושאין ונותנין לפני השלישי והשלישי מכריע ביניהם, כ״כ הרא״ש [סנהדרין פ״ג ס״ב] והטור [סעיף ח׳]. והנ״י ריש פרק זה בורר [ג׳ ע״ב מדפי הרי״ף] כתב עוד ז״ל, דכל נברר מעיין יפה בדין זה שבוררו, ואפילו כשרואה שיתחייב בדין אינו ממהר לפסוק הדין כנגדו, אלא ממתין שמא יתברר הדבר יותר (ויכול) [ויוכל] לזכותו, וכן עושה השני, ומתוך שהם מתונים בדין יצא הדין לאמיתו, עכ״ל: (גן) ה) **אפילו היה האחד שבירר** כו׳. עיין פרישה [סעיף ו׳] שם כתבתי דהיינו דוקא כשכבר דיבר עם הבורר ופייסו להיות בורר שלו הוי דינא הכי, אבל אם אמר לפני חבירו בוא ונדון לפני פלוני החכם שבעירנו, בזה אין שם בורר עליו, אלא הוא דיין של שניהם, ויש בידו כח לכפות את השני לעמוד לפניו כדין יחיד מומחה, ע״ש: (דן) ו) **מי שירצה**. פירוש הן גדול ממנו הן קטן ממנו כיון שנחית לדין זה

טורי זהב

סימן יג בשו״ע ס״א בהג״ה. **יכולים להשוות עצמם כו׳**. למד זה מדברי מהרי״ו סי׳ י״א, והמעיין שם יראה דלא דמי להכא, דהתם אבי תרי נחית מעיקרא, וכן במהרי״ק שורש נ״ז משמע כן דוקא, אבל אם אמר לו סתם אתה תהיה בורר שלי, לא היה בדעתו שישבו שני הבוררים בלא שלישי, דגם לבע״ד ניחא ליה שיהיו דיינים רבים שמשובח טפי כמ״ש. וכן נראה דעת הרב רמ״א כאן דקאי על ריש הסי׳ שכתב אחד [מבע״ד] שאמר איש פלוני כו׳, דמשמע דסגיא ליה בזה שהוא לחוד ידין לו, אבל סתם לא סגי בב׳ אם זה עומד וצווח שרוצה לדון בפני ג׳ דווקא, דלא סגי במה שהם

באר הגולה

ד. שם בגמרא. **ה.** כאוקימתא דרב פפא שם דבתרא הוא, וכמו שפירש הטור [סעיף ו׳] דמיירי שכבר בירר האחד דאז יש לחבירו ג״כ לברור אחד, אבל כל זמן שלא נברר המומחה יכול לכוף שניהם כמבואר לעיל סימן ג׳. וכתב הכסף משנה שם [פ״ז דין א׳] והיינו דוקא כששני הדיינים בעיר אחת דאז אפילו לוה מצי אמר כן וכו׳ [וכמ״ש בסימן י״ד].

ביאור הגר״א

ד. **אם אינם כו׳**. רא״ש שם [סנהדרין פ״ג סימן ב׳]: (ליקוט) **אם אינם כו׳**. כמ״ש תוס׳ שם ה׳ א׳ [ד״ה דן אפילו] דמ״ש כאן זה בורר לו אחד כשאומר לא אדון בפני זה כו׳, אבל בלא״ה יחיד מומחה בע״כ כופה אותו, וה״ה למנהיגי עיר שהם במקום מומחה כמ״ש בסימן ג׳, וכיון שאינם יכולים להשות עצמן כופין אותו, וכתבו תוס׳ שם דה״ה שלשה הדיוטות, וז״ש ואם אין מנהיגים כו׳ (ע״כ):

באר היטב

ב. בזכות. דכל בורר מעיין יפה בדין זה שבררו, ואפי׳ כשרואה שיתחייב בדין אינו ממהר לפסוק הדין אלא ממתין שמא יתברר הדבר יותר ויוכל לזכותו, וכן עושה השני, ומתוך שהם מתונים בדין יצא הדין לאמיתו. סמ״ע [סק״ו] בשם נ״י. ומ״ש המחבר דבורר מי שירצה, פירש הסמ״ע [סק״ד] הן גדול או קטן ממנו. והש״ך [סק״ד] כתב בשם רבינו ירוחם דצריך

פתחי תשובה

הרוב כמ״ש בסי׳ י״ב סי״ח, שפיר יכולים לומר לא נתרצינו כ״א לדעתכם, אבל בדין אף בזבל״ב וזבל״ב שיש להם די צרכם לדין, מ״מ כיון ששקולים הם ואין ב״ד שקול, כבר ידעו הבע״ד שיצטרכו למכריע ואדעתא דהכי נבררו מהם, וא״כ יכולים לברור חמישי בלי רצון הבע״ד. ולפ״ז י״ל אדרבה לאידך גיסא, שאפילו בפשרה אם הוא בזבל״ב וזבל״ב והתנו בהדיא שילכו אחר הרוב, אז יכולין לברור חמישי בלי רצון הבע״ד, מאחר שהתנו שילכו אחר הרוב שוב הפשרה היא כדין, ועדיין הדבר צריך תלמוד.

אמנם כל זה לענין לברור להם מכריע, אבל אם רוצים לשאול הדין לאחר, בודאי דא״צ רצון הבע״ד, כמבואר בסי׳ י״ח ס״א בהגה, דלא כסמ״ע בסי׳ זה ס״ק י״ט שכתב עמ״ש בהגה ס״ו ויכולין לשאול למי שירצו כו׳, שנלמד זה מדין הנזכר בס״ס זה דהמבוררין בוררין השלישי הטוב בעיניהם כו׳, דלפ״ז היכא שאין יכולין לברור ג״כ אינם יכולים לשאול למי שירצו, והא ליתא, דבהגה דסי׳ י״ח הנ״ל מבואר להדיא דאף באין בידם לקחת מכריע מ״מ השאלה אפשי להם לשאול למי שירצו, עכ״ד, ע״ש. [ואיני מבין, דלכאורה מדברי הרמ״א בהגה דסי׳ י״ח הנזכר הוא סתירה ג״כ לדבריו, במ״ש מאחר שהתנו שילכו אחר הרוב, שוב הפשרה היא כדין, [ו]יכולים לברור החמישי בלי רצון הבע״ד, והרי בהגה הנ״ל מבואר להדיא, ואם אמרו הקהל שילכו אחר הרוב והם שקולים אין אומרים שיבואו אחרים כו׳, עיין שם וצ״ע]. ושם [בנו״ב] בסימן ג׳ נשאל אודות שנים שבירדו להם כל אחד בורר א׳ לפסוק ביניהם כפי שיראו, הן ע״פ דין והן ע״פ פשר, ואם לא יוכלו אלו הנבררים להשוות דעתם הרשות בידם לברר שליש המכריע את מי שירצו יהיה מי שיהיה, וע״ז נעשה שטר בירורים בקנין סודר ותקיעת כף, וכן היה שאלו לא השוו דעתם יחד, ובירדו להם שליש, ואחר גמר דין רצה זה שיצא חייב לסתור הדין, כי נודע שהשליש הוא קרוב לאחד מבעלי דינים, וטוען שלא היה כוונתו על קרוב ופסול, וצד השני טען כי אחרי שניתן הברירה בידם לברר מי שירצו ולא הוציאו הקרובים מן הכלל, גם הקרובים בכלל, ועוד כי מאחר שנאמר בשטר בירורים יהיה מי שיהיה, הוא לישנא יתירא לטפויי אפילו קרוב ופסול. והשיב דאם אלו השני ברורים הסכימו ג״כ לדעת השלישי, ואף שמתחילה לא הושוו בדעתם, מ״מ כאשר שמעו דברי המכריע הוטב בעיניהם והסכימו הם עצמם לדבריו, זה פשוט דקם דינא, דדל המכריע מכאן נגמר הדין או הפשר בהסכמת השנים, ולא מיקרי זה הכרעת הקרוב כ״א דעת הברורים שהסכימו עליו עכשיו, והרי זה דומה ממש למ״ש הרשב״א [שו״ת ח״ה סי׳ רפ״ט] הובא בב״י ס״ס י״ג כו׳. אך אם אלו הברורים לא הושוו לדעתו, אלא שמתוך שהסכים הקרוב לדעת א׳ מהם פסקו ע״פ הרוב, הנה אם שני הבע״ד עמדו ג״כ בפני זה השליש אחר שהוברר וטענו בפניו, פשוט גם כן דקם דינא, אחרי שכבר ראו הבע״ד בעצמם שנבחר קרוב לשליש והסכימו עליו, איך שוב יערערו עליו אחר גמר דין. ואפילו קודם גמר דין, מ״מ כיון שראו שהוא קרוב וטענו לפניו, איגליא מילתא למפרע שמה שכתבו בשטר יהיה מי שיהיה היינו אפילו קרוב, וכאילו הודו שעל מנת כן נעשה הק״ס מעיקרא. אמנם אם הבע״ד לא עמדו לפניו כלל רק הברורים סידרו הטענות לפניו, לכאורה בלא״ה אין הכרעתו כלום אפי׳ לא היה קרוב ופסול, כי אי אפשר לו להכריע ולפסוק על מה שלא שמעו אזניו מבע״ד ממש, כמבואר בשו״ע סי׳ י״ג ס״ו. אך לפי המבואר בלשון השאלה שבשטר בירורים, מפורש שיוכלו לקחת מכריע בלי הודאת והסכמת הבע״ד, וע״פ הכרעתו יתנו פסק דינם כו׳, א״כ מפורש שנתרצו שלא יצטרכו לטעון בפני השליש, וע״ז קיבלו בקנין סודר ואין אחר קנין כלום, מעתה אינו מזיק מה שהכריע בלי שמיעת הטענות מבע״ד. רק נשאר הספק אם לבטל הכרעתו מצד שהוא קרוב. בזה נראה לחלק בין אם היתה הכרעתו להוציא ממון או שהיה לזכות המוחזק. כי באמת לשון יהיה מי שיהיה, הך לישנא יתירא מורה לטפויי קרוב, אלא שהרשב״א הובא בב״י ס״ס ס״א סגר עלינו הדרך שלא לדרוש לישנא יתירא לטפויי מדעתינו, ואף שהכנה״ג [הגב״י ס״א מ״ד-ס״ה] הביא כמה תשובות וכמה חילוקי דינים בזה, וכן בב״י סי׳ מ״ב כתב בשם מהרי״ק דבר הסותר לזה, מ״מ כיון שהרשב״א כתב בהדיא שאין לנו לדון בדמיונות, א״כ אין אנו סומכין על כל החילוקים של האחרונים להוציא ממון נגד הרשב״א. ולכן בנ״ד אם זה הקרוב הכריע להוציא ממון מידי המוחזק, ודאי דלא סמכינן למידרש לישנא יתירא נגד דעת הרשב״א הנ״ל. אך אם הכריע לזכות המוחזק במה שבידו, בזה קם הכרעתו, שהרי הרשב״א אומר שאין לנו לדמות, אבל לא הכריע שבודאי לא דרשינן, ובפרט [ש]בשאר תשובות דרשי בהדיא לישני יתירא. [עיין בתשובות כנסת יחזקאל סי׳ ק״א, והובאה לקמן סי׳ מ״ב ס״י ס״ק י׳, שכתב בשם הרדב״ז שדעת הרשב״א גופיה לחלק בהכי, דדוקא להוציא אין לומר לטפויי כ״א הנזכר בגמרא, אבל להחזיק ודאי אמרינן, ע״ש]. אמנם זה דוקא באם אלו הברורים כבר ידעו בשעה שבירדו אותו שהוא קרוב, אבל אם לא ידעו כי קרוב הוא עד אחר גמר דין, א״כ הוא ברירה בטעות, ובזה ודאי שהכרעתו בטילה, עכ״ד ע״ש: ג. **וגם הדיינים כל א׳ מהפך כו׳**. כתב הסמ״ע [סק״ו] כלומר אף שהדיינים המבוררים אין להם לעשות כמו שסברו הבע״ד כו׳, ועיין בטור [סעיף ח׳] לשון הרא״ש בזה. ועיין בתשובת אא״ז פמ״א ח״ב סי׳ קנ״ט, שכתב דאסור על פי הדין להקדים טענותיו תחילה לפני הבורר, וק״ו דאסור לפסוק לו שכר בשביל לזכותו בדין, כי זה בורר לו אחד וזבל״א כל תורת דיינים עליהם, והאריך שם בתוכחת מגולה על קלקול הדור בענין זה, וסיים שראוי למנהיגי הדור להסיר המכשלה הזאת מישראל, וכן ראוי לנהוג כאשר שמצוה [צ״ל שחובה] על ישראל לפרנס דייניהם, וכל מעות הפסק שאנו אשכנזים נוטלים הרי כמו שנותן לקופת הקהל כדי לפרנס הדיינים, א״כ אם יהיה ריב בין אנשים ומנהיגי העיר רואים שצריכים לדון בזבל״א, יקצבו מנהיגי העיר שכר להבוררים ולהשליש, ויגזרו

ה) וי"א דאם הנתבע כו'. וה"ה תובע. סמ"ע סק"ט:

[ז]ואם הנתבע מעריס לברור דיין שאינו הגון כדי לשבת אבל דיין הגון כופין אותו לדון לפני ג' כמו שנתבאר לעיל סימן ג' או שיברור דיין הגון ואם השנים הבוררים יכולים להשוות עצמן [ה]יש אומרים [ח]דאין צריכים לברור שלישי [ה][ו]ויש אומרים [ט]דאם [ו]הנתבע אומר שהוא יברור שנים והתובע גם כן שנים והם יבררו חמישי הרשות בידו דכל זמן שהדיינים רבים יותר יוצא הדין לאמתו.

ב [ז]כותבים פלוני בירר את פלוני ופלוני בירר את פלוני וכל זמן שלא כתבו יכולים לחזור בהם ומשכתבו אין יכולים לחזור בהם [י]לפיכך [ח]אין כותבים אלא מדעת שניהם ושניהם נותנים שכר הסופר.

הגה [י]והוא הדין אם קנו מידו [ט]וי"א דמשטענו בפניהם אינן יכולין לחזור אע"פ שלא כתבו ונ"ל דבמקום שאין דרך לכתוב פלוני ברר פלוני וכו' משטענו בפניהם* אין יכולים לחזור לכולי עלמא [ט]וכל מקום שאינו יכול לחזור לא יוכל גם כן לומר שיוסיפו הדיינים. החל מד"ר סק"ו נמצא כאן, בכת"י נמצאים דבריו על סעיף ג'.

ג [יא][י]אין כופין את האדם שיתן [3]טענתו בכתב [יב]ואין לדיין לקבל טענות בכתב [יא]אלא ישמעו טענותיהם מפיהם [יג]ויצוו לסופר לכתבם [יד]ולא יכתבו אלא מדעת

ציונים ומקורות ה) מהרי"ו סימן י"א. ד"מ ב'. ו) רמב"ן בפירושו לתורה דברים א' י"ב. ד"מ שם. ז) נמוקי יוסף בפ"ק דב"מ דף י"א ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה זה בורר. ד"מ ג'. ח) שם בנ"י בשם הירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ד. ט) רבנו ירוחם נתיב ט"ו ח"ג. ד"מ שם. י) נמוקי יוסף פרק גט פשוט ב"ב ע"ח ע"א מדפי הרי"ף ד"ה שטרי טענתא. ד"מ ד'. יא) ריב"ש בתשובה סימן רל"ח. ד"מ סימן י"ז ס"ט.
3) במהדורת של"ח ועוד: טענותיו.

בורר ובלבד שיהא הגון, ועיין פרישה [ודרישה סעיף ו']: ז) אם הנתבע מעריס כו'. אבל אם התובע מעריס לברור דיין שאינו הגון א"ל לכפיה זו, אלא הנתבע ישיב לו איני משיב על טענתך עד שתברר דיין הגון: ח) דא"צ לברור (דיין) שלישי. והיינו טעמא דדוקא בדיינים שדנין בע"כ של נתבע בעינן שיהא שלשה, אבל בבוררים מאחר והם קיבלו כל אחד אחד מהם על עצמו ואמר זה ידין לי כנ"ל*, אם ישוו עצמם מה טוב, וכן מוכח במהרי"ו [המובא בציונים אות ה'] וכמ"ש בהגהות ד"מ [הגהות דו"פ א'], ע"ש, ולא כמ"ש בעיר שושן [סוף סעיף א'] [דלא עיין במהרי"ו וכתב טעם מלבו] ז"ל, דשלישי למה להם, ודאי יסכים עמהם, ואם לא יסכים הרי יש כאן רוב, עכ"ל. וזה אינו, דהא דאזלינן בתר הרוב היינו כשכבר נשאו ונתנו כולם בדבר ואמר הסכמת דעתו, משא"כ כאן דאיכא למימר אילו היה השלישי עמהם היה אומר טעם וסברא והיו השנים מודים לו, וק"ל: ט) דאם הנתבע אומר שהוא יברור כו'. נראה דה"ה תובע, וגם שם ברמב"ן [המובא בציונים אות ו'] כתב סתם. וגם כ"ש הוא, אם הנתבע יש בידו להוסיף טירחה והוצאות על התובע, כ"ש התובע על הנתבע, וראיה לזה מכפיה ליילך לבית הועד שכתב הטור ר"ס י"ד, ע"ש. והא דכתב מור"ם הנתבע, משום דקאי שם אדברי הרמב"ן דכתב שם ז"ל, ואע"ג דג' דיינים דנים לאדם בע"כ, היינו כשאינו רוצה לקבל עליו הדין, אבל אם רוצה לברור יותר, בורר, עכ"ל. וכיון שהתחיל בכפיה דאיירי בנתבע, סיים ג"כ בנתבע. וגם משום דמסתמא הנתבע מבקש ריבוי בוררים והמלאות כדי להשמט עצמו מן הדין: סעיף ב' י) לפיכך אין כותבין וכו'. פירוש כיון דלאחר הכתיבה אין יכולין לחזור: סעיף ג' יא) אין כופין לאדם שיתן כו'. כתב נ"י בפרק גט פשוט [ב"ב ע"ח ע"א מדפי הרי"ף] ל"מ שאין כופין שיתן לבע"ד טענתו כתובה, דיאמר איני רוצה שתהיה עלי כאריה ארבא ללמוד מטענתי להשיב עליהן בשקר, אלא אפילו ליתן לב"ד בכתב גם כן אינו יכול לכפותו, ואפילו כבר טען לפניהן, משום דלאחר שכתבו טענותן אין בידו לשנותן כלל, כמ"ש מור"ם בסמוך בהג"ה, ועמ"ש שם: יב) ואין לדיין לקבל כו'. היינו כשלא טענו עדיין בע"פ, והריב"ש נתן טעם לדבריו שם [המובא בציונים אות י"א] ז"ל, לפי שאין להטריח חבירו לקחת טופס טענתו ולהשיב עליהן מתוך הכתב, ועוד שיש לדיינים לשמוע הטענות מפיהן, דמתוך דבריהן ילמדו להבין מי הטוען האמת או שקר, ולא שיבוא בטענות סדורה מפי אחרים כאשר בודה מלבו ליפות טענות של שקר בתיקון הלשון, עכ"ל: יג) ויצוו לסופר לכתבם. פירוש הדיינים עצמן יצוו לסופריהם שיכתבו, ויראו שלא ישנו כתיבתן מטענותיהן, ודוקא מדעת הבע"ד יכתבו וכדמסיק: יד) ולא יכתבו אלא מדעת שניהם. והיינו מטעם הנ"ל ששוב לא יוכלו לחזור כלל:

תומים סק"א

טורי זהב

מושבים ביחד כנ"ל. [כתב מהרש"ק בטור [סעיף ו'] עד ואפשר לומר [ש]דעת הרמב"ם ז"ל וכו'. ועיין במהריב"ל ח"ג סי' צ"ו ובמהרשד"ם סי' ב' מה שהקשו ע"ז, ועיין לעיל סי' ג' סעיף ב'. וצריך לחלק בין יחיד מומחה לג', דמומחה יכול לכוף אפילו בציות דינא, ועיין בספר בני שמואל]:

ביאור הגר"א

ה. (ליקוט) וכן אם הנתבע כו'. שם [סנהדרין כ"ג ע"א] דעת הדיינים כ"ע כו' משום דר"י כו': ו. (ליקוט) ואם השנים כו'. דהא [קיבלו] עלייהו וסגי אפילו בחד כמש"ש (ד' א') [ה' א']: ז. וי"א. ירושלמי כמש"ל בס"ב: (ליקוט) וי"א דאם כו'. בספרי פ' דברים [א', י"ב] והביאו רש"י שם טרחכם מלמד שהיו ישראל טרחנין כו' מוסיף אני עליכם דיינין, וכתב הרמב"ן שם הדין הזה לא ידעתי שיהא הבע"ד יכול להוסיף דיינין יותר על ג' בדיני ממונות; וכ"ש לאחר שטען בפניהם וראה שחבירו נוצח בדין, שאלו קבל עליו קרוב או פסול יכול לחזור עד [לאחר] גמר דין, אבל שלשה הכשרים לדין א"י לחזור בו, ושמא נלמוד מכאן שיכול אדם לומר ב' דיינין אני בורר לי ותברור אתה ב' דיינים אחרים והם יבררו עוד א' ויהא הדין נגמר בה' או יותר, כמ"ש אינו דומה דין הנגמר בה' לנגמר בג', ואע"פ שג' כופין לדון בפניהם כשאינו רוצה לקבל עליו לדון אבל רוצה לברור יותר בורר דה"ל כאומר נלך למקום הועד ששומעין לו במקום שאין [שם טורח שבכך נגטויט] שנא' [דברים ט"ז, כ'] צדק צדק תרדוף הלך אחר ב"ד יפה, ורבוי החכמים ב"ד יפה הוא כו': סעיף ב' ח. והוא הדין אם. דאין לאחר קנין כלום, סנהדרין כ"ד ב' והוי כגמר דין, ואמר בירושלמי שם [סנהדרין פ"ג] הלכה ג' נגמר הדין א"י לחזור בהם: ט. וי"א. ירושלמי שם [ה"ד] קבל עליו בפני ג' א"י לחזור בו, ור"ל שטען, נ"י [ב"מ י"א ע"ב מדפי הרי"ף], וכ"כ הרא"ש בב"מ שם סימן נ"ב בעוד שלא טענו כו': י. וכ"מ שאין. ירושלמי שם. לעולם מוסיפין הדיינין עד שיגמר הדין, ואמר שם נגמר הדין כו' אלמא דהן שוין: (ליקוט) וי"א דאם הנתבע כו' וי"א דמשטענו כו' וכל מקום כו'. ירושלמי שם הל' ג' דתניא לעולם מוסיפין עד שיגמר הדין ויכולין לחזור בהן, נגמר הדין א"י לחזור בהן, וכ"כ נ"י [ב"מ י"א ע"ב מדפי הרי"ף] דטענו הוא גמר דין. וז"ש וה"ה אם כו' דקנין הוי כגמר דין כמ"ש בגמ' (כ"ג) [כ"ד ע"ב] אין לאחר קנין כו' (ע"כ): סעיף ג' יא. ואין לדיין. ריב"ש [סימן רצ"ח]:

באר הגולה

ו. וכ"ש התובע וכמ"ש הסמ"ע [סק"ט]. ז. טור ממשנה מלא שטרי בירורין ב"מ דף כ' ע"א כדמפרש ר' ירמיה שם, וכפרש"י שם [ד"ה זה בורר] וכ"כ הרא"ש שם [ב"מ פ"א סימן נ"ב] ושאר פוסקים. ח. משנה ב"ב דף קס"ז ע"ב. ט. נמוקי יוסף אמשנה דלעיל [בב"ב] מהא דתנן ואין כותבין אלא מדעת שניהן, מתורש ס"א.

פתחי תשובה

באיסור על הנותן ועל המקבל שלא יתן ושלא יקבל שום מתנה חוץ ממה שקצבו הקהל, וכל א' לא יסדר טענותיו תחילה, אלא כשישבו שלשתן יטענו שניהם, וגם לא יבררו האוהב והשונא אלא ברצון שני הצדדים, ע"ש. ועיין מ"ש לעיל סי' ז' ס"ז ס"ק ט': סעיף ב' ד. וכל מקום כו' לא

באר היטב

שיהא גמיר או שהממוהו רבים עליהם, דאל"כ יכול לעכב: ג. הנתבע. כתב הסמ"ע [סק"ט] נראה דכ"ש התובע, דאם הנתבע יש בידו להוסיף טרחא והוצאות על התובע כ"ש התובע על הנתבע, וראיה לזה מכפיית ליילך לבית הועד שכתב הטור ר"ס י"ד. [ועיין בתשובת שב יעקב חלק חו"מ סי' א']: סעיף ב' ד. משטענו. קשה ממ"ש המחבר סי' י"ב ס"ז דאף שנתרצו הבע"ד בפשרה בב"ד יכולים לחזור, וכתבו הסמ"ע [שם סקט"ו] והש"ך [שם סק"י] דאפילו לאחר שהגידו הפשרה יכולים לחזור, והרמ"א לא הגיה שם כלום, וכאן כתב משטענו בפניהם אינם יכולים לחזור לכולי עלמא. ואפשר שיש לחלק בין אם נתרצו בפשרה בב"ד או בזה בורר, אבל הוא דוחק: סעיף ג' ה. לקבל. היינו כשלא טענו עדיין בע"פ. סמ"ע [סקי"ב]:

חידושי רעק"א שם בש"ך אות ה'. וה"ה תובע. נ"ב, עיין בתשובת הג' מהרא"ך אבדק"ק פיורדא ותשובת כנסת יחזקאל באריכות, נדפסו בתשובת אור נעלם סימן ל"ט מ"א מ"ג:

לומר שרק כל השבט הוא כרך ולא רובו דנצטרך לומר שהעיר דרים שם שבט שלם שהם רוב העיר ומיעוט משבט אחר, לבד שלא היה ענין כזה דכל שבט וזה לו הרבה ערים כמפורש בקראי דיהושע, הרי הטעם שכתבתי במיעוט דולא כרך שייך אף רק ברובו של שבט ונצטרך לומר דהוא גזה"כ בלא טעם ולכן נראה להרמב"ם לפרש עד ולא עד בכלל אף שצריך לדחוק בלשון המקשה באם תרצה לדחוק ועד בכלל כהלח"מ. ובפרט שאינו טעות גמור כל כך דהא לענין דין דב"ד דע"א בשבט שלא בעיר אחת הוא לרבינא דוקא בשבט כולו, ואף שהמקשה לא סבר כרבינא מ"מ ודאי היו אמוראי גם קודם רבינא שסברו כרבינא ושמע המקשה מהם שלכן היה סבור דאולי גם לדיני עיה"נ הוי המיעוט דוקא לכל השבט, אבל לדינא אינו כן. ולכן אף שבדרי יאשיה הוא עד ועד בכלל הוכרח לפרש בדרי יונתן עד ולא עד בכלל ומתורץ גם קושית הרש"ש.

ועיין בתי"ט שפי' דדנין את השבט הוא בעיר אחת שיש בה שני שבטים שלכן אף שנקט עיה"נ נקט נמי שבט, ולא מובן שענין שבט לא שייך כלל להא דעיה"נ שאין דנין את השבט הוא אף בדרים בהרבה עירות ואף במעט משבט זה בכל עיר ועיר ונצטרפו לשבט, וגם משמע מתי"ט דבעיר שיש בה משני שבטים יש לכל חלק מהם דין עיה"נ ולא מצינו זה ברמב"ם ובראשונים ומשמע שצריך אף בזה רוב השבט.

משה פיינשטיין

סימן ג

בענין בעל דין שרוצה דווקא בזבל"א ולא בב"ד קבוע

כ"ה אדר א' תשל"ו.
לרב אחד,

הנה ברור ופשוט שכל בע"ד יכול לומר שרוצה דוקא בזבל"א, וכמפורש בתוס' ורא"ש סנהדרין דף ז' ע"א דהא דמומחה לרבים תניא שדן אפילו יחידי שפירושו אפילו בעל כרחו וכמו כן למדו משם דסותם דיינים שדנין בשלשה הוא נמי שיכולין לדון אפילו בעל כרחם דהוא דוקא כשאינו רוצה לבא לב"ד כלל, אבל כשרוצה לבא לב"ד אבל רוצה בזבל"א אין יכולין לכופו שילך לב"ד בלא זבל"א אף שהוא מומחה, ומסתבר דהוא אף לפני שלשה מומחין אין יכולין לכופו לדינו בעל כרחו דהא לר"י מומחה לרבים שדן יחידי הוא למ"ד דא"צ שלשה מקרא דבצדק תשפוט וגם עליו כתבו התוס' שאינו יכול לדון בע"כ אלא כשלא רצה כלל לילך לב"ד אף שלדידיה הוי מומחה אחד כמו שלשה מומחין, וחזוק לומר שבתוס' שמשמע שאף במומחה אינו יכול לכופו אלא כשאינו רוצה לבא כלל לפני ב"ד הוא רק לשיטתייהו שיחיד מומחה שתניא שדן הוא רק מתקנתא דרבנן דלכן לא תיקנו אלא בכה"ג שאין רוצה כלל לילך לב"ד דהי"ל לפרושי זה. וגם הרא"ש הא מפרש הברייתא לתרייהו למאן דלית ליה עירוב פרשיות הוא מדאורייתא ולמאן דאית ליה עירוב פרשיות הוא מדרבנן ולא הזכיר שיחיה חלוק ביניהו לענין בע"כ אף כשרוצה לילך לב"ד דוקא"א אלמא דליכא חלוק ביניהם לדינא דלתרוייהו הוא מה שמסיק דכשרוצה בזבל"א אין יכולין לכופו וא"כ גם תלתא מומחין אין יכולין לכופו אלא כשאינו רוצה לילך לב"ד כלל. אבל לדינא אינו נוגע זה דבזמנינו ליכא דין מומחה שלכן לא שייך לדון כלל בזה כי כן איפסק גם בש"ע סימן ג' סעי' א'. ומשמע שליכא בזה חולק. ורק במומחה פליג הטור בסימן י"ג שהוא נגד אביו הרא"ש וכמעט כל הראשונים ועי"ש בב"ח וצ"ע אבל בזמננו שליכא מומחה לכו"ע יכול לומר שרוצה לפני ב"ד דוקא.

והא דכתב הרמ"א דאם דיינים קבועים בעיר לא יכול לומר לא אדון לפניהם אלא בזה בורר היה זה רק בעירות שבמדינותינו שהיו מתמנים מהעיר שאף הרב האב"ד לבדו נמי היה יכול לכופו מאחר שקבלוהו אבל בנוא יארק ליכא דיינים קבועים שנתמנו מהעיר ובפרט שאיכא עוד אגודות וחבורות של רבנים שליכא אף מינוי מכל הרבנים שבעיר ולכן כשרוצה אחד מהן בזבל"א מוכרחין לילך בזבל"א דוקא.

ידידו,

משה פיינשטיין

סימן ד

בדבר טענות שיש בענין ירושה שרוצים לעשות דין לעצמם לפני שילכו לב"ד

ממח שני תשכ"ד.
לרב אחד,

הנה קבלתי מכתבי כתר"ה אבל מרוב טרדותי לא היה באפשרי לחשיב קוה"פ, וגם עתה אשיב בקיצור רק לכבוד תורי"ג, כי בעצם לא שייך להשיב בזה כי אני כתבתי דבר שכן צריכים לעשות כל רב בישראל, להתרות להבע"ד שילכו לדין לפני ב"ד ובלא פס"ד אין רשאין בעצמן לפסוק נגד ויורש היחידי

אגרות משה חו"מ ח"ב סימן ג'

בפ"ת הביא את דברי הפנים מאירות שיש לבוררים כל תורת דיינים, ע"כ אסור לבעל דין להקדים את טענותיו לפני הבורר שלו, וגם אסור לפסוק לו מעות או מתנה יותר משכר הקצוב לדיינים, וכ"ש שאסור לפסוק לו שכר ע"מ שיזכהו בדין.

Pischai Teshuva cites the Panim Me'iros who writes that the chosen Dayanim are subject to all the rules of a regular Dayan, which means that they are forbidden from ex-parte communication with their client, and they cannot receive payment or gifts from them above the regular amount that all Dayanim receive. They certainly cannot be paid on condition that their client wins.

סימן יג [כיצד בוררים דיינים וכו' י"ב סעיפים]

א כבר נתבאר בסי' ג' סעי' ב' דבמקום שאין דיינים קבועים בעיר אין ביכולת אחד מבע"ד לכוף לחביריו שיתרצה על הדיינים שבירר וכיצד עושים כשאין משתוין בברירתם בורר לו כל אחד דיין אחד שרוצה והשני דיינים בוררים להם עוד דיין שלישי וא"צ שיהיה השלישי ברצון הבע"ד בד"א כשהוברר לדין תורה דז"נ כיון שהוברר לדיינים יכולים לכוף לבע"ד לקבל עליהם השלישי שברר אבל אם הוברר לפשרה ולא לדין תורה אין כח הדיינים יפה בזה אלא דצריך שגם השלישי יהיה מרצון הבע"ד ועכשיו המנהג גם ברין תורה ששני הבע"ד בוררים להם דיין שלישי להיות לשליש ומכריע בין שני הדיינים וכשהוברר אלו השלשה דנים אותם ומתוך כך יצא הדין לאמתו שמתוך שזה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד הבע"ד צייתים להם והדיינים כל אחד מהפך בזכות מי שברר בכל מה שאפשר מצד הדין והשלישי שומע דברי שניהם ופוסקים האמת:

ב ואם אינם יכולים להשוות עצמם על הדיין השלישי יתנו להם מנהיגי העיר שלישי ואם אין מנהיגים בעיר ילך התובע לפני ג' ויכופו את הנתבע לדון לפניהם כיון שאין ברירה אחרת וכן אם הנתבע מערים לברור דיין שאינו הגון כופין אותו לדין לפני ג' או שיברור דיין הגון ואם התובע מערים לברור דיין שאינו הגון א"צ הנתבע להשיב לו עד שיברור דיין הגון אבל כשאחד מבע"ד בורר דיין הגון אף שאינו דומה לערך הדיין השני אין השני יכול למחות והגון מקרי מי שהוא נמיר עכ"פ או שהמתוהו רבים עליהם ויש בו יראת ה' [ם"ך] ואם שני הדיינים שהוברר הם הגונים רק שקרובים זל"ז יד הנתבע על העליונה ויכול להכריח להתובע שיברור לו דיין אחר [רמ"ה נתמוי]:

ג מה שכתבנו שכל דיין מהפך בזכות מי שברר אין הכוונה שיהפך בזכותו בשקר או בערמה ותחבולה ח"ו אלא הכוונה שיהפך בזכותו מה שאפשר ע"פ הדין באמת וצדק:

ד אע"פ שהבוררים יש להם בל דיני דיינים וא"כ אסור לכל בע"ד להציע טענותיו לפני בורר שלו בלא בע"ד חבירו מ"מ כבר נהגו שכל אחד מציע טענותיו לפני הבורר שלו וכיון ששני הצדדים עושים כן והמנהג כן הוא הוה כאלו קבלו עליהם שני הצדדים על אופן זה ואין בזה איסור אך הבורר צריך ליזהר שבעל דינו שברר והבמיח לו שכר טרחתו יתננה לו בין אם יזכה בדין בין שלא יזכה דאל"כ אסור לו לישב בדין דהוה נוגע בדבר ולבו יטנו אף בשקר כדי שיקח מהצד שלו מה שהבטיחו:

ה אם אחד מהבע"ד אומר שרצונו לברור שני דיינים מצדו ושהכנגדו יברור ג"כ שנים והם יברור עוד חמישי לשליש הרשות בידו דכל זמן שיש יותר דיינים יוצא הדין לאמתו יותר אמנם אם רואים שאומר כן מפני איזה

ערוך השלחן חו"מ סימן יג אות ד'
בזמן הזה אפילו בעיר שיש בתי דין קבועים יכול כל בעל דין לומר שרוצה דוקא בזבל"א, כיון שהבתי דין לא נתמנו מהעיר וגם שיש כמה אגודות וחברות של רבנים.

Nowadays, even in a city that has established Batei Din, either party can demand that they specifically want to use a Zabla Bais Din, because the established Batei Din have not been appointed by the city, and there are different groups and communities which preclude any form of authoritative appointees.

ברפוי או הוא בגדר אונס קרוב לפשיעה דחייב מלבד הנזק גם ברפוי, עיין ב"ק כ"ו ע"ב, וכ"ז ע"א ובעצם שינה עיין ב"מ ע"ג, ודעת הרב הג' שכנגדו דאונס גמור הוא, וכנופל מן הגג ברוח שאינה מצויה, ודעת בנו הגאון שהוא קרוב לפשיעה וכנופל מן הגג ברוח מצויה שלא הי' לו לעלות, וכמו"כ לא הי' לו להנהיג אוטו כשהרגיש נטיה לשינה.

ויפה העיר ממש"כ האור זרוע בתשובה סי' תשע"ב, וממש"כ בתשובת עבודת הגרשוני סי' ס"ט, דמדבריו שפיר מוכח דיותר דומה לאונס קרוב לפשיעה איברא דעת הרב הגאון החולק, דאטי בשופטני עסקינן שאדם יכנים עצמו לנסיעה כזאת שיכול להרדם ומסכן עצמו וכל הנוסעים אתו, - ואין לי מה להוסיף על דברי בנו הרב הגאון ר' חיים יוסף דוד שליט"א כי פרס את השמלה כדרכה של תורה ובטוטו"ד.

איברא בעיקר הדבר הי' נראה לכאורה דאם נהג הזה נרדם בנסיעה הארוכה הזאת מיד קרוב לתחילת הנסיעה לית דין ודיין שהצדק עם כבוד בנו שהנהג פשע בנפשו ונפש אחרים שלא ישן מספיק והכנים עצמו בנסיעה כזאת, איברא אם אירע האונס קרוב לסוף הנסיעה שדרך העולם שגם אם הי' ישן והי' מספיק לו מכ"מ ה"פ נופל תרדמה על האנשים ע"י נסיעה ארוכה בפרט בחשכת לילה בזה קשה לקבוע שהוא אונס קרוב לפשיעה, ולענין תשלומי נזק ורפוי בזה"ז עיין בחו"מ סי' א' כיצד נוהגין והכל מבואר היטב בתשובת בנו הרב הגאון שליט"א.

והרני דוש"ת באהבה וברכת רפו"ש ואריכות ימים
ידידו ומכבדו לעולם

סימן שב

ב"ה,

כבוד אהובי ש"ב הרב הגאון הצדיק כש"ת מוהר"ר יוחנן הלוי ואזנר שליט"א רב ודאין בעיר מונטרעאל יצ"ו.

אחדשה"ט וש"ת באה"ר,

הנה כבודך שאל אותי לנמק בכתב טעם סברתי שאם הנתבע רוצה לפני בי"ד של ג' ת"ח מקובלים על הבריות, והתובע רוצה דוקא בזבל"א, דדעתי העני' שהדין עם הנתבע, אמנם יש מפקפקים, מהא דמבואר ברמ"א חו"מ סי' ג' דהיכא דיש בי"ד קבוע אין לדון בזבל"א, וא"כ בזה"ז שאין בי"ד קבוע בפרט במדינתכם, א"כ יכוף התובע לנתבע לדון בזבל"א.

הנה אין זמן להאריך וטעמי פשוט חדא דלפי ענ"ד גם בזה"ז איכא בי"ד קבוע דלא כאיזה מחברים שבטלו לגמרי ענין בי"ד קבוע, וכתבתי במק"א דכל אדם השייך לאיזה קהלה בכל העניינים, ובקהלה הזאת איכא בי"ד קבוע, דלדידי' נחשב בי"ד קבוע ואין צריך לדון בזבל"א, וגם אם איכא בעיר בי"ד מצורף מכמה קהלות והם דנים לפי דיני חו"מ ונזהרים בכל הדברים אשר דיינים צריכים להזהר דינם כבי"ד קבוע בעיר.

ושנית בענין זבל"א הלא כבר כתב הרא"ש והטור סי' י"ג אסור לו להגזים ולשקר וכמש"כ שם דאיזה חסרי דעת חושבים שהדיין (הנברר) יש לו להפוך בזכות מי שבררו ועומד במקומו להפוך דברים אשר לא כדין ונהגו כמה אנשים לברור להם דיין בעל תחבולות וכו' והרא"ש והטור שפכו מרורות ע"ז דה"ז בכלל מטה משפט.

ובזה"ז חושבים שע"י הזבל"א ניתן רשות לבעלי התחבולות להפוך דברי אלקים חיים, וכי ע"ז חשבו חז"ל בסנהדרין כ"ג כשאמרו זבל"א וזבל"א.

ושלישית הלא זקני הגאון פנים מאירות ח"ב סי' קנ"ט צווח על המנהג הרע שהדנים בזבל"א שכל אחד מבע"ד מסדר טענותיו לפני הדיין שלו ונותנים לו שכר ע"ז וכל מעיינו אז איך להטעות את בעל דינו שכנגדו.

אלא שבס' ערוך השולחן למד זכות בענין סדור טענותיו לפני הדיין שכיון שב' הצדדים עושים כן א"כ על מנת כן נכנסו לדין וקבלו עליה.

ולפ"ז תינח אם שניהם מסכימים לזה אבל אם צד אחד בשום אופן אינו רוצה להסכים לדרך קלוקל זה, ורוצה בבי"ד שלא ישמע תחלה הטענות ולא יהי' משוחד משום צד, פשיטא דא"א לכפות אדם על זה, ומה שמשמע ברמ"א דזבל"א עדיף מבי"ד שאינו קבוע היינו זבל"א שאין לו פגם זה, מה שאינו שכיח כלל, ומכ"ש דידוע שהזבל"א משנה ומטעה הרבה פעמים ביודעים.

זה הנלענ"ד בקיצור בזה, אבל כמובן הואיל שאני במרחקים איני יכול להכריע אם יש איזה וכוחים בזה, כתבתי רק עניות דעתי. [ע"ע לעיל סי' ש'. ח"ט סי' רפה]

והרני מברך את כבודך וה' יהי' אתך.
ידידו דוש"ת, מצפה לרחמי ה'.

סימן שג

בדיני סילוק ר"פ הכותב כתובות פ"ג ע"ב, ואה"ע סי' צ"ב ובדיני סילוק לפני אירוסין ואחר אירוסין, ובדיני יד בעל השטר על התחתונה בחו"מ סי' מ"ב, ובדיני תנאי, ומחילה, וסילוק בדבר שלא בא לעולם חו"מ סי' ר"ט ועוד.

א.

הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך ה"ז אוכל פירות בחיי' ואם מתה יורשה א"כ למה כתב לה שאם מכרה

שו"ת שבט הלוי חלק ח' סימן שב
השבט הלוי מצדד שהתובע יכול לכוף להנתבע לילך לפני ב"ד קבוע ולא לפני זבל"א, ותוך דבריו כתב שאלו הבוררים שמדברים עם הצדדים לפני הדין תורה ודאי אין להם דין ב"ד לכוף את השני לדון לפניהם, דאף הערוה"ש שהתיר היינו דוקא משום שהסכימו לכך.

Shevet Halevi's opinion is that a plaintiff can demand the case be heard before an established Bais Din and not a Zabla. Among the reasons he gives, is that because the custom is to communicate with the parties beforehand, this removes their authority as being a real Bais Din. Although the Aruch Hashulchan permits the practice, this is only if and when the parties have agreed to it, but they cannot be forced to abide by it.

(פי' ויסב) כ' כל דייאג דקביל מבר גם מלה עד לא איתי חבריה כאלו מקבל עליה עעוות אחרא למהימנותא וכו' כל שמעו תלגנה אזניו וכו' עיי"ש. ובתשובות פנים מאירות (ח"ב סי' קנ"ט) צוח ככרוכיא על מנהג הרע הזה שנוהגים איזה דיינים שדנים בזבל"א ובזבל"א שכל אחד מהבעה"ד מסדר קודם טענותיו לפני הבורר שלו וכו' ע"כ אין היתר בשום אופן לשמוע טענת בע"ד א' שלא בפני חבירו הבע"ד עיי"ש, ובהגהות כסף הקדשים (חו"מ סי' טוב הנדפס על הגליון) — הגה הרא"ש (ברפ"ג במס' סנהדרין) הצריך לברר דכל בורר דין דיין יש לו בכל משפטיו ואם הוא מטה הדין מדעת הוא עובר על לאו דלא תטה משפט מה"ת, ועיין בת"ה סי' שד"ס מה ובתשובות רמ"א (סי' י"ז) ובדב"ג (כלל אות כ').

כל זה כתבו רבותינו שבגולה זכי"ע על רבנים דיינים מומחים יושבים על מידן שהיו מוחזקים בכשרותם יראים ושלמים חרדים לדבר ה' והעולה על כולנה שלא עשו פרנסתם מאומנות הבוררות, עכ"ז מאחר שיש איסור תורה בדבר אל יאמר שום אדם זך לבבי וברור לי שגם אם אשמע בע"ד א' שלא בפני בע"ד חבירו לא אטה, כי התורה ירדה לסוף דעתו של אדם, ושלמה המלך יוכיח שנשיו הטו לבבו. (ופסקו של הערוה"ש סי' טוב סק"ד מרפסין איגרין) ועיין בספר חמד משה (סי' כ"ה) וגם דבריו לע"ג.

ליתר עיון

ד) **ועתה** שמעו שמים על הרעה ולרעת ממארת המתפשטת יום יום ואוכלת ומבערת את הטוב הנשאר, דכאן באמרצות הברית, לרוב הבוררים כל או רוב פרנסתם או חלק גדול מפרנסתם משכר הבררות, ולכן כל בורר ובורר ממין זה מחפש פירסום עד כמה שידו יד [הכהנה] רמה מגעת, ע"כ מזמינים — הטובים שבהם בדרך מסיח לפי תומם — הבע"ד שלהם, שיגידו (במסל"ת) הכל באר היטב, מרישא ועד סיפא, כדי שיהיו בקיאים בטענותיהם, ומאחר שפרנסתם תלויה בזאת שצד שלהם שבחר בהם יצא זכאי [היינו חייב] ויקבל עי"ז „פאבליליטי" היינו פירסום נאה טוב ויפה, מלמדים אותם — כדרך מסיח לפי תומם, בביכול — „ח"ו" לא בפירוש — ומשימים בפיהם ויועצים להם עצה רעה מה לטעון.

ומעיד אני עלי שמים וארץ שפעם אחת כשישבתי בד"ת כבורר של צד אחד — וחלילה וחלילה משולם לא הרשתי לבע"ד להגיד לי שום דבר שבעולם מטענותיו הם מלהזכיר — שאלתי את הבע"ד שכנגדי דבר מה כי ראיתי סתירה בדבריו, ונראה לא הבין עצמו שאלה זו, וגם רבו הבורר לא העמידו היטב לנסיון על הבחינה, ופתאום השבני שאינו יכול להשבני ע"ז עד שישאל את פי בורר שלו, כדת מה להשיב. וכששמעתי תשובה זו מפורש יוצא מפי הבעל דין נדהמתי, וכן כל הדיינים עמדו משתוממים [כי היה בית דין של תמשה] עד שגם הבורר שהיה אביר לב נתביים קצת על רגע, אבל כזקן ורגיל באלו הדברים לא אבד שלות נפשו, והשיב לו שאין זה עסק שלו מה להשיב, אבל יען לו שישיב „במתינות ויישוב הדעת" ואינו מוכרח להשיב תיכף ומיד, ואם צריך לו לעיין בכתביו שבביתו לא ישיב עתה כלל רק אחר שיעיין בכתביו, וכששמע הבע"ד דברי רבו הבורר אחר קצת התבוננות השיב לי שבאמת אין בידו להשיב לי על שאלתי ואחר שיעיין במכתביו בלילה ישיב לי למחר, והבל הבינו היטב שבלילה הבורר שלו ילמדו מה להשיב, ואיך לבטל את מה שכבר הגיד האמת בטעות. אחר תשו' הבע"ד סלקתי עצמי מלהיות בורר בזה הדין תורה, וקבלתי על עצמי שבשום אופן לא אקבל שום בוררות, וע"י מעשה בוררים כאלו כבוד התורה מתמעט ושוחקים בשוק על דין תורה הנעשה ע"י בוררים ידועים ומפורסמים כאלו, ועל הרבנים הגדולים מזקני דורינו החוב מוטל להשמיע קולם קול להבת אש ולגדור גדר, עכ"ל בהערותי על תשו' עין טוב מלפני יותר מעשרים שנה.

ה) **בעזהי"ת** קיימתי את אשר קבלתי על עצמי ומאז ועד עתה לא קבלתי שום בררות, וגם בתור שליש רק לפעמים ישבתי, וסהדיי במרומים שבשנים האחרונות גם מלהיות שליש מנעתי עצמי לגמרי, כי ראיתי שכל בורר ובורר מתחזק עצמו מאוד להצדיק בע"ד שלו, וכמה פעמים הרגשתי שהבורר עובר הרבה מאוד הגבול הניתן להבורר, עפ"י הרא"ש, להפך בזכות בעל דינו, ועתה אינני מקבל שום דין תורה עם בוררים בשום אופן שבעולם, אלא אם באים הבע"ד לפני משיב אני להם שאני אברר ג' דיינים והב"ד יהי' ב"ד סתם, היינו „טעראלי", ואם אינם רוצים בזה אז אני משיב להם שילכו למקום שלבם חפץ, אבל לא אצלי, ובעזהשי"ת הרבה החזיקו לי טובה על זה.

ו) **ועתה** אספר לכם דבר נורא, פעם אחת (לערך לפני י"ב שנים) אחד מקרובי משפחתי היה לו דין תורה עם בוררים, שהי' הבררות אומנתם, פי' בלשון לעז „בערופס-בוררים", שעושים עיקר פרנסתם

Further Iyun: The Be'er Moshe rails against the practice of hired Borrerim who knowingly and purposefully use all means of deception to ensure their client wins the case. Even the famed Satmar Rav felt powerless to reign in these hired crooks.

מדין תורות, והבורר של לד שכנגדו היה גבר אלים מאוד, והבורר שלו [של קרובי משפחתי] סילק עלמו מדין, כי לא יכול לעמוד נגד שקרו וכזבו של הבורר שכנגדו, ובא קרובי לקובלנא לפני מה לעשות, כאשר ראיתי לרת נפשו, ומבשרך אל תתעלם, אזרתי כח והלכתי אל רבן של כל בני הגולה אדמו"ר הגה"ק מסאטמאר שליט"א ובקשתי שיתן לי עלה עובה כדת מה לעשות, וביותר תמכתי יסודותי על זכות קמוח"ז הגאוה"ל האמיתי הדרשן הגדול פה מפיק מרגליות כקש"ת מו"ה ש"ל הכהן שערהסטער זל"ל, שהיה בינו ולהבחל"ח בין האדמו"ר שליט"א קשר אמיץ ואהבה עזה. והשבני „נגד בוררים שמלאכתם ופרנסתם הוא הבררות אי אפשר ללחום נגדם" וכשעשיתי פנים של שאלה ושל יאוש, אבל הגה לא יכלתי להוליא מפי כי כל כך נדהמתי מתשובתו הבוערת, פנה אלי בהתעוררות רב ובהתרגשות כדרכו בקודש, ואמר לי „מה אתה רוצה שאריב עם כל אחד ואחד, וגם זה הייתי עושה, אבל כל אחד יאמר שהאמת עמו אתו, ואהיה מוכרח לישב אלל כל דין תורה, או שהדין תורה יהיה בביתי וזה מן הנמנע", כאשר באתי כן הלכתי. רבינו הק' ראה שמאוד כאב לי הדבר, וקיים בעלמו לדיקים אומרים מעט [ובאמת אפילו מעט לא אמר לי, כי לא הבעיחני שיעשה דבר בענין זה] ועושים הרבה, וזמן מה אחר שהתאוננתי לפניו על הדבר הזה, נגמר הד"ת בכי עוב בעזהשי"ת, ואין ספק אללי שידו הגדולה של רבינו הק' שליט"א פעל כל זאת, היינו שדיבר עם הב"ד ודבריו עשו רושם, אבל המוסר השכל היולא מזה הוא איום ונורא, מה היה דעתו, בעומק לבבו הטהור, ומה היה מסקנתו מדיינים שמלאכת בורר פרנסתם.

ועד בשחק נאמן שאחרי כתבי כ"ז ע"י הזדמנות של דבר מלוה נפגשתי עם רב מובהק יחסן גדול ומפורסם, וממש מסית לפי תומו [וראיתי בזה אות מן השמים] סיפר לי שפעם הגיד לפני רבינו הק' אדמו"ר מסאטמאר שליט"א והתפאר בלדקת אביו שמעולם לא רלה לקבל שום בררות בדין תורה. וע"ז השיב לו רבינו הק' שליט"א שלפנים היה זה באמת לדקות גדול ורבותא, אבל עתה שהבוררים הם „בערופס בוררים" אין שום לדקות ורבותא שלא לקבל, ואדרבה חידוש ורבותא הוא אם אחד מקבל על עלמו להיות בורר אם יראת ה' נוגעת בלבבו, כי אהבה היושר והאמת של הבוררים היא עתה בשפל המלב וכמעט אי אפשר שהב"ד יהי' „נוטראלי". ואמר לו חי' אגדה נפלא על מק"ק לא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי לדיקים (ריש פ' שופטים). ופלא, דדיין הנוטל שוחד נקרא לדיק, בתמיה. [והוספתי עוד אני לדקדק שהל"ת „לא תקח שוחד" כתוב בלשון יחיד, והטעם כי השוחד יעור עיני „חכמים" ויסלף דברי „לדיקים" בלשון רבים. ועוד קשה ביותר, כי לא תקח שוחד כתיב בלשון נוכח, והטעם כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי לדיקים כתוב בלשון נסתר, כאלו היה הפסוק מדבר מאחרים ולא מהלוקח שוחד בעלמו, וזה פלא]. אבל באמת אמר רבינו הק' שליט"א כי במקום ישיבת ב"ד שהבורר שלקח שוחד הוא ביניהם, משפיעה מחשבתו הרעה על כל הב"ד ואפילו על הדיינים שלא לקחו שוחד משפיעה הילוך מחשבתו לעקם ולסלף הדין האמיתי, כי השוחד כ"כ מחממו שיעלה בידו להטעים בגבורה דבריו. וזה שאמרה תורה לא תקח שוחד, אתה לא תקח, כי השוחד יעור עיני חכמים, היינו אפילו עיני שכל של הדיינים הכשרים שלא לקחו שוחד, עד שאינם יכולים לכוון האמת, וגם יסלף דברי לדיקים גמורים שאין להם חלק בהשוחד ח"ו, ודפח"ח ש"י. הנה הסיפור וגם החי' אגדה הנפלא במינו מתאים מאוד מאוד לכל מה שכתבתי שבדידי הוה עובדא.

ז) **והא** לך דברי אחד המיוחד מגדולי רבותינו האחרונים בעל כנסת יחזקאל בתשו' אור נעלם (סימן מ"ג) שכ': שיותר עוב „בעתים הללו" להיות ב"ד קבוע כי בעוה"ר כעת הבורר מכל לד לא די שעועה בדברי רש"י [ראה ברא"ש רפ"ג דמס' סנהדרין], ואף גם שומעין הטענות ומשיאין עלות כדי לקבל שכר שיחה נאה, ומהאי טעמא קבעו ב"ד קבוע בכל הקהילות הגדולות בתפולות ישראל, ואף דבמתני' קאמר זבל"א וזבל"א וכו' אך המה ראו לפי הדור שהיה בימיהם, כמו שכ' הרמב"ם ושו"ע (ע"ו) משרבו בתי דינים שאינם הגונים במעשיהם וכו', ואם בימיהם אמרו כן ק"ו בן בנו של ק"ו בדורות הללו, וממילא אם כן עשה הבורר של התובע גדול עונו מנשוא וכו' עיי"ש, ואם רבינו הגדול בעל כנסת יחזקאל כ' על דורו כן אנן מה נענה אבתריה, ודברי תשו' שבו"י (ח"ב סי' קמ"ג) הובא בפ"ת (סי' ב' אות ג') אחר עיון היעב בדבריו אינם מתנגדים כלל לדברי הכנסת יחזקאל האמתיים הנ"ל.

ח) **והנוגע** למה שהדיינים טוגעים בדבר כשדנין בענין שוכר ומשכיר, מאחר שגם להם בתים. הנה בודאי עפ"י הדין אין לפסלן, אבל הבקי בהילוך המחשבה ומשא ומתן של המשכיר והשוכר דארלות

באר משה - ד שטרן, משה בן אברהם עמוד מס 240 **הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

[דף ח ע"ב - ט ע"א]

בינונית ללוי הוא דנוטל ב"ח זיבורית הנשאר ביד שמעון בע"כ דשמעון. ולא מצי שמעון למימר ליה לך אצל שיעבודך שביד לוי משום דאמר ליה ב"ח את בעל דין דידי כי לקחת שיעבודי מראובן ואתה הרחקת שיעבודי ומכרת ללוי איני רוצה לטרוח וללכת אחרי לוי אלא אקח זיבורית הנמצא בידך אבל אם לא מכר בינונית אין הב"ח יכול ליקח זיבורית בע"כ דשמעון. משום דמצי א"ל קרקע זו חביב לי איני רוצה להוציאה מתחת ידי [ר] ולא שייך למימר הכא א"כ הורעת כחו של ב"ח אצל [זיבורית] כדפרישית לעיל א] ודוקא (ד) פרש"י דרצה גובה מזיבורית שביד שמעון אבל מעידית לא גבי. אף ע"ג שהרחיק שיעבודו דשמעון נכנס תחת ראובן בכל זכות שהיה לו בשדותיו. וכשהיו ביד ראובן אם מכר בינונית ב"ח גובה מזיבורית ה"ה שמעון נמי. מיהו צריך לדקדק אם מכר בינונית וזיבורית ושייר עידית ביד שמעון אי מצי גבי מעידית [ש] כי מה שפרש"י רצה גובה משמעון מזיבורית איכא למימר בדאית ליה לשמעון עידית וזיבורית אבל אי לא אישתייר גביה אלא עידית גבי מיניה כיון דהרחיק שיעבודו. או דלמא מהאי טעמא דהרחיק שיעבודו לא נייפה כח ב"ח כל כך ליטול יותר מדינו כיון ששיעבודו ביד לוי. ובדבר זה יפה כח שמעון מכח ראובן. דאילו ראובן אם מכר בינונית וזיבורית גבי ב"ח מעידית הנשאר ביד ראובן משום דאין יכול לגבות שיעבודו מן הלוקח משום דאמר ליה הנחתי לך מקום לגבות הימנו אבל בנידון זה דלא מצי אמר ליה הנחתי לך מקום לגבות הימנו איכא למימר דשקיל ב"ח שיעבודו שביד לוי. מיהו נראה כיון ששמעון לקח כל שיעבודו של ב"ח אין לבעל חוב לטרוח ולחזור אחר לקוחות אחרים אלא כל הנמצא ביד שמעון יקח ואפילו עידית:

ה [דף ט ע"א] **איכא** דאמרי * (עפ"ק דב"מ) אפילו באחריות נמי דאמר ליה אחוי טירפך ואשלם לך [ת] א לפי שכל המעוררים אין זכאין בדין. ונראה דמיירי שלא נתברר הערעור עדיין אלא בא אדם וערער ואמר שדה זו גזלה ראובן ממני ואני רוצה להביא עדים או יש לי חוב על ראובן ב] ואני רוצה להביא השטר. ומשום דברים בעלמא לא יבטל שמעון כחו של ראובן. אבל אם ראו ב"ד אמתלא בדברי המערער כגון שהביא שטר שאין מקויים ואומר שרוצה לקיימו. [א] ב או אם הוא אומר שיביא העדים בתוך שלשים יום. לא יוציא שמעון המעות מתחת ידו אלא ימתין עד שיעבור זמן שלשים יום דהפוכי ג בי מטרתא למה לי. אבל אם המערער ירחיק זמן הבאת עדים אי אית ליה לראובן מקרקעי [ב] או אמיד במטלטלי שיוכל שמעון לחזור עליו אם יוציא המערער הקרקע מתחת ידו צריך ליתן לראובן מעותיו ולא לבטל כוחו בשביל הערעור. אבל אי לא אמיד הוא ואין לו קרקע כיון שיש אמתלא בערעור אין לו לדיין להוציא המעות משמעון עד שיהא בטוח שלא יפסיד מעותיו אם יוציא המערער הקרקע מתחת ידו ועל זה וכל כיוצא בזה נאמר אין לדיין אלא מה שעיניו רואות הכל לפי הענין וכן נמי מי שבא לפני ב"ד ואומר יש לי תביעה על פלוני ומצאתי לנכסיו במקום ידוע ואני ירא שאם יבואו לידו יבריחם ולא אמצא מקום לגבות ממנו חובי ומבקש שיעכבו ב"ד הנכסים עד שיתברר תביעתו וכן ראובן שיש לו שטר על שמעון ולא הגיע זמנו עדיין ובא בתוך הזמן וטען כזאת הכל לפי הענין ואם רואה הדיין אמתלא בדברי התובע ד) או שלא יוכל ראובן לגבות חובו משמעון כשיגיע הזמן [ג] מצווה הדיין לעכב ממון הנתבע עד שיברר התובע תביעתו או עד שיגיע זמן השטר וכן מצאתי בשם הגאון ז"ל כתוב דתקנתא דרבנן הוא באיניש דמפסיד נכסיה משום השבת אבידה. ולי נראה דלא צריכנא לתקנתא דרבנן אלא דין גמור הוא שחייב אדם להציל עשוק מיד עושקו בכל טצדקי דמצי למיעבד. וכן נמצא תשובה לרב אלפס ז"ל דלא מצי למימר אחוי טירפך ואשלם לך אלא היכא דאית ליה נכסי דסמיך עלייהו הא לאו הכי יכול לחזור בו דמצי א"ל אדהכי והכי אכלת לזוזא וליכא לאישתלומי מינך:

רב הונא אמר או כסף או מיטב. פרש"י שבא לתרץ קראי דלעיל. ג) ולא הספיק לסיים דבריו עד שהקשה לו רב נחמן. ואז א"ל דקראי הכי מיתרצי אם אין לו כסף או מיטב כל מילי מיטב הוא ולא מצי א"ל זיל טרח וזבין ואי אית ליה כסף או מיטב לא יתן לו שוה כסף וכן כתב רב אלפס דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע (לעיל דף ז:) פליגי אדרב הונא דהכא וסברי דכל מילי מיטב הוא ואפילו סובין ופסק כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאינון בתראי. ור"ת פסק כרב הונא [בדאית ליה]. וכ' בס' הישר שלשה דינין בפרעון בנזקין או כסף או מיטב כרב הונא בדאית ליה ואי לית ליה כל מילי מיטב הוא [ד] וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקיה אלא בזוזי כדמוכח בכתובות פרק הכותב (דף פו.) גבי ההוא תולה מעותיו בנכרי הוה. אבל אי לית ליה זוזי לא

הגה"ה

א) ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה עוררים עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו אע"פ שנתן המעות ובאתרא דלא קנו בכספא שכותבין את השטר אפילו מי שפרע ליכא דלאו משום יוקרא וזולא הדר ביה. ודוקא עוררין אבל אנסין אפילו באחריות נמי אין יכול לחזור בו דמזלו גורם. משהחזיק בה חזקה גמורה של קנין אין יכול לחזור אפילו בלא נתן מעות דקרקע נקנית בחזקה ולא מצי אמר ליה שקול ארעך בזוזי לפי שנפחתו דמיה מחמת עוררין פר"ת. ור"י פי' אפילו אם קנייה קנין גמור בחזקה או בחליפין כל זמן שלא הלך על מצרי השדה לראות עניני השדה מה היא צריכה יכול לחזור בו אם יצאו עליה עוררין בתוך כל זמן שלא נתן המעות אבל נתן המעות והחזיק בה אין יכול לחזור בו. מהרי"ח:

הגהות הגר"א א] ודוקא פרש"י. (רשום קו על תיבת ודוקא למחקו): ב] ואני רוצה להביא השטר. נ"ב שאם לא יצא אלא קול אפי' לא נתקיים המקח לגמרי א"י לבטל המקח דמשום דברים כו' כ"ה גירסת הטור:

הגהות הב"ח

א לפי שאין כל המעוררין זכאין בדין ונראה ונ"ב בטור ח"מ סימן רכ"ו העתיק דברים אלו באופן אחר וכמו שנמצא בתשובה כלל צז: ב שרוצה לקיימו אם הוא כצ"ל ותיבת או נמחק: ג דהפוכי מטרתא כצ"ל ותיבת בי נמחק:

תפארת שמואל

(ד) פרש"י דרצה גובה וכו' אבל מעידית לא גבי אע"ג שהרחיק וכו'. והילך לשון רש"י דכתובות רצה מזה גובה וכו' דזבן לוי משמעון בינונית וכו' ולא שבק בינונית משל ראובן אצל שמעון הלכך רצה לגבות משמעון עידית גובה דמצי א"ל כו' רצה מלוי גובה כגון אם לא ימצא אצל שמעון משל ראובן אלא זיבורית וכו' וע"ש ומלשון זה מוכח דאפילו יש לשמעון עידית וזיבורית יכול לגבות ממנו עידית מטעם דאינו יכול לדחותו לזיבורית כיון שהרחיק שיעבוד בינונית שלו ודו"ק. ויש לתמוה על הרא"ש דלא ראה דברי רש"י בכתובות ויותר יש לתמוה ארש"ל ביש"ש שהשיג עליו גם כן וס"ל דלעולם אין יכול לגבות מעידית לרש"י אפילו אין לשמעון אלא עידית וז"א וכמ"ש רש"י להדיא אכן כדי שלא יהיו דברי רש"י סותרין זה את זה כדאי הם דברי הרא"ש ז"ל לסמוך עליהם ודלא כרש"ל ודלא כמ"ש לדעת רש"י ודו"ק:

דיני עיקול

רא"ש בבא קמא פ"א סימן ה'

הבא לב"ד וטוען שחושש שהנתבע שלו יבריח ממנו נכסיו וכדו', אם לפי ראות עיני הב"ד יש ממש בדבריו יש להם לעכב ממון של הנתבע כדי להציל התובע מהפסד, או משום דין השבת אבידה, או בתורת דין גמור כדי להציל העשוק מיד עשקו.

If a plaintiff claims that he is worried the defendant may try to liquidate the asset or some other means of evasion, the Bais Din should evaluate whether his fears are founded. If they are, the Bais Din should place an "Ikul", an injunction upon the assets in order to protect the plaintiff.

שלהי הגוזל קמא[16] דאפי' במידי דדינו כל דאלים גבר אין לתקוף ולאלם אחד על חבירו על ידי נכרים כלל, דמכוער הדבר לעשויי על ידי נכרים. ואידך דמשמע מתוך פירוש רש"י ומתוך הסוגיא התם דחליא ליה עד דאמר הכי, קאי דווקא אהיכי דכבר החזיר הלוה החוב למלוה ואמר לו מלוה משמט אני כמו שצריך לומר, ואם אמר לו הלוה אעפ"כ במתנה אני נותן לך שרי לקבל. ואהא קאמר ותליא ליה עד דאמר הכי, אבל לתוקפו בזרוע מעיקרא כדי לפרוע לא אשכחן כלל. ואע"ג דמקושיית אשירי[17] דמקשה אפירוש רש"י דא"כ בטלת תורת שמיטה, משמע דמעיקרא כפירת פרעון קאמר רש"י, צורתא דשמעתא לא משמע הכי כלל למדקדק שם. ודברי אשירי אפשר ליישבו וגם אחרי דכתב שם אשירי דלא נהירא פירוש רש"י, דרצה לומר תליא ליה שיכופו בזרוע אלא פירושו שתולה לו עיניו דרך חינון, שיאמר לו אעפ"כ במתנה אני נותן לך. וכ"כ סמ"ק[18] וכן משמע בפשיטות בסמ"ג[19]. וא"כ ליכא למיסמך אפירוש רש"י ולכוף ע"י נכרים כלל[20].

דיני תובע ונתבע, ודיני שטרות והרשאה ופקדון

סימן שה

שאלה: ראובן יושב בעיר שיש בה ב"ד או שעירו סמוכה לב"ד פלוני, ויש לו ממון מופקד בבית לוי היושב בעיר אחרת שיש בה ג"כ ב"ד או שהיא סמוכה לב"ד אחר, ושמעון יש לו תביעות על ראובן ובא לעירו של לוי וצווח בכח ב"ד שבעיר או הסמוכה לה לעכב לו הפקדון שביד לוי, ורוצה שידון ראובן עמו באותה העיר שהפקדון שם בב"ד שלה, וראובן משיב דבעי למהוי ציית בעיר שהוא דר שם בב"ד שלו, הדין עם מי.

תשובה: יראה בתחילה צריכין לבאר באיזה צד יכול לעכב הפקדון אף כששניהם בב"ד א' ובעיר א'. ובמרדכי סוף פ' המקבל[1] כתב דיש תקנת חרם קדמונים שלא לעקל ולעכב הפקדון והלוואה מחמת הלוואתו. אמנם מוכח התם דמקומות מקומות יש ונהרא נהרא ופשטיה, שהרי כתב לעיל מיניה[2] דיש מקומות שנוהגין דדוקא מלמדי תינוקות אין יכולין לעכב ספרים שבידם רק מחמת שכר לימודם. משמע בהדיא דאדם אחר יכול לעכב אפילו הנשאלין לו מחמת תביעתו שיש לו על בעל הספר וכ"ש שאר חפצים. ותו מייתי התם במרדכי[3] דאיכא גאון[4] דסבר הכי להדיא, דיכול לעכב פקדון שביד מחמת הלוואתו. אמנם מייתי נמי[5] ראבי"ה[6] תשובת ר"ת[7] שהשיב לרבני צרפת והסכים להם דאיתא לתקנות העיקול[8]. וכתב דהקדמונים עשאו כמאן דחובל אוכל נפש דבכל שעתא ושעתא קא עבר אי לא מהדר, ה"נ מחוייב לאהדורי בכל שעתא, אלא דמגו שלו לא הפסיד בשביל חזרתו. וההיא דכתב במרדכי פ"ק דב"מ[9] בשם רבינו יואל ורבני רעגנש"בורג[10], הלכה רווחת בישראל כל שבידו נאמן לטעון עד כדי דמיהם ל"ש מלוה ול"ש פקדון[11]. י"ל דר"ל נמי התם לענין זה שלא הפסיד המגו שלו, דבהכי אייתי התם, אבל איכא למימר דמודו כולהו דמחייב לאהדורי כר"ת.

והשתא לפי' ר"ת ורבני צרפת שהסכימו לתקנות העיקול היה נראה דכ"ש הוא, שלא יוכל לעכב הפקדון שביד חבירו מחמת שום תביעה. וא"ת דאדרבא דוקא מה שבידו תקנו הקדמונים שלא לעקל, משום דחשו לתיקון העולם שלא תהא דלת נעולה בפני המפקידין ומלווין, כי חשו העולם שמא הנפקד או הלוה יתבע מלוה ישנה על הפקדון או על המלוה כדי שיעכבם בידו. אבל למה ניחוש שיבוא אחד לעקל מה שביד אחרים, כיון דלית ליה ביה רווחא, שהרי מונחים ביד אחרים. וההיא דבשמעתא קמייתא דב"מ (ג, א) דקאמר לחד שינוייא דלא קניס ר"י אלא היכא דאית ליה פסידא לרמאי כי היכי דלודי, אבל כי לית ליה פסידא סבר דלא יודה, אע"ג דלית ליה נמי רווחא, כיון דמונח עד שיבוא אליהו מ"מ חיישינן דלא יודה. ורבנן דפליגי אר' יוסי התם, מסיק התם דההיא שינוייא ליתא, מ"מ אהך סברא דלא מודה אע"ג דלית ליה רווחא ליכא מאן דפליג, אלא מטעם דלא קנסינן כי היכי דלודי, אלא

16. ב"ק סי' קי"ז. 17. גיטין פ"ד סי' י"ט. 18. סי' ר"א. 19. עשין קל"ג. 20. ע' טור (חו"מ סי' ס"ז), ועי' מהרי"ל שם ותשו' מהר"י ברונא (סי' קכ"ו).

סי' שה: 1. ב"מ סי' ח"ז. 2. שם סי' ת"ד. 3. שם סי' ת"ט. 4. ר' עמרם גאון — ע' בתשוה"ג הרכבי (סי' תנ"ד) ותשוה"ג אסף תרפ"ז (סי' י"ד וק"ח). 5. במרדכי שם סי' ת"ו. 6. סי' תתקצ"ד [כי"א]. 7. ע' ס' הישר חדו' סי' תרפ"ב וב"מ קטן, א תד"ה והא. ועי' מב"ב ד"פ סי' נ"א ותשו' מימוני משפטים סי' נ"ה [וע"ש סי' א']. 8. ע' באר הגולה (יו"ד סו"ס של"ד אות קכ"ב). 9. סי' רכ"ו. 10. ע' מהרי"ו (סי' כ"א). 11. ע' רמ"א (חו"מ סי' ע"ב סי"ז) ונו"כ ומהרי"ו שם ומהרי"ל החדשות (סי' קמ"א) ותשו' שבו"י (ח"ב סי'

תרומת הדשן סימן שה

במרדכי כתוב שהיתה תקנה קדומה בכמה מקומות שלא לעקל פקדונות והלוואות. ומ"מ כתב התרוה"ד שאם התובע עלול לבא לידי הפסד בפשיעת הנתבע לא תקנו כך, ע"כ כל שהנתבע אינו ציית דינא יש להב"ד לעקל ממונו אם יש חשש שיבריח או יפסיד הנכסים. אבל אם הוא ציית דין, אינו יכול לעכב ממונו מן הסתם.

Mordechai writes that there was a specific enactment in some areas not to place injunctions upon the assets of a borrower. However, the Terumas Hadeshen suggests that if the Bais Din assesses that the borrower will not listen to the ruling of the Bais Din, and will purposely or through negligence cause a loss to the borrower, they should issue an injunction. However, if the defendant is likely to follow the dictums of the Bais Din, they should not place injunctions upon his assets.

משום ודאי רמאי נדחה שינויא דלעיל כדמבואר שם. מ״מ נראה דלא דמי כלל לנ״ד, דודאי סברא הוא שלא יודה רמאי האמת אע״ג דלית ליה רווחא, הואיל ולית ליה פסידא אינו חוזר מדבריו הראשונים, ולשוויה נפשיה שקרן. אבל מ״מ בתחילה אינו חושב לעקל ולעכב ממון אחרים בשביל שיתפשרו עמו כרצונו, דכולי האי ליכא למיחש דלא רגילי אינשי למיעבד הכי.

אמנם אחר שכתב ר״ת שהקדמונים עשו לתקנות העיקול כחובל אוכל נפש דכל שעתא ושעתא קא עבר בקום אהדר, א״כ נראה קצת דאין לחלק בתקנת העיקול אי מעקל מה שביד אחרים ע״פ ב״ד, שהרי עיקר אזהרת חובל אוכל נפש ע״פ ב״ד נאמרה, כדאיתא פ׳ המקבל (ב״מ קיג, ב). מ״מ כמדומה בוודאי שמנהג פשוט באושטריי״ך ואגפיה לעכב פקדונות והלוואות בין שבידו ובין שביד אחרים בכח ב״ד בשביל תביעות וטענות שיש לאחד על בעל הממון[12]. ונראה דמנהג זה נשרש מתחילה מהא דכתב אשירי פ׳ קמא דב״ק[13] דדין גמור הוא כדי להציל העשוק מיד עושקו משבא לב״ד ואמר יש לי תביעה על פלוני ומצאתי ממון שלו במקום ידוע, וירא אני שאם יבא הממון לידו שיבריח אותו ולא אוכל עוד להיות נפרע ממנו. וכן מי שעדיין לא הגיע זמן שטר חובו ובא לב״ד ואמר כך הכל לפי ראות עיני הדיינים, יכולין ב״ד לעכב ממון הנתבע עד שיברור תביעתו או עד שיגיע זמן השטר ע״כ.

ונראה לי דאיכא לאוקמי דברי האשירי הללו אפי׳ במקום דאיתא לתקנת העיקול, משום די״ל דלכי האי גוונא לא תיקנו רבותינו הקדמונים, ואפשר שע״י שהנהיגו ב״ד לעכב ולצוות בכה״ג, נשתרבב המנהג לפעמים ע״י הכרת פנים עד שנתפשט לעכב ולצוות אפי׳ היכא דליכא אמתלא יפה בדברי המעכב והמעקל. בתשובת מור״ם ס״פ הכותב[14] ופ׳ ג״פ[15] בענין מלמד שלוה מעותיו בבית בעל ביתו והפסיד קצת משכנות כו׳. משמע שמן הדין אין לעכב ממון חבירו קודם שיתבענו לדין, משום דנכסי אינש אינון ערבאין ביה ותנן לא יתבע מן הערב תחילה כדאיתא פ׳ ג״פ (ב״ב קעג ב). אמנם י״ל דההוא מיירי בענין זה שרוצה התובע שימסרו לידו נכסי הנתבע, והכי משמע שם הלשון בהדיא. וכן ההיא דמייתי מיניה ראיה פ׳ ג״פ (שם קעד, א) נכסין דאניש אינן וכו׳, איירי בהדיא בהכי דהאי דייני דאחתיה למלוה בנכסי לוה והא וודאי לא עבדינן, אבל לעכב ממון הנתבע ביד אחד עד שיברור התובע תביעתו לא שמעינן מהכא כלל.

מהשתא נראה על תחילת שאלתינו דכך הדין אם עיני הדיינין רואים דראובן איניש דציית דין הוא, ואין לו כח להשמיט מתחת ידי ב״ד שבעירו או הסמוך לו, ולא יכול לדחות אותו ולא להתעלם נגד שמעון, בכה״ג לא יכול שמעון לעכב הפקדון או הלוואות ראובן שבעירו של לוי, כדי שיהיה ראובן ציית לו דינו באותו העיר, אפילו לא נהג בו תקנת העיקול באותו העיר, משום דנכסי אינש אינון ערבאין וכו׳ (ב״ב שם), ותנן לא יתבע מן הערב תחילה. וכיון דמ״מ חלה התביעה מקודם על עצמו מעל הנכסים, א״כ צריך התובע לצעוק תחילה בב״ד אשר הנתבע שם, קודם שיצעק בב״ד שהנכסים שם, כמו שנוהגים האידנא שהתובע הולך אחר הנתבע לב״ד שבעירו או הסמוך לו. וכן העתיק אחד מהגדולים[16] מפסקי גדול[17], שרבותינו האחרונים דנו שילכו לבית הדין הסמוך. אבל אם עיני הדיינים רואות דליתנהו בראובן כל הני מילי דפרישנא לעיל, ונראה להם דיש לחוש שאם יפטר ממון זה שבעיר לוי תחת ידו לא יכול לשוב להשיג דין ומשפט מראובן בכה״ג א״כ מחויבים בית דין לעכב הממון מיד בדין גמור כדכתב אשירי לעיל, וכדפרישית נמי לעיל, דנראה לומר אפילו במקום דנהגו תקנות העקול מיירי אשירי משום דבכהאי גוונא לא תיקנו. וכיון דמדינא מעוקל הממון בעירו של שמעון ועל פי ב״ד שלו, אם ירצה ראובן שיפטר ממנו צריך לדון עם שמעון בעירו ובב״ד שלו[18].

סימן שו

שאלה: ראובן תובעין אותו בממון שהוא מוחזק בו, ורצונו לחפש צדדין ותואנות נגד התובעים להשמט בהן בכל מצדקי כדי שיתרצו לעשות עמו פשרה ויקחו ממנו איזה סך וימחלו לו על השאר, שרי למעבר הכי או לאו.

תשובה: יראה פשיטא ופשיטא דלא שרי כה״ג, וחלילה לירא שמים שיצדד למצוא היתר לעשות כזה וכיוצא בזה[1]. דתניא בפ׳ שבועת העדות (שבועות לא, א) מנין לשלשה שנושים באחד מנה שלא יהא אחד תובע ושנים מעידין ויחלקו ביניהם המנה, ת״ל

ק״ע). 12. רמ״א (חו״מ סי׳ ע״ג ס״י) ומזה נשתרבב וכו׳ ועי׳ סמ״ע (סקל״ב). 13. סי׳ כ׳. 14. במרדכי כתובות סי׳ רל״ב. 15. בגמ״ר ב״ב סי׳ תרע״ד. 16. נ״ל שכוונתו למהר״ם מינץ סי׳ ק״ח. 17. הביא שם מר״ש ב״ד אברהם וי״ר מפריש, ע״ש. 18. רמ״א (חו״מ סי׳ י״ד ס״א) וענו״כ, ועי׳ מש״כ רבינו בפו״כ (סי׳ ס״ד) ועי׳ מהריק (שורש א׳) ותשו׳ חו״י (סי׳ קנ״ו) [ועי׳ תשו׳ ב״ח סי׳ כ״ב וחח״מ או״ח סי׳ ר״ד].

סי׳ שו: 1. שו״ע (סי׳ י״ב ס״ו) ועי׳ נה״מ (סק״ח).

סעיף (ח׳) [ד׳] ובהרא״ש ריש פרק קונס כו׳, ע״ש. ומיהו י״ל דלא דמי לסימן ר״ך שם ולמה שכתב הרא״ש ר״פ קונס, משום דבלשון בני אדם גם יום ראש חודש הראשון הוא בכלל ראש חודש דלהבא. אבל מ״מ י״ל דכשאומר בראש חודש כונתו ליום שני דראש חודש, דשניהם כיומא אריכתא דמי, דהא שניהם ראש חודש הם, ולכך נריך לטעמא דספיקא דאורייתא לחומרא: **סעיף י׳** לג) **מי שיש לו שטר כו׳.** כתב הסמ״ע [סק״ל], נראה דדוקא נקט שטר כו׳, משא״כ בעל פה לא, דהא הלוה יכול לישבע היסת ולפטור כו׳, ע״ש. ומשמע דשטר אע״פ שאינו מקוים, מעכבים המעות על ידו עד שיקיימו ויטול בשבועה, וכן משמע בהרא״ש פ״ק דב״ק [סי׳ ה׳], ועיין בב״ח [סעיף י״ז]. ולפי שדינים אלו תלויים במנהג ולפי ראות עיני הדיינים, קיצרתי: לד) **שהלוה מבזבז נכסיו כו׳.** *דוקא מבזבז, אבל אם אינו מבזבז, אף על פי שמתמוטט מידי יום יום ולא יוכל לשלם לזמן אפילו במטלטלין, לא יוכל המלוה לעכב תוך הזמן, כן כתב מהרש״ל [ביש״ש] פ״ק דב״ק סי׳ כ׳. ואע״פ שראיתו שהביא שם מפ״ק דמכות [ג׳ ע״ב] גבי הלוה לחבירו לעשר שנים והגיע שמיטה, אינה ראיה כלל, דהתם ידע מעיקרא שיהיה שמיטה, וא״כ סבר וקיבל. מכל מקום כן נראה עיקר לדינא, דהא בלאו הכי רב יהודאי גאון והרמב״ן [הובאו בבעל התרומות שער ט״ז ח״ג] והרשב״א בתשובה [ח״א סי׳ (אלף) תתק״ח והריב״ש סי׳ ק״ט חולקים, וכדבריהם משמע לכאורה עיקר בש״ס. ונהי דכבר הסכימו כל האחרונים ונתפשט המנהג כדברי המחבר,

שעהמ״ש סקי״ב

י לד[לג]כג)[ג]**מי שיש לו** [ג]**שטר על חבירו לזמן ובא בתוך הזמן לבית דין ואמר מצאתי מנכסי פלוני ואני ירא שאם יבואו לידו יבריחם ממני ולא אמצא מקום לגבות חובי** [7]**אם רואה הדיין שום אמתלאה לדבריו שלא יוכל לגבות חובו כשיגיע הזמן מצוה על הדיין לעכב הממון עד שיגיע זמן השטר** כד)[ה]**וכן הדין בלוה לזמן ובתוך הזמן** לא]**רואה המלוה** לד]**שהלוה מבזבז נכסיו ואין לו**

ציונים ומקורות כג) טור סעיף י״ז בשם תשובת הרא״ש כלל צ״ז סי׳ ד׳. ובציוני הש״ך: טור סט״ז כל הסעיף בשם הרא״ש והוא בפ״ק דב״ק סי׳ ה׳ עיין שם. כד) טור סעיף (ט״ו) ט״ז וי״ז בשם הרי״ף שו״ת סי׳ קי״ג והרא״ש שם.

סעיף י׳ (כח) ל] **מי שיש לו שטר על חבירו כו׳.** נראה דדוקא נקט שיש בידו שטר, דאז הוא יכול להוציא מחבירו, דאף אם יטעון הלוה נגד השטר, ישבע זה על שטרו ויטול, משום הכי מעקלין על פיו, משא״כ כשאין בידו שטר, דהא הלוה יכול לישבע היסת ולפטור ממנו, אפילו הלוהו בעדים הא קיימא לן דא״ל לחזור ולפרעו בעדים, כמ״ש בסימן ע׳ [סעיף א׳], וק״ל: (כט) לא] **רואה המלוה שהלוה מבזבז כו׳.** המחבר כתב

טורי זהב

בראש חודש אדר חייב לפרוע ביום הראשון של החודש. נלע״ד דלא דמי זה לזה, (די״ל) [דז״ל] הב״י שם [מחודש כ״ב] בשם הרשב״א [בתשובה ח״ג סי׳ ש״ז] [ד]מיירי (דאותו) [באותו] הדין, מסתבר שהוא חייב לפרוע ביום החודש הראשון, דאינו דומה לנשבע לפרוע בראש חודש ניסן שהוא מלא, שאי אתה מחייבו לפרוע בתחילת היום, דשאני הכא דהימים מחולקין ושני ימים הם, ואין תופסין את יום הראשון [נראה טעות סופר וצריך לומר ואנן תופסין כו׳.] וביאור דבריו, דשאני ראש חודש ניסן שעיקר החילוק בו ביום עצמו בתחילתו או בסופו, בודאי כל היום כשעה חדא היא, משא״כ בראש חודש אדר שהוא ב׳ ימים, ואלו ב׳ ימים אין ענין א׳, כי ראש חודש הראשון שייך לתשלום החודש שעבר וראש חודש השני הוא התחלת החודש הבא, נמצא הדבר כאילו היה מסופק באחד אם היה נשבע לשלם בחודש אדר או בניסן, דודאי מכח החומרא צריך לשלם באדר, הכי נמי באלו ב׳ ימים ראש חודש, משא״כ בימי חנוכה דכולהו חד ענינא הוי כמו יום ראש חודש לענין תשלומין בתחילתו או בסופו, נמצא שאין עובר על שבועתו אפילו אם משלם ביום האחרון, וכל שכן אם לא נשבע וכתב סתם זמן פרעון לחנוכה, שאין לכופו עד יום האחרון, כנלע״ד פשוט:

ביאור הגר״א

סעיף י׳ לב. **מי שיש כו׳ וכן הדין כו׳ והוא הדין כו׳.** דעושין תקנה למלוה שלא יפסיד, כמ״ש בכתובות פ״ח א׳ ורבא אמר אפילו בע״ח, שלא יהא כו׳: (ליקוט) מי כו׳. עיין רא״ש פ״ק דב״ק סי׳ ה׳ בשם הגאון והרי״ף [בתשובה סי׳ קי״ג], וע״ש בפ״ק דב״מ סי׳ כ״ז מה שכתב בשם הרי״ף ומקשין

באר הגולה

מחודש סעיף כ״ב. **סעיף י׳** ג. טור סעיף י״ז בשם אביו הרא״ש בפסקיו בפ״ק דב״ק [סי׳ ה׳], ובתשובות כלל צ״ז [סי׳ ד׳] כתב שכן דעת הגאונים והרי״ף [בתשובה סי׳ קי״ג]. ועיין בהריב״ש [סי׳ ק״ט] ובתשובת הרשב״א [ח״א סימן תתק״ח ואלף (קי״ח) [קי״א]. וכתב עוד הב״י [שם], וכבר פסקתי כן בתשובה [אבקת רוכל סי׳ קס״ב] הלכה למעשה והסכימו עמי חברי. ג. וה״ה

חוב בעל פה ☜כשהלוה מודה, או ידוע ונתברר לב״ד. ד. בסימן קל״א סעיף ג׳ כתב המחבר דגם לערב שומעין כשאומר כן על הלוה, וע״ש. ה. שם [בטור]

שו"ע חושן משפט סימן עג סעיף י', ש"ך ל"ג - ל"ד
בעל דין שבא לבית דין ואומר שהתנבע רוצה להבריח את ממונו, או לבזבזו, אם יש ממש בדבריו יש להב"ד לשמוע לטענת הבעל דין. וכתב הרמ"א שמזה נתפשט המנהג לעקל את מעות הנתבע אפילו במקום שאין צורך כולי האי אם יש חשש שהנתבע לא ישמע לפסק בית הדין. ומודיעין לנתבע שעיקלו את מעותיו. אך אם נראה לב"ד שהוא ציית דינא אין לעכב מעותיו. וע' בש"ך שהעיקר בדברים אלו הוא כפי המנהג ולפי ראות עיני הדיינים. עוד כתב שדוקא במבזבז וכדו' יש לעקל, אבל אם אינו מבזבז, אף שהנכסים מתמוטטים ולא יוכל לשלם, מ"מ אין לעקל מעותיו קודם זמן הפרעון.

If a plaintiff claims that his defendant will try to hide his assets or liquidate them, Bais Din should evaluate his claim and act to protect his interests. Rema adds that it has become customary to issue such injunctions even if they aren't entirely necessary, but only if there is reason to believe that the defendant will otherwise not follow the ruling of the Bais Din. He adds that the defendant must be informed of the injunction. On the other hand, if the defendant is someone who does listen to the dictates of Bais Din, then an injunction should not be issued. Shach writes that the primary factors in each case whether or not to issue an injunction are the common custom and the assessment of the Bais Din. He also writes that if the defendant is not likely to act with negligence and waste the money, we cannot place an injunction upon him before the debt is due even if the assets are likely to completely depreciate in value.

קרקע או שהלוה רוצה לילך למדינת הים ותובע המלוה את שלו או שיתן לו ערב שומעין לו. הגה (כה)והוא הדין בכל מקום שנראה לבית דין לעכב מעות הנתבע [לב](כו)ומזה נשתרבב המנהג לעקל המעות אעפ"י שאין בו צורך כולי האי (כז)ואם הנתבע מעיר אחרת ונראה לבית דין שמן הראוי לעקל מעותיו של הנתבע אם הם בעיר התובע [י]צריך הנתבע לילך ולדון בעיר התובע להוציא מעותיו ועיין לעיל סימן י"ד (כח)אבל אם נראה לבית דין שהנתבע לית לו דינו בעירו ולאו גברא אלמא הוא לא יעכבו לו מעותיו אף על פי שהם בעיר התובע אלא ילך התובע אחר הנתבע וכשנראה לבית דין לעכב המעות צריכין להודיע לנתבע כדלקמן סימן ק"ו. (כט)מי שהיה דר בעיר עם המלוה ויצא משם [6]והניח ממונו בעיר שיצא משם יכולים התובעים לכופו לדון עמהם בעירם שלא יהא כל אחד ואחד לוה והולך למדינת הים ובית דין מודיעין לו תחילה כדלקמן סימן ק"ו.

יא [לה](ל)הקונה שדה מחבירו [לג]ויצאו עליה עסיקין [[7]פירוש ערעורין מן כי התעשקו עמו] ובא לבית דין וטוען חושש אני שמא תצא השדה מידי ותאבד ממונך ולא אמצא לך [[ז*][8]כלום] קנה באותו ממון קרקע כדי שאטרוף אותו [פ]שומעין לו.

יב [ט]לאחר שעבר הזמן שקבע לו או שלשים יום [9]כמלוה סתם [לד](לו)אם הלוהו על

ציונים ומקורות כה) כ"כ מהרא"י בפסקיו סימן ס"ד ובתרומת הדשן סימן ש"ה. ד"מ (ע"ז) י"ז. כו) כ"כ בתרומת הדשן סימן ש"ה. ד"מ שם י"ז. כז) כ"כ מהר"י ווייל בתשובה סימן קנ"ה. דרכי משה שם י"ז. כח) מהר"י ווייל שם סי' קנ"ה ובסימן ל"ד. ד"מ שם י"ז. כט) כ"כ הרשב"א בתשובה ח"א סימן אלף קמ"ט. ד"מ סימן י"ד סעיף ג'. ל) טור סעיף ט"ז והרא"ש שם שו"ת כלל צ"ז סי' ד' ופ"ק דב"ק סי' ה' בשם תשובת הרי"ף סי' קי"ג.

6) במהדורות שפ"ז והש"ך נשמטו התיבות: **והניח ממונו בעיר אשר יצא משם.** 7) ממהדורת של"ד. 8) כן הוסיף הבאה"ג וראה באות ז', אך בסמ"ע וש"ך נכתב קטע זה: **ולא אמצא לך מקום לגבות חובי קנה וכו'.** 9) כ"ה בד"ר. במהדורות אחרות: **במלוה.**

לקמן סימן קל"א סעיף ג' שגם לערב שומעין כשאומר כן על הלוה, ע"ש: (לז) לב] ומזה נשתרבב המנהג כו'. פירוש, ממה שאמרו שמעקלין לצורך, נמשך ונשתרבב שמעקלין אפילו דבר שאינו צורך כולי האי: סעיף י"א (לא) לג] ויצאו עליה עסיקין. הטור [המובא בציונים אות ל'] כלל דין זה עם דין הנ"ל [סעיף י'] דהאומר ירא אני דהלוה יבזבז נכסיו כו', בבבא אחת, והמחבר כתבו בפני עצמו. ונראה דהיינו טעמא, דבקונה שדה ויצאו עליה עסיקין, יכול להכריחו לקנות קרקע אעפ"י שאין הב"ד רואין בו שהוא מבזבז נכסיו, והיינו טעמא, משום דדומה הוא למקח טעות, וגם כיון דדמי קנייתו הוא עדיין בעין ביד המוכר. משא"כ מלוה ולוה, דאין שומעין להמלוה אלא אם כן רואין ב"ד אמתלא לדבריו שמן הראוי הוא לחוש. וחילוק זה כתב ג"כ בעל התרומות [שער ט"ז ח"ג], וכן מדויק מלשון המחבר, שלעיל הזכיר אמתלא וכאן לא הזכיר אמתלא, וק"ל: סעיף י"ב (לב) לד] אם הלוהו על המשכון כו'. ☜ בב"י [מחודש

מ"מ אין לך בו אלא מידושו. ועיין עוד במהרש"ל שם מדינים אלו [קש"כ]. ועיין עוד בתשובת ן' לב ספר א' כלל י"ז סי' ק"ב, ובתשובת מבי"ט (ח"א) [ח"ב] סי' ל"ג וסי' קל"ג ורי"ג, ובתשובת מהרשד"ם [חו"מ] סי' נ"ז וסי' קנ"א וקנ"ח ושפ"ו ושל"ב ות"ח ותנ"ז, ובתשובות מהר"ש כהן ספר ג' סי' נ"ח, ובתשובת מנחם עזריה סי' נ"א וסי' פ"ט, ובתשובות מהר"א ן' חיים סי' כ"ח כמה דינים מדיני עיקול [קש"כ], ולפי שדינים אלו תלויים במנהג המקומות ולפי ראות עיני הדיינים, לא הארכתי בזה: סעיף י"א לה) הקונה שדה כו'. עיין לקמן סימן רכ"ו סעיף ה': סעיף י"ב לו) אם הלוהו על משכון כו'. כתב ב"י במחודש י"ז וז"ל, כתב בעל התרומות בשער מ"ט [ח"ה ס"ג], שדעת הרמב"ן ז"ל דמשכונת קרקע שלא קבע לה זמן, אע"פ שהוא אוכל פירות בנכייתא או בשומא, הדעת מכרעת שדינו כמשכון דמטלטלין, והמלוה כופהו למכור הקרקע לאחר ל' יום או לאחר זמן שקבעו ביניהם, וכן השיב הראב"ד [תמים דעים סי' נ'] לפי הדין, אלא שתלה הדבר במנהג המדינה, ואם אין מנהג לישראל למדין ממנהג הגוים, עכ"ל. ונמשכו אחריו הד"מ [סעיף י"ט] והסמ"ע ס"ק (ל"ג) [ל"ד] והב"ח סעיף כ"ג. *ולא ירדתי לסוף דעתם, דהמעיין בבעל התרומות שם יראה דהשאלה להרמב"ן לא היתה רק אם יכול לכופו במשכנו קרקע לפדותו או למכרו, ועל זה השיב הרמב"ן שיכול לכופו לפדותו, וכל עיקר פלפולו של הרמב"ן שם, דלא נימא דבמשכון קרקע אין המלוה יכול לכופו, שאין יכול הלוה לומר הרי סמכת על המשכון קחנו בחובך, ע"ש [קש"כ]. ונהי דכתב שם הרמב"ן דבמשכונת מטלטלין כופהו מיד לאחר ל' יום, מ"מ במשכונת קרקע לא הזכיר הרמב"ן שם כלל ל' יום, וי"ל דאינו יכול לכופו בפחות משנה, וכדאמרינן באיזהו נשך [ב"מ] דף ס"ח ע"א גבי משכנו קרקע, סתם משכנתא שתא. והא ראיה, שכתב בתשובת הרמב"ן שם וז"ל, דבר זה אתה יודע שכבר נשאל עליו הראב"ד, ומה שנסתפק בו והורה עליו אתה יודע, והכל מלוי בידך, ובספר העיטור [אות פ' פותיקי] כתב בפירוש שהדין עם המלוה כו'. ושם מיד מייתי דברי הראב"ד וז"ל, ומלינו בתשובת שאלה להראב"ד שכתב, ראובן שמשכן לשמעון ביתו ולא קבע לו זמן, אם יכול לכופו לפדותו, וכן אם הלוהו על המשכון סתם, אם יתבענו אחר שלשים ויכוף אותו לפרעו או לא. והשיב דע כי מקומות יש בברצלונא כופין לפדותו אחר שנה או אחר הזמן שיפסקו ביניהם, אבל בנרבונא אין כופין לא בבית ולא בשדה, ובמשכון אחר לא שמעתי מנהג, ולפי ההלכה מל' יום ואילך מוכרן בב"ד, שלא נחלקו חכמים על רשב"ג [ב"מ קי"ג ע"א] אלא בענין שצריך חזרה, אבל באחר לא נחלקו, ובמשכון קרקע במקום שאין מנהג, הולכים אחר מנהג הגוים, והם נהגו שאם לא התנה בשעת הלואה אינו יכול לכופו לפדותו, וכן אני אומר בכל דבר שאין דינו מפורש אצלנו ואין לנו בו מנהג ידוע, שהולכים בו אחר מנהגות שלהם, שקרוב דבר זה לדינא דמלכותא דינא, והם דנין על פי המנהגות, עכ"ל. הרי להדיא דדוקא במשכון מטלטלים פסק ל' יום, אבל במשכון קרקע סבירא ליה שאין הדין מפורש אצלינו, ולכך למדין מדיני גוים, והלכך היכא דליכא מנהג בין הגוים ואין מנהג בינינו, אינו יכול לכופו לפדותו להראב"ד. וכן כתבו הנ"י פרק איזהו נשך [ל"ח ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה ושביעית] והרב המגיד פ"ז מהלכות מלוה [ה"ד] בשם הרשב"א [ב"מ ס"ז ע"ב ד"ה הא דאמרינן] דאינו יכול לכופו לפדותו בקרקע, ע"ש. ובעל כרחך דבמטלטלין מודה הרשב"א, כדמוכח להדיא בש"ס פרק המקבל [ב"מ קי"ג ע"א] דיכול לכופו

תומים סקי"ד

באר הגולה

סעיף ט"ז לדעת הרי"ף בתשובה שהביא [בסעיף י"ז, הובא לעיל אות ב'] ואביו הרא"ש [שם], ומבואר במ"ש לעיל. ו. כתב הב"ח [סעיף ט"ו], מיהו אם לא בא הנתבע לב"ד שבעיר התובע, אין מחליטין הממון כלל עד שיבוא הנתבע ויתחייב בדין, או על דרך שכתוב לקמן בסימן ק"ו, ועיין בתשובת מהרי"ק שורש ק"ט [ענף ב']. סעיף י"א ז. שם [בטור] (סי"ז) [סעיף ט"ז בשם] תשובות הרי"ף [סי' קי"ג]. ז*. כן הוא בטור [שם]. ח. אע"פ שאינו מבזבז נכסיו, משום דדמיא קצת למקח טעות. סעיף י"ב ט. שם [בטור] סעיף כ', כן כתב בעל התרומות בשער מ"ט [ח"ה ס"א].

ביאור הגר"א

כו' וכתב רב אלפס כו' ותקנה כו' (ע"כ): לג. ואם הנתבע כו' אבל אם. דדוקא במקום פסידא, אבל בלאו הכי לא, כמ"ש בסוף ב"ב קע"ד א' ההוא דיינא כו' נכסוהי דבר נש ערבין ליה כו', וכמ"ש לקמן בסימן קכ"ט סעיף י' ואם אין הלוה כו' או אם הוא גברא כו', ושם סעיף י"א אפילו יש ללוה כו': לד. אלא ילך כו'. כמ"ש בב"ק מ"ו ב' דכתיב ליה כו': לה. צריכין להודיע. כמ"ש בב"ב שם [קע"ד ע"א] כנ"ל [סקל"ג] ובסימן קכ"ט שם [סעיף י'], ועיין מ"ש שם [לעיל סקל"ג] ושם [סימן קכ"ט סקל"ב]: לו. מי שהיה. מהא דכתובות שם [פ"ח ע"א] כנ"ל [סקל"ב]: סעיף י"א לז. הקונה כו'. ור"ל ודיש אמלרי שאז אינו יכול לחזור [ב"ק ט' ע"א]: לח. שומעין לו. מטעם הנ"ל [סקל"ב] וכנ"ל: סעיף י"ב לט. לאחר כו' או כו'. כנ"ל בסעיף א' וסעיף ב', וכן כתב רש"י בשבועות מ"ג ב' ד"ה אבד:

מחייב או משעבד א"ע לחבירו אם מתחייב עצמו בכתב חייב כמו אם היה מתחייב א"ע בפיו ואדרבא המתחייב בכתב חיובו אלים יותר דא"צ לומר אתם עדי. ואינו יכול לומר משטה אני בך א"ב גם שבועתו בכתב לעניין ממון מהני והרי אף בגט אשה דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מגירושין דמהני בכתב וכן תקיעת כף דינו כשבועה יצריך לקיים אבל אם לא נשבע בעצמו אלא שלח שליח שישבע או יתן. ת"כ בעדו נראה דאינו מועיל דבקבלת איסור על עצמו לא שייך לומר שלוחו של אדם כמותו ואע"ג דאם עשה שליח להקדיש קרבן הוי קדוש [תמורה י'.] וממילא דמעל בו וחייב משום שחוטי חוץ זהו מפני שאמירה לגבוה כמסירה להדיוט וכשם שאם שלוחו נתן מתנה לחבירו מתנתו קיימת כמו כן באמירה לגבוה וזה שאמרנו שיש להחמיר בשבועה בכתב זהו דווקא כשכתב הנני נשבע או אני מקבל עלי בשבועה אבל כשכתב שנשבע והיינו שמודה בכתבו שכבר נשבע ולא ששבע כעת בכתבו יכול לומר לא נשבעתי כשנותן אמתלא לדבריו למה כתב כן [סמ"ע ואו"ת] ואם היה אנוס בשבועתו ה"ז שבועת אונסים ונתבאר ביו"ד סי' ז"ל"ב ואע"ג דאונס ממון לא מקרי אונס גבי שבועה מ"מ אנן סהדי דאדעתא דהכי לא נשבע [או"ת] ומי שקבל על עצמו בשבועה לשלם עשרה זהובים לפלוני ביום פלוני ואם לא יפרע יתן לצדקה עשרה זהובים ולא שילם כל העשרה בשלימות בזמן שקבע מחוייב לשלם הקנס לצדקה [ט"ז] ובצדקה ליכא משום אסמכתא כמ"ש ביו"ד סי' רנ"ח ולקמן סי' ר"ז :

אחיה 1234567

טו מי שיש לו שטר על חבירו לזמן ובא בתוך הזמן לב"ד ואמר מצאתי מנכסי פלוני ואני ירא שאם יבואו לידו יבריחם ממני ולא אמצא מקום לגבות חובי אם רואה הדיין אמתלא לדבריו שיכול להיות שלא יהיה לו ממה לגבות חובו כשיגיע הזמן מצוה על הדיין לעקל המעות עד שיגיע זמנו של שטר וכן הדין בלוה לזמן ובתוך הזמן רואה המלוה או הערב שהלוה מבזבז נכסיו ואין לו קרקע או שהלוה רוצה לילך למדה"י ותובע המלוה או הערב את שלו או שיתן לו ערב טוב שומעין לו כי אינו בדין שימתין עד הזמן ויפסיד מעותיו וה"ה בכ"מ שנראה לב"ד לעקל מעות הנתבע הרשות בידם ודבר זה תלוי בראיית עיני הדיין וא"א לבאר כל הפרטים בכתב וכתב רבינו הרמ"א דמזה נשתרבב המנהג לעקל אע"פ שאין בו צורך כל כך ואם ב"ד שולחין לראובן שיעכב מעות שמעון שבידו אם אומר שמעון להושש שיגיע לו הפסד מזה שיעקל מעותיו של שמעון אינו מחוייב לקבל העיקול וכן דווקא כשרואים שהלוה רוצה לעשות עולה יש לב"ד לעקל אבל אם הוא איש ישר רק שעסקיו עומדים להתמוטט ולא יהיה לו במה לשלם אין לב"ד לעשות עיקול קודם זמן הפרעון [ס"ך ואו"ת] אבל אחר הזמן יכולים לעקל דהא מוציאים מזה ונותנים לזה כמו שיתבאר בסי' פ"ו וכ"ש שמחוייבים לעקל וגם זה שמעותיו של הלוה או סחורתו בידו אינו יכול להדחות א"ע מן העיקול אם לא שמראה הפסד ברור שאז אינו מחוייב להפסיד בשביל חבירו [נ"ל] מיהו המלוה עצמו כשרואה נכסי לוה מתמוטטים יראה לי דיכול לתובעו גט קודם זמנו דאינו בדין שימתין עד זמנו ויפסיד כמ"ש בסעי' ג' ואם התביעה נוגע ליתומים צריכים ב"ד להתאמץ הרבה לעקל בעדם שלא יפסידו וכן המנהג :

טז אם התובע אינו דר בעיר הנתבע ילך התובע למקום הנתבע כמ"ש בסי' י"ד ואם מעותיו של הנתבע נמצאים בעירו של התובע אם נראה לב"ד שהנתבע ציית דין בעירו לא יעכבו לו מעותיו הנמצאים פה או סחורתו אלא ילך למקומו ויתבענו לדין אבל אם הב"ד שבעיר התובע חוששין שמא לא יציית דין זה הנתבע בעירו מעקלין מעותיו או סחורתו שבכאן וכשנראה לב"ד לעקלן צריכים להודיע להנתבע כמ"ש בסי' ק"ו אבל אם היתה דירתו של הנתבע בכאן ויצא לדור בעיר אחרת והניח ממונו בכאן יכול התובע לכופו לדון כאן שלא יהא כל לוה מחבירו עוקר דירתו וילך למקום אחר ולכן מעקלין מעותיו ומודיעין לו ופשוט שמי שאינו רוצה לילך לדין שמעקלין מה שביכולת :

יז הקונה שדה או בית מחבירו ויצאו עליה עוררין ובא הקונה לב"ד ואומר חושש אני שמא תצא השדה ממני ותאבד ממוני ולא אמצא מקום לגבותם ולכן רצוני שהמוכר יקנה בעד מעותי קרקע כדי שאטרוף אותה אם יטרופו ממני מה שקניתי שומעין לו אפילו אם המוכר אינו מבזבז נכסיו מ"מ כיון שיש ריעותא לפנינו מהעירעור שיצא והמוכר אינו עשיר צריכים לחשוש למעותיו ואם המוכר עשיר ואיש ישר אין מזדקקין לו להלוקח בטענה זו :

יח לאחר שעבר הזמן שקבע לו או לאחר ל' יום בסתם הלואה אם הלוה סתם על משכון יכול למוכרו ע"פ ב"ד בשומא כמו שיתבאר רק אם הלוה בעיר יודיעוהו ב"ד שאם לא יפרע מיד יתנו רשות למכור המשכון ואם אינו בעיר אין ב"ד נזקקין לזה וגם אין אומרים להמלוה המתן עד שיבא הלוה ויטעון דהא בלא"ה יכול המלוה לומר לקוח הוא בידי ומ"מ עצה טובה שימכור המשכון בעדים שאח"כ לא יאמר הלוה שלקח בעדו יותר מהשומא [ס"ך] ואם המשכון כלה והולך יכול למוכרו בב"ד בשומא אפילו תוך ל' יום בין שהלוה בכאן בין שאינו בכאן ואע"פ שהמשכון אינו שוה יותר מהחוב ואין הפסד ללוה עתה מה שיתקלקל מ"מ הלא יש לנו לחוש לפסידא דמלוה וגם על הלוה ישאר הוב מה שיחסר [illegible]ב אם הקילקול של המשכון הוא באונס ולא בפשיעתו של המלוה :

צ"ל ראובן

יט אין חילוק בין משכון קרקע למטלטלים ואף בקרקע כשעבר הזמן מוכרים רק בקרקע שאוכל פירות י"א כיון שאין להמלוה היזק ימתין עד שנה וגם במטלטלים י"א שצריך המלוה להמתין מלמכור עד שיעבור שלשים יום מהתביעה בין בסתם הלואה בין כשקבע זמן והסברא נותנת כן דהא אלו בקש הלוה זמן לשלם היו ב"ד נותנים לו זמן שלשים יום ולמה יגרע כשיש לו משכון שהמלוה בטוח בחובו וכבר פשט המנהג כן להמתין שלשים יום אחר התביעה ומיהו א"צ לתובעו בב"ד דווקא ודי אפילו כשתבעו בפני עדים ואפילו בתבעו

If one has assets that belong to another, and a Bais Din issues an injunction due to a claim upon the owner, the holder may ignore the injunction if it will cause him a loss.

ערוך השלחן סימן עג אות טו
מי שיש בידו נכסים של חבירו, ובית דין רוצים לעקלם מחמת תביעה שיש על חבירו, אם עי"ז יגרום לו הפסד אין צריך לשמוע לצו העיקול, שאין לו להפסיד כדי להציל את חבירו.

תקנות וסדר העיקול

כז. תיקנו הקדמונים שלא לעקל פקדון שבידו עבור תביעות שיש לו על המפקיד[מט]. וכן שלא יעקלו המלמדים הספרים שבידיהם זולת עבור שכר לימוד[נ].

כח. ויש מסתפקים אי תקנה זו היתה גם על התובע לעקל פקדונות שביד אחרים ע"י ב"ד[נא], ומ"מ המנהג בזה לעקל[נב]. מיהו דבר המושכר לאחר אין מעקלין[נג]. וי"א דהאידנא לא נתפשטה תקנת העיקול[נד].

כט. בדברים שמסדרין לבע"ח[נה] אין מעקלין, וכן בדברים שהם כדי חייו[נו]. וי"א דאף כספי צדקה של מעות עניים דינא הכא דהוי אוכל נפש[נז].

מניעת היזק שע"י עיקול

ל. אם נגרם נזק ע"י העיקול אין המעקל חייב לשלם[נח], אמנם לכתחילה יש למנוע היזק

ליתר עיון

דינו שאל"כ אין הנתבע חייב לדון עמו. ואם אין מי שידון עמו מעקלין וכנ"ל. [אוצר החכמה]

מט. המרדכי ב"מ סימן ת"ז ושם סימן ת"ו הביא תשובת ר"ת דאיתא לתקנת העיקול, והוא בספר הישר סימן תרפ"ב ומסכת ב"מ קט"ז. תוד"ה דהא. וע' תשובת מימוני משפטים סימן נ"ה. וכתב ר"ת שם שהקדמונים עשו לתקנת עיקול כחובל אוכל נפש. [אוצר החכמה 1234567]

והנה תקנה זו לא נתפשטה בכל המקומות כמ"ש בשו"ת מהר"י ווייל סימן כ"א "ואפשר דר"ת לא תיקן אלא לבני צרפת, כמו שתיקן על נדוניית חתנים, דלא תיקן אלא לבני צרפת". עוד כתב שם מהר"י ווייל שאף להמתירים התפיסה היינו דוקא כשיש לו מיגו ודוקא כשיש לו על חבירו תביעת ממון הוא דיכול לעכב.

נ. שם במרדכי סימן ת"ד. ודייק מיניה בת"ה סימן ש"ה דשאר אדם יכול לעכב ספרים הנשאלין לו מחמת תביעה שיש לו על בעל החפץ, וכ"ש בשאר חפצים.

נא. בת"ה שם האריך בספק זה וכתב דמטעם דר"ת דהוי כחובל אוכל נפש דכל שעתא בקום אהדר, שייך גם בזה התקנה.

נב. כן מסיק שם בת"ה שכן נשתרש המנהג באושטרי"ך ואגפיה לעכב פקדונות והלואות בין שבידו ובין שביד אחרים. ומה שמסיק שם שהרא"ש איירי גם במקום שיש תקנת עיקול די"ל דבזה לא תיקנו הקדמונים, נראה כוונתו בזה שיש חשש הברחה או שכוונתו בזה כשהוא ביד אחרים.

נג. דשכירות ליומא ממכר, זכור לאברהם ח"ב ערך עיקול, שכן היה מעשה לפניו ופסק כן.

נד. מהרי"ו הובא בד"מ סימן ע"ב, וגם בת"ה שם כתב דמקומות מקומות יש בזה.

נה. המבוארים בסימן צ"ז סעיף כ"ג והלאה.

נו. שו"ת חתם סופר או"ח סימן רי"ד, מנחת אלעזר ח"ג סימן י'.

נז. שם בח"ס. והוסיף בזה דמצוה על הגבאי שיגבה אדעתא דהכי שיוכלו לעקל כשיצטרך עד שיעמדו לדין.

נח. דברי גאונים סימן ל"ו כ' כ"א דהוי גרמא בלבד. וכ"כ בים של שלמה בבא קמא פרק א' סימן כ' לגבי אחד שניזוק ע"י העיקול

יתר עיון: סדר הדין פרק ה' אות ל' הערה נט
יש לב"ד לראות שלא יבאו הפסדים לנתבע ע"י העיקול. ויש מקומות שנהגו ליקח ערבות או צ'יק שיתחייב התובע בהפסדי הנתבע אם יתברר שהפסידו שלא כדין.

Bais Din should try to ensure that the defendant isn't caused undue losses due to the injunction. Some Batei Din require the plaintiff to guarantee any losses that are caused by his claim should they be discovered to be unwarranted.

שיכול להיות ע"י העיקול. ולכן יש נוהגים ליקח ערבות או כתב שבו מתחייב התובע עיקול לשלם אם יגרם העיקול הפסד שלא כדין[נט]. וכן קובעים זמן מוקדם לדין בכדי שלא יופסד[ס].

לא. ויש לדיין לראות שלא יצא תקלה מכך, דפעמים שהתובע רך הלבב וחושש מליתן ערבות שמא אין הצדק עמו, ולכך נמנע מד"ת ונמצא מפסיד שלא כדין[סא].

לב. אם נתקלקלה סחורה מעוקלת, אין המעקל או מי שהסחורה בידו חייב בתשלומין[סב].

עיכוב המעות בב"ד

לג. אין לב"ד להוציא מעות מיד אדם שחייב להנתבע ולהחזיקם בב"ד, שמא יאבדו ונמצא מפסיד התובע[סג]. וגם לבקשת התובע אין לעשות כן, דהרי אין הלוה מחויב לשלם

שהפסיקו הגוים לסחור עמו. וז"ל "ומ"מ אין דין מוסר עליו בעניין זה. לשלם כל היזיקו, אשר הבאיש ריחו בעיני הערלים כדלעיל. שאין מאמינים לו יותר. זה אינו אלא גרמא. ולא דמי למוסר ממש, דמקלי קלי ליה בדבורא. כמו שכתב מהרא"י (ת"ה ח"ב) בכתבים סי' רי"ב. ואפילו אם ת"ל שמתוך זה העלילו הגוים שהיה חייב להם. ועשו לו כמה שקרים והיזקות. מ"מ כיון שדעתו לא היה להכעיס ולהזיק את שלו. אין זה דין מוסר לעניין תשלומין, לשלם כל הזיקיו. לפי פיסקא רבי אליעזר מטולא מסוף מסכת ב"ק במרדכי (סימן קצ"ג). והגהת מיימוני השייכי לנזקין גם כן בשם ראבי"ה. כאשר אי"ה אאריך בה בפ' הגוזל בתרא. סוף דבר על זה וכה"ג לפי ראות עיני הדיין ולפי האדם איך ליסרו".

נט. מנהג היה בבתי דינים ליקח צי"ק על סכום בלתי מבורר מהתובע עיקול, שאם יגרם הפסד מהעיקול שלא כדין יגבו ממנו. וכתב בתשובות והנהגות ח"ג סימן ת"מ שטעות הוא רק צריך התחייבות בכתב לשלם כל נזק אפילו ע"י גרמא, ואם לא מספיק חתימת ידו יביא ערבות, ושוב הוסיף דכיון שעושה כ"ד ב"ד מהני אפ' שאונו קצוב ואף שהוא רק גרמא.

ס. ונראה דאם המעקל מתעכב מלהזמין דיון וממתין שהשני יזמינו לדין, אומרים לו שאי אפשר להחזיק בעיקול ללא הגבלת זמן כשאין לו זמן לדיון, אא"כ יש בידו שטר ברור והחשש שלא יהא שוב מהיכן לגבות הוא קרוב. ולכן יש מקפידים שיחד עם העיקול יקבעו זמן לדיון שלא יתעכב הדבר ויבא לידי הפסד.

סא. וראיתי אצל הגר"י פישר זצ"ל שבאופן כזה היה מצוה לעשות הדיון תוך זמן קצר, באופן שיעמדו על הדבר אם הוא מצריך עיקול עד מצוי הדין או שמא יתברר תיכף שתביעתו אינה צודקת.

סב. מהרש"ם ח"ה סימן נ"ח, ועוד בשו"מ מהדו"ק סימן פ"ב.

סג. שהרי אצל הלוה שחייב באחריותם המעות יותר בטוח. אבל אצל הב"ד מי יתבע מהם. שו"ת הב"ח דלקמן. ומ"מ מעכבים המעות ביד החייב לו ומעכבים הפרעון.

The Bais Din Process: Part II

CHOOSING A BAIS DIN

Rav Dovid Josilowsky - Dayan at the Bais Havaad

A TRANSCRIPTION OF THE YORUCHA CURRICULUM WEEKLY SHIUR VIDEO

CHOOSING A BAIS DIN:

Several years ago, there once was an interesting shailoh that arose regarding a Din Torah. It seems that a group of Sephardic Jews who lived in Mexico had their own shechitah. One day, a group of Chasidic Jews arrived and began performing shechitah there as well. The Sephardic shochtim felt that the newcomers were infringing on their territory, and were guilty of hasagas gevul. They called them to come to their Sephardic Bais din but the Chasidim insisted on having the case heard at their Chasidishe Bais din in Williamsburg.

This story highlights the question of how a Bais din is chosen and who has the right to demand which Bais din is used. While this case is somewhat atypical, a more common case is when two litigants from the same area disagree over which of the local Batei din should adjudicate their case. Who gets to choose which Bais din to go to?

The Shulchan Aruch rules that any three people, even three "hedyotos", inexperienced Dayanim, can form a Bais din and call people to appear before them. It is apparent from the Poskim that although the dayanim can be hedyotos, there is a minimum qualification they must have, as they cannot be "yoshvei keranos", idle people who hang out on street corners.

Although a Bais din of such Dayanim can force people to come to them, they can only do so if the person refuses to go to any Bais din whatsoever. If he says that he is willing to submit to a din Torah but does not want to use this particular Bais din, they cannot force him to come specifically to them.

Although the Shulchan Aruch says that if there is an established Bais din that is in a position of authority over an entire city, anyone who is summoned to a din Torah by that Bais din must appear before them, in our times, this concept does not seem to apply in any large city in America. Therefore, another type of Bais din could be used that both parties would submit to.

The Mishnah says that the most preferable type of Bais din is known as "zeh borer echad v'zeh borer echad." In this arrangement, each party chooses one of the dayanim, and the two chosen dayanim choose a third person to complete the Bais din. The Gemara explains that this is the best arrangement because each party feels that his case is understood by at least one of the dayanim. Both parties are confident that they are being properly represented and that justice is being served.

Rashi seems to go a step further and implies that each of the two dayanim will lean towards the side that chooses them, with the third Dayan providing the balance. This leads us to ask how this is acceptable. We know that a dayan is not allowed to be biased towards one party. How could a system wherein two of the dayanim are working for the benefit of their "client" be considered the best system?

The Rosh explains that this was not Rashi's intent. He explains that Rashi is saying that the two parties think the dayan they chose is on their side. Thinking this makes them feel that the dayan is looking out for their interests, and gives them confidence in the outcome. This is the benefit of the arrangement. In truth, however, each dayan has to look at all aspects of the case and only issue an opinion if he firmly believes that it is impartial and fair.

The Rosh adds that even though both parties are allowed to choose one dayan, they cannot choose any random person they want. They have to choose someone who is "hagun", upright and trustworthy, as only such a person can be trusted to issue an impartial ruling.

ZABLA TODAY

While the Shulchan Aruch and Rema rule that this form of a Bais din is the most preferable, the Pischei Teshuvos quotes the Panim Me'iros that speaks very strongly against the way it is done in today's times. He notes that there is a clear halacha that a dayan may not hear one party's version of events without the other side being present; therefore, it should be forbidden for either side to choose a dayan who is already familiar with their version of the story. While the intention of Zabla was for both sides to choose one dayan; however, that dayan has to abide by all the rules of Bais din. Unfortunately, he says, this was not properly upheld in later generations, and the system had become corrupted.

The Aruch Hashulchan excuses the current system by saying that because this has become the common custom, both sides implicitly agree to have one borer representing each of them, with the one impartial dayan casting the deciding vote. Thus, the system cannot be considered unjust.

Although the Aruch Hashulchan's logic may deem the system fair

enough to be used, it remains to be seen if it can still be considered the most preferable arrangement, as it is clearly not the same system as the one described in the Mishnah. The Shevet Halevi does, in fact, say that although the current system can be used, but if one party is not inclined to use it, he cannot be forced to do so because it is not the most ideal type of Bais din.

The Beer Moshe wrote a powerful teshuva in which he denounced the current form of Zabla and relates numerous horror stories of borerim twisting and distorting the truth to corrupt the p'sak. He writes that the system deteriorated to the point where borerim were being paid for their services and representing litigants as a career, and this led to many undesirable outcomes. The fact remains that the minhag is to follow the Aruch Hashulchan and permit such an arrangement to be used. Still and all, it is probably not the best-case scenario and it would seemingly be preferable to go to a Bais din of three impartial dayanim.

TWO BATEI DIN IN ONE CITY

This takes us back to our original question of what to do when two batei din exist and the parties disagree about which one to go to.

The Semag, quoted by the Shulchan Aruch (14:3) rules that if two talmidei chochomim have batei din in the same city, even if one is a bigger talmid chochom than the other, the defendant who is being summoned to a din Torah can demand to go to the smaller talmid chochom's Bais din and refuse to go to the bigger one, if that is his preference. The Tur disagrees and says that he can be forced to go to the greater talmid chochom's Bais din in his city. The Vilna Gaon comments that, practically speaking, the one being summoned has the upper hand, and he usually will be able to choose which Bais din he is willing to appear before. The halacha is, however, that when the litigants are both in the same city, and the city has a local Bais din, the defendant cannot demand to go to a Bais din in another city, even if he prefers that one.

LITIGANTS FROM DIFFERENT CITIES

The Rema speaks about a case where the claimant lives in one city and the defendant lives in another and rules that the defendant would usually be able to demand that the din Torah be held in his city. However, there are some exceptions to this rule. For example, if a businessman has a dispute with a customer and then moves to another city, the customer can demand that he come to a din Torah in the city where the incident took place. Even though the defendant now lives in another city, he can be forced to come to a din Torah in the city where the source of the dispute actually occurred. Similarly, if someone damages something in one city, even if he lives in another city, he can be forced to come to a din Torah in the place where the damage happened.

Furthermore, if someone has assets in one city, even if he does not live there, it is possible that he may be forced to appear at a din Torah in that city. This is because there are times when Bais din can seize assets by placing an ikul, an injunction on them until after a dispute is settled. (The times when this type of injunction can be used are limited and the exact circumstances when it is permitted to do so are beyond the scope of this article.) In such cases, it is possible that the defendant could be forced to appear before a Bais din in the city where his assets are being held.

To watch the video or listen to the shiur given by the Dayan, visit:
www.baishavaad.org/yorucha-topics
Or signup to receive them via whatsapp: 732.232.1412

Core Curriculum

(subject to change)

PART I
Business Halacha Fundamentals

Elul 5780

- Dina D'malchusa Dina- 2*
  - Obligation to Adhere to Civil Law
  - How Civil Law Impacts Agreements Between Two Parties
- Common Business Practice & Minhag Mevatel Halacha - 2
  - What Constitutes a Minhag
  - How Minhag Impacts Employment, Tenancy, Partnerships and Real Estate Deals etc.

Tishrei 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Business and Employment on Chol Hamoed

PART II
Setting Up A Kosher Business

Winter 5781

- Introduction to Choshen Mishpat & Business Halacha -1
- Gezel - 3
- Gezel Akum, Ta'os and Mate' Akum -2
- Geneivas Da'as - 1
- Acceptable Marketing - 1
- Halachic Considerations of Corporate Gifting - 1
- Halachos of Employment -4
  - Backing Out
  - Where Backing Out Causes a Loss
  - Working Pro Bono and Hiring Jewish
  - Obligations of Employer and Employee
- Halachic Deals and Documents - 4
  - Understanding Asmachta
  - Agreements and Kinyan Devarim
  - The Halachic "Agreement Validation" Clause
  - Non-Competes and Non-Circumvent Agreements
- Partnerships & Corporations - 4
  - Structuring
  - Legal Entities and Trusts
  - Management
  - Divisions of Profits and Losses

Nissan 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Corporate Chametz - The Issues and the Solutions
- Isurei Hana'ah

PART III
Maintaining A Kosher Business

Summer 5781 - Commitments & Kinyanim

- Hasagas Gevul & Competition - 4
  - Ani Hamehapech
  - Ma'arufiya
- Kinyanim Expounded - 4
  - Mechusar Amana
  - Mi Shepara
  - Situmta and Kinyanim of the Marketplace
- Ona'ah - 2
- Mekach Ta'os- 3

* Number of weeks for this topic

Summer Break 5781 (Special Edition)

- Tzedaka and Maaser - 8

Tishrei 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Pruzbul and other Shemitah Topics

Winter 5782 - 1st Semester

- Loans and Guarantees - 2
- Collections and Bankruptcy- 2
- Ribbis Fundamentals - 3
- Heter Iska - 1
- Ribbis by way of Commerce -4

Winter 5782 - 2nd Semester

- Gerama, Garmi, Professional Advice & Malpractice- 4
- Brokerage - 2
- Lashon Harah in Business - 2
- Yichud and Gender Related Practices in the Marketplace -4

Nissan 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Avoda Zara & Commerce - 4

Summer 5782 - When Things Don't Go As Expected:

- Bais Din - 4
- Din and Lifnim Mishuras Hadin - 2
- Arka'os - 2
- Quitting, Firing, and Severance - 2
- Partnership Dissolution - 2
- Shabbos & Commerce - 4

PART IV

Industry-Specific & In-Depth Supplemental Tracks

Choshen Mishpat Supplemental Track

- More In-Depth and Intricate Learning of Previous Topics
- Nizkei Shcheinim
- Mazik, Garmi, and Halachic Torts
- Hashavas Aveida
- Mitzva of Lending
- Yerusha and Trusts
- Trustees and Executors
- Shomrim and Fiduciaries
- Shluchim and Agents
- Harsha'a and Power of Attorney
- The Shibuda D'Reb Nosson Law
- Hefker, Pruzbul, and Other Choshen Mishpat Topics

Real Estate Track:

- General Real Estate
- Bar Metzra
- Acquisitions and Ani Hamehapech
- Lo Sachmod
- Brokerage
- Landlord/Tenant
- Zoning Laws
- Rent Control and Evictions
- Fix and Flip
- Administrations and Boards

HealthCare Track:

- Shabbos and Yom Tov
- The Kosher Kitchen and Lifnei Iver
- Foodservice Arrangements
- Partnerships and Ownership Structure
- Ancillary Businesses
- Finance and Ribbis
- Nursing and Housekeeping
- The Halachic Home; Eruv, Mezuza, Tevilas Keilim, and Medication
- Compliance and Fiduciary
- Hiring and Poaching
- Avodah Zara and Chukas Hagoyim Issues
- End of Life and Other Medical Matters

Finance and Ribbis Track:

- Introduction: Understanding Ribbis
- Ribbis of Non Jews and Mumar
- Foreign Currencies & Commodities: Se'ah Bese'ah Applications
- Corporate Lending & Borrowing
- Credit Unions - Ownership in Ribbis Entities
- Credit Unions: Paying Ribbis by Court Order
- Pesika:Deposits & Price Guarantees
- Tarsha- Paying for Credit & Early Bird Specials
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Non Jew's Loan
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Ribbis Loan
- Differentiating Between Expenses & Interest: Defining the Two
- Ribbis in Partnerships
- Ribbis in Contracts - Capital Calls and Late Fees
- Deal Syndication & the Real Estate Process From Negotiation to Closing
- Ribbis as a Knas: Fines & Penalties
- Purchasing Tax Liens and Mortgage Bundles
- Using a Purchased Item When the Sale was Reversed
- Selling Conditional on Reversing the Sale
- Ribbis Responsibilities of Lawyers, Brokers, and Witnesses
- Review of Ribbis Fundamentals
- Hard Money Loans & Heter Iska - Kulo Pikadon; Chatzi Milve
- Heter Iska- The Approach of Reb Moshe Feinstein
- Heter Iska Klali and Loans Specified to be Al Pi Heter Iska
- Ribbis Mukdemes - Ribbis MeUcheres
- Ribbis Devarim
- Defining Ribbis: Gifts, Favours and Charitable Donations

WEEKLY DEDICATIONS & SAREI ELEF

Mr. & Mrs. Michael Abramson - Los Angeles, CA

R' & Mrs. Chaim Gross - Lakewood, NJ

R' & Mrs. Saadia Zakarin – Monsey, NY

R' & Mrs. Yudi Hertzberg - Monsey, NY

R' & Mrs. Avrohom Kohn - Jackson, NJ

Rav & Mrs. Yechiel Becher - Monsey, NY

R' & Mrs. Yossi Wexler - Lido Beach, NY

R' & Mrs. Michael Reiser - Brooklyn, NY

Mr. & Mrs. David Yitzchaki – W. Hempstead, NY

R' & Mrs. Ephraim Ostreicher - Far Rockaway, NY

R' & Mrs. Yaakov Klein – St. Louis, MO

R' & Mrs. Ari Schwartz - Monsey, NY

Mr. & Mrs. Tzvi Meltzer - Kew Gardens, NY

R' & Mrs. Refoel Rockowsky - Monsey, NY

R' & Mrs. Yossi Bauman - Lido Beach, NY

Mr. & Mrs. Steve Milstein - Lido Beach, NY

R' & Mrs. Shimshon Bienstock - Los Angeles, CA

R' & Mrs. Dovid Bloom - Far Rockaway, NY

לזכות זיווג הגון בקרוב
אסתר שיינדל בת שולמית | ברכה אסתר בת דינה

R' & Mrs. Tzvi Rieder - Monsey, NY

R' & Mrs. Ahron Wolfson - Monsey, NY

R' & Mrs. Shumy Reichman, Brooklyn, NY

R' & Mrs. Avi Steinberg - Lido Beach, NY

Mr. & Mrs. Alex Berkovitch - Lido Beach, NY

SPONSOR YORUCHA

& help disseminate this relevant and engaging platfom ***for free***

TO THOUSANDS WORLDWIDE!

- ☐ Become a Yorucha Founder $25,000
- ☐ Dedicate a Month of Yorucha $18,000
- ☐ Dedicate a Ma'areh Mekomos Booklet $12,000
- ☐ Yorucha Corporate Sponsorship $10,000
- ☐ Ma'areh Mekomos Booklet Distribution $5,000
- ☐ Single Topic Corporate Sponsorship $2,500
- ☐ Sponsor a Week of Yorucha $1,800
- ☐ Sarei Elef $1,000

To become a Yorucha Sponsor or for other donation opportunities please contact
Rabbi Chaim Belsky 732.276.1344 ext. #302 | yorucha@baishavaad.org | www.baishavaad.org/donations/support-yorucha/

CURRENT YORUCHA CHABUROS

ATLANTA
Yeshiva Ohr Yisroel
Rabbi Chaim Friedman

BAL HARBOUR, FL
R' Yakov Tzvi Blejer
Rabbi Zelig Privalsky

BALTIMORE
Khal Ahavas Yisroel Tzemach Tzedek
Rabbi Dovid Heber
Rabbi Mordechai Shuchatowitz
Rabbi Shaul Elchonon Sofer

Baltimore Community Kollel
Rabbi Ahron Muller

BELLE HARBOR, NY
Congregation Bais Yehuda
R' *Dovid Semel*

BOSTON
Congregation Chai Odom
Rav Dovid Moskovitz

BROOKLYN
Bais Aharon (Felder's)
Rabbi Heshy Wolf

Beis Hamedrash Of Flatbush
Rabbi Tzvi Yaakov Zolty
Rabbi Moshe Arieff

Flatbush Park Jewish Center
Rabbi Eli Moskovitz
Rabbi Yisroel Perelson

Magen Avraham
Rabbi Duvi Bensoussan
Rabbi Eliezer Elbaz

Yad Yosef Torah Center
Rabbi Eddie Kassin

CATSKILL REGION
Tamarack Hills - Ellenville
Rav Dovid Grossman

CHICAGO
Agudas Yisroel of West Rogers Park
Rabbi Moshe Scheinberg

Bais Medrash Mikor Hachaim
Rabbi Mordechai Raizman

Shaarei Tzedek Mishkan Yair
Rabbi Reuven Gross
Rabbi Yishai Broner

CINCINNATI
Cincinnati Community Kollel
Rav Meir Minster

CLEVELAND
Beis Doniel
Rabbi Dovid Aron Gross

DALLAS
Congregation Toras Chaim
Rabbi Yaakov Rich

DETROIT
Lakewood Kollel
Rabbi Boruch Miller
R' Eli Blumenkehl

FAIRLAWN
Rabbi David Pardo

FAR ROCKAWAY
Khal Zichron Moshe Dov
Rabbi Ahron Stein

Sulitzer Bais Medrash
Rabbi Avrohom Hartman

GATESHEAD, UK
Rabbi Dov Oppenheimer

GIBRALTAR
Massias Hall
Rabbi Rafi Bitan

JACKSON
Khal East Veterans
Rabbi Baruch Issac

HOUSTON
Meyerland Minyan
Rabbi Menachem Bressler
Rabbi Shea Lazenga

LAKEWOOD
Bais HaVaad
Rav Dovid Grossman

Bais Medrash Ohev Yisroel
Dayan Shmuel Honigwachs
Reb Shaya Ellinson

Bais Medrash of Chestnut
Rabbi Yosef Greenfeld

Bernath and Rosenberg
Rav Baruch Fried
R' Yossi Schuck
R' Yehoshua Wolf

Bitbean
Rabbi Aryeh Caplan
R' Ephraim Arnstein

Clearstream Chabura
Rabbi Yosef Fund
R' Yitzy Rosenbaum

Kehal Nachlas Yaakov
Rabbi Mayer Boruch Turin
R' Moshe Netzer

Kehilas Heartstone
Rabbi Zecharia Wiesenfeld
Rabbi Avrohom Ellman
Madison Executive Offices
Rabbi Doniel Dombroff

Minyan Avreichim Sefaradi
Rav Ariel Ovadia

Yeshiva Heichal Hatalmud
Rabbi Mordechai Horowitz
Rabbi Zvi Basch

LAWRENCE
Greater Five Towns Chaburah
(In Formation)

Yeshiva Gedolah Ateres Yaakov
Rabbi Yisroel Gold

LOS ANGELES
Bait Aaron Torah Outreach Center
Rabbi Moshe Nourollah
R' Avraham Hirshberg

Kollel of LA
Rabbi Zalmen Frager

LIDO BEACH
Lido Beach Synagogue
Reb Yakov Lowinger

MARGATE
Young Isreal of Margate NJ
Rabbi Yankey Orimland

MINNEAPOLIS
Minneapolis Kollel
Rabbi Maeier Kutoff
Rabbi Binyomin Stoll

Yeshiva of Minneapolis
Rabbi Binyomin Stoll

MONSEY
Brisker Kollel
Rabbi Michoel Illes

Congregation Torah Utfila
Rabbi Moshe Langer

Haverstraw Community Chabura
Rabbi Tzvi Rubin

Khal Chaye Avraham
Rav Yecheskel Spitzer
Rabbi Eli Moskovitz

Monsey Night Kollel
Rabbi Yisroel Sapirstein
Reb Shimon Marlin

Zichron Yakov
Rabbi Yehuda Russack
R' Simcha Levi

NEW HAVEN
Kollel of New Haven
Rabbi Menachem Prescott

PASSAIC
Rabbi Yaakov Pascal

PHILADELPHIA
Philadelphia Community Kollel
Rabbi Yosef Prupas
Rabbi Yaakov Baum

QUEENS
Congregation Ohr Bechor Halevi
Rabbi Chaim Schwartz

RIVERDALE
Riverdale Kollel
Rabbi Michoel Ghermezian

SOUTH BEND
Midwest Torah Center
Rabbi Doron Lazarus
R' Simon Springer

ST. LOUIS
St. Louis Chabura
Rabbi Eliyahu Chaim Goldstone
Reb Yaakov Klein

STATEN ISLAND
Kehilas Niles
Rabbi Dovid Waldman

TORONTO
Kollel Ohel Yom Tov
Rabbi Chesky Weiss

THORNHILL
Ateres Mordechai Thornhill Kollel
Rabbi Yosef Rothbart

Kollel Ohr Yosef
Rabbi Eli Kohananoo

WATERBURY
Yeshiva Ateres Shmuel
Rabbi Bernstein

WEST HEMPSTEAD
Beis Medrash of West Hempstead
Rabbi Dov Greer

Young Israel of W. Hempstead
Reb David Felt
Reb Aaron Gershonowitz

WOODMERE
Aish Kodesh
Rabbi Yoni Levin

Kehillas Bnai Hayeshivos
Rabbi Shmuel Witkin

TO CREATE OR JOIN CHABURA CONTACT US

732.232.1412 888.485.VAAD(8223) #302 yorucha@baishavaad.org baishavaad.org/yorucha

JOIN THE YORUCHA INITIATIVE!

888.485.VAAD(8223) #303
yorucha@baishavaad.org
baishavaad.org/yorucha

3 WAYS TO JOIN:

AS AN INDIVIDUAL

Join the national Yorucha chabura together!

Tap into the physical or digital resources via hard copies, web, email and/or whatsapp.

Connect with Bais HaVaad Dayanim and Poskim for any questions you may have, as well as arranging study sessions with a Dayan, setting up a chavrusa, and more.

AS A COMMUNITY

Set up or join a community or shul chabura

Reach out to organize a choshen mishpat chabura in your own shul.

AS A BUSINESS

Set up a Board Room Bais Medrash in your business

Mincha Learning In just 5 minutes a day, before or after Mincha, you can learn short, practical and insightful Business Halachos.

Weekly Lunch & Learn Join a deeper dive into the background of the halachos by understanding the sugya behind the halachos as well.

CURRENT CHABUROS

Baltimore • Belle Harbor • Boston • Brooklyn • Catskills • Chicago • Cincinnati • Cleveland • Dallas • Detroit • Fairlawn • Far Rockaway
Gateshead, UK • Gibraltar • Houston • Jackson • Lakewood • Lawrence • Los Angeles • Lido Beach • Margate • Minneapolis • Monsey
Passaic • Philadelphia • Queens • Riverdale • St. Louis • Staten Island • Toronto • Waterbury • W. Hempstead • Woodmere